

## **Maskuliinisuudet ja kiusaaminen varusmiesten kokemuksissa**

Anna Tervonen (0113159)  
Pro-gradu tutkielma  
Kesä 2013  
Sosiaalityön koulutusohjelma  
Lapin yliopisto

## Sisällys

Abstract.....	3
Tiivistelmä.....	4
1 Johdanto.....	5
2 Näkökulmia kiusaamiseen .....	7
2.1 Kiusaamisen yleistä määrittelyä.....	7
2.2 Kiusaaminen subjektiivisena kokemuksena.....	9
2.3 Kiusaamisen luonnollistaminen ja epäsuora kiusaaminen miesten välillä.....	10
2.4 Huumori ja kiusaaminen .....	12
2.5 Ärsyttäminen, hännääminen ja valtahierarkian hakeminen.....	13
2.6 Kiusaaminen armeijan totaalisessa ympäristössä.....	14
3 Tutkimuksen teoreettinen näkökulma.....	17
3.1 Maskuliinisuudesta.....	17
3.2 Hegemoninen maskuliinisuus.....	22
3.3 Maskuliinisuus armeijassa.....	25
4 Tutkimuksen toteuttaminen.....	28
4.1 Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset.....	28
4.2 Tutkimusaineiston kuvaus.....	30
4.3 Laadullinen tutkimus ja aineiston analyysi.....	32
4.4 Tutkimuksen metodologinen paikantuminen.....	35
4.5 Tutkimusetiikan pohdintaa.....	38
4.6 Tutkijan paikka.....	41
5 Tutkimuksen luotettavuus.....	42
6 Jermuilu kiusaamismuotona.....	47
6.1 Jermuilusta yleisesti.....	47
6.2 Henkinen ja fyysinen jermuilu.....	49
6.3 Arveltuja syitä jermuilulle.....	51
6.4 Maskuliinisuudet.....	53
6.5 Jermuilukiusaamiskokemukset ja niihin suhtautuminen.....	55
6.6 Mieheyden ja jermuilun yhteys.....	60
6.7 Huumori ja jermuilukiusaaminen.....	64
6.8 Jermuilukiusaaminen valtahierarkian hakemisena.....	68
6.9 Jermuilun luonnollisuus armeijassa.....	70
7 Johtopäätökset.....	72
Lähteet.....	77
Muut lähteet:.....	82

University of Lapland, Faculty of social sciences  
The title: Masculinities and bullying in militaries experiences  
Author: Tervonen, Anna  
Degree program: Social work  
The type of work: Pro-gradu thesis  
Pages: 76  
The year: 2013

## **Abstract**

This research deals with the experiences of militaries on bullying. It examines different attitudes towards bullying, and the relationship between hegemonic masculinity and bullying. The research pays attention to indirect bullying, which often becomes natural part of communication between people. Experiences of bullying are analyzed in the light of the theory of hegemonic masculinity. In this research, hegemonic masculinity means socially and culturally accepted masculinity that occurs in specific time and place. Essential is that males are placed into different positions in their hierarchy.

The data of the research was collected from the internet conversation that was dealing with the experiences of militaries on bullying. The research is qualitative. The data was analysed by using the theory guiding content analysis. The research belongs to the area of critical male's study that pays attention to the formation of social and cultural gender. On the other hand, the research is also focused on the phenomenological research because the importance of personal experience is highlighted. Different types of masculinity were raised from the data. They were named as "kings", "supporters", "questioners" and "pussies". The names were given based on the militaries' experiences on bullying, how they related to it and what values the bullying was given. Hegemonic masculinity was related on all of these masculinities. Every type of masculinity had different rating of masculinity. "Kings" had it the most, "questioners" and "supporters" a bit and "pussies" did not have it at all.

"The kings" were the ones who made up the schemas for the bullying experiences. They were also the ones naturalizing bullying in many different ways. Bullying for them was normal based on the ideas that they all are males living in a military environment which then made the bullying it natural experience. "The kings" also explained it as a normal way to search hierarchy and lift up the atmosphere. "The supporters" supported the thoughts of the "kings" on bullying while the "questioners" were the ones questioning the ideas. "Pussies" were ashamed and frightful about their bullying experiences. The research states that there is a correlation between bullying and hegemonic masculinity. The higher one stands in the hierarchy, the more one has power to say how one should experience and act as a male. However, the research also showed that the hegemonic masculinity can be questioned.

Key words: bullying, violence, army, masculinity, hegemonic masculinity, online conversation.

Further information:

I agree to this thesis being used at the library\_\_

I agree to this thesis being used at the Regional library of Lapland\_\_

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta  
Työn nimi: Maskuliinisuudet ja kiusaaminen varusmiesten kokemuksissa  
Tekijä: Anna Tervonen  
Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö  
Työn laji: Pro gradu-työ\_x\_ Sivulaudaturtyö\_\_ Lisensiaatintyö\_\_  
Sivumäärä: 76  
Vuosi: 2013

## Tiivistelmä

Tutkimus käsittelee varusmiesten kiusaamiskokemuksia. Tutkimuksessa tarkastellaan erilaisia suhtautumistapoja kiusaamiseen, ja sitä mitä yhteyttä kiusaamiskokemuksilla ja hegemonisella maskuliinisuudella on toisiinsa. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota epäsuoraan kiusaamiseen, joka luonnollistetaan usein osaksi ihmisten välistä kanssakäymistä. Kiusaamiskokemuksia analysoidaan hegemonisen maskuliinisuuden teorian valossa. Hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa tässä tutkimuksessa sosiaalisesti ja kulttuurisesti, tietyssä ajassa ja paikassa yleisesti hyväksyttyä maskuliinisuutta, jossa oleellista on se, että miehet asettuvat heidän keskinäisessä hierarkiassa eri asemaan.

Tutkimusaineisto muodostui internetissä käydystä keskustelusta aiheesta varusmiesten kiusaamiskokemukset. Tutkimus on laadullinen. Tutkimus analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla. Tutkimus kuuluu kriittisen miestutkimuksen alueelle, jossa kiinnitetään huomiota sukupuolten sosiaaliseen ja kulttuuriseen muodostumiseen. Toisaalta tutkimus paikantuu fenomenologisen tutkimukseen, koska tutkimuksessa henkilökohtaisen kokemuksen tärkeyttä korostetaan. Tutkimusaineistosta nostettiin erilaisia maskuliinisuustyyppejä. Maskuliinisuustyytit nimettiin kunkkuiksi, kannattelijoina, kyseenalaistajiksi ja pullamössöpojiksi. Maskuliinisuustyytit muodostuivat sen suhteen, millaisia kokemuksia keskusteluun osallistujilla oli kiusaamisesta, miten he kiusaamiseen suhtautuivat, ja mitä merkityksiä he kiusaamiselle antoivat. Hegemoninen maskuliinisuus liittyi kaikkiin näihin maskuliinisuuksiin. Jokaisella maskuliinisuustyyppillä oli eri verran hegemoniaa. Kunkkuilla oli eniten hegemoniaa, kannattelijoiden ja kyseenalaistajilla vähän, ja pullamössöpojilla ei ollut lainkaan sitä.

Kunkut asettivat rajat kiusaamiskokemuksille, ja tekivät kiusaamisesta luonnollista monella tavalla. Kiusaaminen oli kunkkujen ajattelun mukaan luonnollista sen vuoksi, että ollaan miehiä. Kunkkujen mukaan kiusaamisella haettiin hierarkiaa, ja hauskuutta ilmapiiriin. Kiusaamisen he myös ajattelivat olevan luonnollista armeijaympäristössä. Kannattelijat kannattelivat kunkkujen ajatuksia, kyseenalaistajat kyseenalaistivat niitä, ja pullamössöpojat olivat pelokkaita kokemustensa suhteen. Tutkimus osoitti, että kiusaamisella ja hegemonisella maskuliinisuudella on yhteyttä. Mitä korkeammalle hierarkiassa asettuu, sitä enemmän on valtaa sanoa, kuinka tulisi kokea asiat miehenä, ja kuinka tulisi toimia miehenä. Tutkimus kuitenkin ilmensi sitä, että hegemoninen maskuliinisuus on kyseenalaistettavissa.

Tutkimuksen avainsanat: kiusaaminen, väkivalta, jermuilu, armeija, maskuliinisuus, hegemoninen maskuliinisuus ja verkkokeskustelu.

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi\_  
Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi\_

## 1 Johdanto

Tuoreen työelämän tutkimuskeskuksen teettämän kyselyn mukaan joka kolmas suomalainen varusmies kokee armeijassa kiusaamista tai epätasa-arvoista kohtelua. Kyseiseen vuoden 2012 lokakuussa tehtyyn tutkimukseen on vastannut 4500 varusmiestä seitsemästä eri joukko-osastosta. Kiusaamista kokeneiden mukaan kiusaaminen on ollut epäystävällistä kohtelua ja nimittelyä. Se, että niin moni nuori mies kokee tullessa kiusatuksi armeijassa, on yllättänyt puolustusvoimien henkilökunnan. (Hämäläinen & Väisänen, 2012.) Kiusaamiskokemusten huolestuttava määrä armeijassa vaatii ilmiön tutkimista ja puolustusvoimissa rakenteisiin ja toimintaan puuttumista.

Tämä tutkimus käsittelee varusmiesten kiusaamiskokemuksia. Tutkimukseni juuret ovat ajatuksissani ja tuntemuksissani, jotka nousivat vuosina 2007 ja 2008 Jokelassa ja Kauhajoella tapahtuneista koulusurmista. Suomen tiedeakatemia (2011, 9-11) mukaan ”surmaajista” molemmat olivat kokeneet tullessa kiusatuiksi ja eristetyiksi koulussa. Tämän lisäksi Kauhajoella koulusurmia vuonna 2008 tehnyttä Matti Saarta oli kiusattu armeijassa (Jantunen, 2008). Molemmat surmaajat ovat ilmoittaneet surmiensa motiiveiksi koston. Vaikka koulusurmia ei voida varmasti täysin selittää kiusaamiskokemuksilla, niin kokemukset kiusaamisesta voivat vahvistaa kehityskulkua koulusurmaamiseen liittyen. Ideaali tilanne olisi, jos erilaisissa yhteisöissä saavutettaisiin nollatoleranssi kiusaamisen suhteen.

Näistä edellä mainituista tapahtumista ja niistä seuranneista ajatuksista minulla heräsi mielenkiinto tutkia kiusaamista. Tein kandidaatintutkielmani aiheesta maskuliininen subjektiviteetti, jossa käsitelin maskuliinisuuden sosiaalista ja kulttuurista muodostumista, jonka taustalla vaikuttaa hegemonisuus. Koska halusin jatkaa hegemonisen maskuliinisuuden tutkimista, mietin, mikä voisi olla maskuliinisuutta korostava instituutio, jossa tapahtuu mahdollisesti myös kiusaamista. Mieleeni tuli armeija. Tämän vuoksi päädyin rajaamaan tutkimukseni varusmiesten kiusaamiskokemuksiin, henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan armeijassa.

Tutkimukseni tulee käsittelemään hegemonisen maskuliinisuuden ja kiusaamisen yhteen kietoutumista armeijaympäristössä. Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitan tässä

tutkimuksessa tietyssä paikassa sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksytyä maskuliinisuuden tavoittelua. (ks. myös Connell, 1995, 76-77.) Maskuliinisuus sosiaalisena sukupuolena vaikuttaa miehiin läpi elämän. Sukupuoli asettaa yksilöille muun muassa seuraavia kysymyksiä; mikä erottaa meidät naisina ja miehinä toisistamme, mitä odotuksia meihin kohdistuu sukupuolemme vuoksi, voiko näiden odotusten piirtämiä rajoja rikkoa, ja jos niitä rikkoo, niin mitkä ovat mahdolliset seuraukset. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat molemmat kategorioita, joiden kautta ihmiset pyrkivät ymmärtämään ainakin silloin tällöin toisiaan. (Lehtonen, 1995, 14.)

Myös se, että armeija on pakollinen suomalaisille miehille muodossa tai toisessa tekee kiusaamiskokemusten tutkimisen tärkeäksi. Armeija totaalisenä laitoksena, muusta yhteiskunnassa eristettynä instituutiona on hankala niille, jotka kokevat siellä kiusaamista. Asiaa ei helpota se, että miesten välillä tapahtuva väkivalta luonnollistetaan usein miehen elämään kuuluvaksi. Näin ollen kiusaamiskokemuksista avautuminen ei ole yksinkertaista.

## 2 Näkökulmia kiusaamiseen

### 2.1 Kiusaamisen yleistä määrittelyä

Kiusaaminen määritellään tutkimuksissa sosiaalisen käyttäytymisen muotoihin. Kiusaamista ilmenee yleensä erilaisissa yhteisöryhmissä, kuten koulussa, työpaikalla ja armeijassa (Aho, 2004, 227). Käsitteet kiusaaminen ja väkivalta sekoittuvat usein keskenään. Kiusaamiskäsitettä käytetään enemmän arkikeskustelussa, kun taas väkivallan käsite on virallisempi, ja sen käyttö painottuu useammin tutkimuksiin. (Lindoors, 1995, 5.) Väkivalta on käsitteenä laajempi kuin kiusaaminen (Tallavaara, 2003, 23).

Tässä tutkimuksessa sekoittuvat kiusaamisen ja väkivallan käsitteet. Tutkimuksessani kiusaaminen määrittyy niin, että se voi olla sekä henkinen että fyysinen väkivallan teko. Suomen kielessä sana kiusaaminen on ongelmallinen siinä mielessä, että se liitetään helposti sanaan kiusoittelu, jolloin kiusaamiskokemus tulee vähätellyksi (Tallavaara, 2003, 23). Tutkimuksessani käytän enemmän kiusaamisen kuin väkivallan käsitettä sen vuoksi, että tukeuden kirjallisuuteen, jossa on käytetty enemmän käsitettä kiusaaminen, mutta en voi olla puhumatta tutkimuksessani myös väkivallasta, koska kiusaaminen on väkivaltaa.

Kiusaamista käsittelevät tutkimukset korostavat sitä, että kiusaaminen on toistuvaa yhteen henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa (esim. Olweus, 1992, Salmivalli, 1999). Esimerkiksi koulukiusaamista koskevat tutkimukset ovat pääsääntöisesti keskittyneet systemaattiseen ja pitkäkestoiseen kiusaamiseen. Epätasa-arvoisia valtasuhteita tuottavat rakenteet, käytännöt ja prosessit, jotka myöhemmin saattavat koitua systemaattisemmaksi kiusaamiseksi, ovat jääneet tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. (Manninen, 2010, 14.)

Tutkimuksessani kiusaaminen määrittyy niin, että se voi olla systemaattista, mutta myös satunnainen väkivallan teko. Yksikin väkivaltainen teko voi kertoa valtasuhteiden epätasapainosta ryhmässä. Sen taakse voi piiloutua epäsuoraa kiusaamista. Tutkimuksessani korostuu ennemminkin usein luonnolliseksi toiminnaksi määrittyvät teot, joihin voi liittyä kiusaamisen kokemuksia. (Tallavaara, 2003, 23.)

Kiusaamiseen liittyy vallan väärinkäyttö. Monet tutkijat (esim. Sharp & Smith, 1995, 2, Salmivalli, 1999, 31) määrittelevät kiusaamisen systemaattiseksi vallan väärinkäytöksi. Tämän määritelmän mukaan kiusaamiseen liittyy tekojen toistuvuus sekä vallan epätasapaino kiusaamiseen liittyvien henkilöiden välillä. Tärkeämpää kuin kiusaamisen toistuvuuden alleviivaaminen on kiusatun kokemukset väärinkohdelluksi tulemisesta ja puolustuskyvyttömyydestä kiusaajaansa nähden.

Kiusaamisesta ei ole kysymys silloin, kun kaksi keskenään tasavertaista henkilöä riitelevät keskenään, vaan kiusaamisesta voidaan puhua vasta silloin, kun kiusatun ja kiusaajan välillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino (esim. Olweus, 1992, Aho 2004, Salmivalli, 1999). Kiusattu on tällöin kiusaajaansa nähden puolustuskyvytön. Puolustuskyvyttömyys on henkistä tai fyysistä heikkoutta suhteessa kiusaajaan. Kiusattu on alttiina negatiivisille teoille. Valta tunnustetaan usein helpoimmin tilanteissa, joissa se näyttäytyy ristiriitaisena, ja jossa toinen osapuoli on alistetussa asemassa. Vallan vuorovaikutuksellisuus puolestaan ei ole yhtä näkyvää, koska silloin vallan jakautuminen on ristiriidatonta. (ks. Salmivalli, 1999, 30.)

Olweuksen (1992, 14) mukaan kiusaaminen on tiettyyn yksilöön toistuvasti tai pidempään kohdistuvaa negatiivista toimintaa. Se voi olla esimerkiksi loukkaavia sanoja, ryhmästä pois-sulkemista tai toisen toiveiden huomioimatta jättämistä. Negatiiviset teot voivat olla myös fyysistä voiman käyttöä, kuten potkimista, tönimistä ja lyömistä. Negatiiviseksi toiminnan tekee se, kun toinen haluaa tarkoituksella tuottaa toiselle fyysisiä vammoja tai jollain tavoin epämiellyttävää oloa. Tutkimuksessani negatiiviset teot voivat olla kohdistuneet tiettyyn yksilöön usein, mutta otan myös tutkimuksessani huomioon kiusaamisen, joka ei ole välttämättä ollut toistuvaa.

On hyvin tyypillistä, että yhteisöissä on ihmisiä, joille tärkeintä on vallan etsiminen. Valtaa hakevien suurimpana tavoitteena on vaikuttaa toisten ihmisten elämään. Valtaa hakevan ihmisen toiveena on päästä muiden suosioon alistamalla toisia. Palvonnasta kieltäytyvät valikoituvat helposti uhreiksi valtakeseisyttä tavoittelevien edessä. Näin myös kiusaamiseen rakentuu sosiaalinen organisaatio, jossa toimijoille muodostuu erilaisia rooleja. (Lindoors, 1995, 60.)

Kiusaaminen tapahtuu yleensä suhteellisen pysyvässä ryhmässä tai yhteisössä, johon



sen konteksti antaa oman värityksensä. Kiusaaminen on ilmiö, joka esiintyy usein sellaisessa ryhmässä tai ympäristössä, jonka jäsenenä ei olla vapaaehtoisesti, ja josta ei voi lähteä helposti pois. (Salmivalli, 1998, 30.) Omassa tutkimuksessani konteksti, armeija on paikka, jossa sosiaalinen yhteisö pysyy suhteellisen samanlaisena koko palveluksen ajan, ja sen jäsenyys ei monelle tunnu vapaaehtoiselta.

Kiusaamista määritellään monin eri tavoin. Hamarus (2006, 47) kirjoittaa, että samassa organisaatiossa työskentelevillä olisi hyvä olla yhtenevä käsitys kiusaamisilmiöstä, jotta toimiminen ilmiön suhteen olisi johdonmukaista. Kun kiusaamisen määrittelyssä on monta tapaa, on seurauksena helposti se, että mielipiteet eriyvät sen suhteen, onko yksilöä kiusattu. Tutkimuksessani korostan kiusatuksi tulleen kokemuksen näkökulmaa kiusaamistilanteiden lähtökohtana.

## **2.2 Kiusaaminen subjektiivisena kokemuksena**

Kiusaamista ei voi erottaa ihmisen subjektiivisesta kokemuksesta. Kiusaaminen liittyy aina siihen, miten ihminen kokee kiusaamisen. Kiusaamistilanteissa tärkeä lähtökohta on kiusatuksi tulleen kokemukset, ja niistä avoimesti kertominen. Merkittävintä on se, kokeeko yksilö tulevansa psyykkisesti tai fyysisesti kiusatuksi. Räsänen (1995, 88) kiusaamista tutkineena määrittelee kiusaajan kiusaamiskokemuksen aiheuttajaksi, ja kiusatun subjektiksi, jonka kokemusta ei tule sivuuttaa.

Räsänen (1995, 88) mukaan kiusaamista voidaan pitää väkivallan muotona siitä huolimatta, ettei sitä aina kaikki kiusaamisen osapuolet miellä väkivallaksi. Kiusattu kuitenkin kokee usein kiusaamisen itseensä kohdistuvana väkivaltana. Kiusaaja puolestaan saattaa suhtautua kiusaamiseen kevyenä hauskanpitona, pilana tai toimintana, joka piristää elämää. Tutkimuksessani nostan esille sitä, kuinka erilailla kiusaamiseen voidaan suhtautua. Tämän tutkimuksen yksi tarkoitus on korostaa sitä, että kaikki kokemukset ovat yhtä arvokkaita.

Ihmiset kokevat kiusaamisen eri tavoilla. Joku saattaa kestää hyvinkin pitkään itseensä kohdistuvaa hännäämistä, kun taas toinen ei voi sietää sitä lainkaan. Erilaiset kokemukset kiusaamisesta hankaloittavat ilmiön havaitsemista ulkopuolisin silmin. (Aho & Laine, 2004, 227-228.) Tähän asiaan törmäsin usein, kun työskentelin

koulukuraattorina. Koulun henkilökunnan on usein hankala havaita oppilaan kokemaan kiusaamista.

Kiusaaminen on myös asennekysymys. Ihmiset suhtautuvat kiusaamiseen eri tavoilla. Tämä tuo haastetta kiusaamisilmiön määrittelemiseen ja mittaamiseen. Sillä, miten kiusattu suhtautuu ja asennoituu kiusaamiseensa, ja toisaalta taas miten muu yhteisö suhtautuu kiusattuun, on kiusaamisen tulkitsemisen kannalta merkitystä. Hamaruksen (2006, 51) mukaan kiusaamisessa korostuvat etenkin kiusatun ja kiusaajan kokemukset, mutta myös muun yhteisön kokemus ilmiöstä. Toisin sanoen siis kiusaamisen muodostumiseen vaikuttavat sekä yksilölliset kokemukset että ryhmädynaamiset tekijät. Tutkimukseni yksi tarkoitus on pohtia sitä, miten erilaiset suhtautumistavat vaikuttavat omiin kiusaamiskokemuksiin.

### **2.3 Kiusaamisen luonnollistaminen ja epäsuora kiusaaminen miesten välillä**

Tutkimuksessani kiusaaminen rajautuu miesten välillä tapahtuneeseen kiusaamiseen. Pyrin tutkimuksellani osoittamaan kiusaamisen ja mies-sukupuolen yhteyttä. Keskityn tutkimuksessani käsittelemään epäsuoraa kiusaamista, joka on muun muassa toisten häرنäämistä, huumorin varjolla kiusaamista sekä kiusaamista hierarkioiden hakemisena. Nämä edellä mainitut kiusaamiseen liittyvät näkökulmat kuulee usein luonnollistettavan osaksi ”normaalia” kanssakäymistä.

Kiusaamista käsittelevät tutkimukset osoittavat, että kiusaamiskuvioissa on havaittavissa sukupuoliin liittyviä eroja. Perinteinen ajattelutapa on sellainen, että pojat käyttävät enemmän suoraa aggressiota ja tytöt enemmän piiloista aggressiota. (Olweus, 1992, 37.) Yksi selitys sukupuolieroille kiusaamiskuvioissa saattaa olla se, että poikaporukoissa aggressiivisuus ja sen muodot näytetään tavallisemmin ja ne ovat yleisesti hyväksytympiä verrattaessa tyttöjen väliseen kanssakäymiseen. (Salmivalli, 1999, 60.)

Aggressiivisuus mielletään osaksi poikien ja miesten sosiaalista roolia. Sitä käytetään poikien ja miesten keskuudessa myös sosiaalisen järjestyksen luomiseen. Aggressiivisuudella on yhteys hyväksytyksi tulemiselle poikaryhmässä. Poikien ja miesten oletetaan ainakin jossain määrin jo lähtökohtaisesti osallistuvan toistensa

”testaamiseen”, rajuihin leikkeihin sekä kiusaamiseen. (Salmivalli, 1999, 60.)

Suomessa tunnettu kriittinen miestutkija, Jokinen (2000, 18) kirjoittaa, että poikien väkivaltainen kinastelu kuitataan tyypillisesti todeten, että ”pojat ovat poikia”. Sanonta ei suoranaisesti oikeuta poikien tappelua, mutta toimii tässä lieventävänä asian haarana. Se liittyy väkivallan luonnollisena osana poikana olemiseen. Tilanne on toinen, kun tyttö on lyöjänä. Tytön lyönti näkyy räikeämmin, ja siihen reagoidaan nopeammin. Tutkimustani tehdessä aion kiinnittää huomiota siihen, nouseeko aineistossani esille ajattelua, jonka mukaan väkivalta, ainakin sen lievät ilmiöt, olisivat luonnollinen osa varusmiesten elämää.

Miehet alkavat opettelemaan jo pieninä poikina väkivallan taitoja, sen todistamista sekä väkivallan uhriksi asettautumista. Raju temmeltäminen ja aggressiiviset leikit omaksutaan usein luonnolliseksi osaksi poikalasten maailmaa, ja vaikka se ei välttämättä johda suoranaisesti myöhempään väkivaltaiseen käyttäytymiseen, niin tekee se väkivallasta sallitumpaa. Väkivaltaa ei voida automatisoida poikien leikkeihin luonnollisesti kuuluvaksi. (Jokinen, 2000, 32.)

Väkivalta tai kiusaaminen voidaan nähdä jatkumona, jonka toisessa päässä on ongelmattomalta näyttävä kiusoittelu ja toisessa päässä taas systemaattinen kiusaaminen. Jos väkivallan jatkumoa ei katkaista ajoissa, siinä vaiheessa, kun kiusaajista toiminta tuntuu harmittomalta kiusoittelulta, niin voi toiminta muuttua raaoksi väkivaltaisiksi teoiksi. (Manninen, 2010, 92.) Tutkimuksessani keskityn siihen, miten ongelmattomalta näyttävä kiusoittelu luonnollistetaan normaaliin kanssakäymiseen.

Kiusaaminen luokitellaan karkeasti joko suoraksi tai epäsuoraksi. (Olweus, 1992, 15, Aho, 2004, 227,). Tutkimuksessani otan huomioon erityisesti epäsuoran ts. ”piiloisen” väkivallan, joka on muun muassa huumorin varjolla kiusaamista (Manninen, 2011, 5), toisten ärsyttämistä, hännäämistä, hierarkian hakemista, ja toisaalta taas mies-sukupuoleen luonnollistettua. Epäsuora kiusaaminen on vahingollista siinä mielessä, että kiusattua vastaan hyökätään kierrellen niin, ettei kiusaajaa voi aina tunnistaa väkivallan tekijäksi. Kiinnostavaksi epäsuoran kiusaamisen tutkimisesta tekee se, että piiloinen väkivalta jakaa mielipiteitä sen suhteen, voidaanko sitä määrittää

kiusaamiseksi vai ei. (Sunnari, 2003, 17, Sunnari, 2000, 91.)

Piiloinen väkivalta, epäsuora kiusaaminen on yhteydessä tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen, eli hegemoniseen maskuliinisuuteen. Miesten kesken toisten kiusoittelu on usein hyväksyttyä. Sen taustalla voi vaikuttaa hegemoninen maskuliinisuus, joka määrittää sitä, mikä on tietystä ajassa, paikassa ja kulttuurissa hyväksyttyä sukupuolista käyttäytymistä. Manninen (2010, 16) kirjoittaa, että hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen pohtiminen on tärkeää, silloin kun pyrkimyksenä on ymmärtää yhteiskunnissa ja kulttuureissa vallitsevaa sukupuolistunutta väkivaltaa. Se on tärkeää myös epätasa-arvoisten käytänteiden, prosessien ja rakenteiden pohtimisessa.

Piiloinen kiusaaminen on epäsuoraa, ja voi olla luonteeltaan hyvin hienovaraista, ja jäädä muille ihmisille näkymättömäksi. (ks. myös Salmivalli, 1999, 44.) Epäsuoran kiusaamisen tutkimisen tekee tärkeäksi se, että sitä on hankala havaita, koska se on usein hyvin piiloitettua ja luonnollistettua ”normaaliin” käyttäytymiseen. Hamarus (2006) koulukiusaamistutkimuksessaan pohdiskelee samaa ilmiötä, miettien mielletäänkö esimerkiksi kiusoittelu ja häirintä kiusaamiseksi. Kiusoittelua voidaan Hamaruksen mukaan pitää kiusaamisen lievänä muotona.

## **2.4 Huumori ja kiusaaminen**

Tutkimuksessani haluan selvittää sitä, miten huumori ja kiusaaminen liittyvät toisiinsa, ja miten huumorinkäyttö on mahdollisesti yhteydessä tutkimukseeni osallistuvien valtaposition. Tutkimukset osoittavat, että huumorin taakse voidaan kätkeä väkivaltaista toimintaa. Huuki (2003, 44) on tutkinut poikien välistä kanssakäymistä koulussa, ja hänen tutkimuksensa todentaa, että hyvin tyyppillistä oppilaskulttuurissa on se, että kun jotain tehdään huumorin varjolla, on siihen myös suhtauduttava huumorilla. Jos toiminnan kohde ei kykene suhtautumaan tekoon huumorilla, voi hän joutua pilkan kohteeksi. Tavallista on se, että toista huiputetaan, tavoitteena kohteen naurunalaiseksi saattaminen.

Poikien välisen huumorin taakse voi piiloutua väkivaltaista toimintaa. Huukin (2010, 75) mukaan huumori voi kietoutua poikien toveruuden lisäksi myös väkivallantekoihin ja statustavoitteluihin. Huukin tutkimus osoittaa, että esimerkiksi sosiaalinen pelailu,

homoseksuaaliset esitykset ja ironia ovat sellaisita käyttäytymistä, että on hankala määrittää sitä, onko käyttäytymisen tavoitteena enää tasa-arvoisen pelin ja hyvänyhteishengen edistäminen.

Huumorin käyttö ryhmässä ei ole aina yksioikoista. Huumori on kaksijakoista siinä mielessä, että se voi olla joko yhteisöllisyyttä edistävää, mutta myös poissulkea yhteisön jäseniä ryhmästä. Huumori voi siis olla yhteisen eetoksen rakentamisen keino, mutta sitä voidaan käyttää myös hienovaraisen väkivallan välineenä. Tällöin se esiintyy keinona, joka hajottaa identiteettejä ja yhteisöllisyyttä. (Manninen, 2010, 93, Huuki, 2010, 75.)

Yhteisöissä ja ryhmissä huumorinkäytön mahdollisuudet voivat olla erilaiset sen jäsenestä riippuen. Mahdollisuudet ovat yhteydessä huumorin käyttäjän valtaposition. Huumorin käyttäjälle suuri valta-asema ryhmässä ja toisaalta taas strategisesti hyvin toimiva huumori voivat tarjota mahdollisuuden sellaiseen toimintaan, että sellaiselle, jolla on vähemmän ryhmässä valtaa, jää epäselväksi, kohdistuuko humoristinen toiminta häneen poissulkevassa vai tasavertaisessa hengessä. Tämän vuoksi huumori voi olla vallan väline, jolla voidaan joko rakentaa tai hajottaa yhteisön toimintaa. (Huuki, 2010, 74-76.)

## **2.5 Ärsyttäminen, hännäminen ja valtahierarkian hakeminen**

Koulukiusaamista tutkinut Virolais-syntyinen Anatol (1990, 70-73) näkee kiusaamisen prosessinomaisena ilmiönä, joka alkaa leikin sävyttämällä hännämisellä. Hännämisestä tarkoituksena on ottaa selvää, toisin sanoen testata, millaisia ryhmän muut jäsenet ovat. Hännämisestä ja testaamisesta kohteen valinnan kriteeriksi käy kaikki ”tavallisesta” poikkeava, erilaisuus. Pikasin mukaan ihmiset tarvitsevat tätä toistensa luokittelua, koska se tuo turvallisuuden tunnetta elämään.

Hamarus (2006, 55-56) tunnistaa myös tutkimuksissaan hännämisestä. Hamarusen mukaan hännämisestä tarkoituksena on antaa kaikille ryhmän jäsenille oma roolinsa. Jos jo testattu ihminen käyttäytyykin roolistaan poikkeavasti, tulee häntä testata uudelleen, jotta hänen käyttäytymisensä pysyvyys saadaan selville. Hännäminen on henkistä väkivaltaa, joka etenee usein vaiheittain. Kielteinen käyttäytyminen on ensin enemmän

piilotettua ja epäsuoraa, kuten puheen keskeyttämistä, inhottavia katseita tai selän takana puhumista. Tilanteen edetessä kiusattuun kohdistetaan suurempaa epämurkavaa käyttäytymistä, kuten haukkumista ja pilkkaamista, muiden ryhmän jäsenien läsnäollessa. (Lindoors, 1995, 11-12.)

Härnääminen ja ärsyttäminen, jotka luokitellaan epäsuoran kiusaamisen alueelle, ovat heteronormatiivisen ja muiden erojen rakentamisen sekä väkivaltaisen kulttuurin ylläpitämisen kannalta tärkeitä, määriteltäviä termejä. (Sunnari, 2003, 17). Tallavaaran (2003, 31) tutkimus poikien välisestä kanssakäymisestä koululuokassa osoittaa, että poikien on suhtauduttava ärsyttämiseen normaalina osana sosiaalista kanssakäymistä. Tallavaara tulkitsee ärsyttämisen osaksi poikien välistä valta-asemapeliä. Ärsyttämisen tavoitteena on määritellä poikien välinen nokkimisjärjestys niin, ettei fyysistä väkivaltaa käytetä. Tässä nokkimisjärjestyksen määrittelemisessä suosittu poika on se, joka ei ota kaikkea todesta. Keskeistä ärsyttämässä on juuri se, ettei siitä saa suuttua.

Tallavaaran (2003, 33) tutkimuksessa todetaan, että pojat ärsyttävät toisiaan koko ajan. Tämän Tallavaara tulkitsee palvelevan poikaryhmissä toistensa testaamisessa ja hierarkkisten asemien määrittelyssä. Osa pojista on toisia aktiivisemmin tässä pelissä mukana. Poikien välisissä valtataisteluissa epäsuositummat pojat ovat suosion tavoittelun pelinappuloina ja kontrolloitavina. (Huuki, 2003, 39).

Yhteisössä yksilön suosiolla ja kiusaamisella on yhteytensä. Kiusaamisen kohteessa ei tarvitse olla välttämättä mitään erityistä, vaan toisen ryhmän jäsenen kiusaaminen voi toimia myös keinona todistaa muille omaa toimintakykyään. Kyvykkyys on yhteydessä suosioon. Väkipalta tässä on siis hierarkian jäsentämisen ja itsensä hyvien ominaisuuksien korostamisen välineenä. Väkipallan tekijällä ei tarvitse välttämättä olla mitään kaunaa kohdettaan kohtaan, vaan tarkoituksena voi olla ainoastaan painaa marginaalisessa asemassa olevaa yksilöä valtahierarkiassa alaspäin oman asemansa pönkittämiseksi. Tutkimuksessani kiinnitän huomiota siihen, nouseeko aineistossani puhetta härnäämisestä, tavoitteena valtahierarkioiden hakeminen. (Tallavaara, 2003,40.)

## 2.6 Kiusaaminen armeijan totaalisisessa ympäristössä

Tutkimuksessani kiusaaminen on tapahtunut armeijassa, totaalisisessa laitoksessa, joka on muusta yhteiskunnasta eristetty. Näen tarpeelliseksi hiukan avata armeijaa instituutiona, koska se on aivan omanlaatuinen ympäristönsä. Jokainen meistä on varmasti kuullut tarinoita intistä, sen omanlaisesta kulttuuristaan metsässä rämpimisineen ja vähine yöunineen, puhumattakaan tuvassa kerrotuista hurjista jutuista. Etenkin miesten kesken nämä tarinat kulkevat sukupolvelta toiselle.

Palvelukseen astuva varusmies on jo ennen inttiin menoa luonut mielikuvia intistä muiden kertomien tarinoiden pohjalta. Kuitenkin tarinat kaikkine piruiluineen, kannustuksineen sekä pelotteluineen poikkeavat aina jollain tavalla yksilön omasta kokemuksesta. Muiden kertomat kokemukset varusmiespalveluksesta eivät voi täysin tavoittaa omaa kokemusta armeijasta totaalisisena laitoksena. Varusmiespalvelukseen siirtyminen vapaasta siviilielämästä on kuitenkin epäilemättä jokaiselle sinne menevälle jännittävä hyppy tutusta tuntemattomaan, jossa päätäntävalta omasta kehosta siirtyy osittain muiden hallintaan. Toisin sanoen varusmiehet elävät palveluksessaan käskyvallan alaisina, ja eivät voi itse päättää, mitä milloinkin tekevät. (Salasuo, 2009, 55.)

Suomen asevelvollisuuslaki sanoo, että jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen. Laki astuu voimaan sen vuoden alusta, jona mies täyttää 18 vuotta, ja on voimassa sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tämä on jokaisen suomalaisen miehen kansallisoikeus- ja velvollisuus. (Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438, 2 § 1 mom.) Asevelvollisuuslaki koetaan useimmiten velvollisuudeksi, pakoksi lähteä totaaliseen instituutioon.

Varusmiespalvelusta suorittavalla yhteys ulkomaailmaan on rajoitettua. Kiusaamiskokemusten kanssa kampailevalla ei ole mahdollisuutta kompensoida tilannettaan muilla elämänalueilla, sillä viikonloppu vapaat ovat lyhyitä. Perheenjäsenten ja muiden läheisten kanssa elämiselle jää vähän aikaa. Asukkaiden ja

henkilökunnan välillä on selkeä kahtiajako. Nukkuminen, vapaa-aika sekä töiden tekeminen tapahtuvat kaikki saman auktoriteetin vahtimana ja samassa paikassa. Asukkaiden vuorokausirytmii on määrätty tietyn aikataulun ja ohjelman mukaisesti. Totaalisessa laitoksessa asukkaiden elämää sitovat myös monet yksityiskohtaiset säännöt, joiden noudattamattomuudesta tulee rangaistus. (Goffman, 1969,7, Salasuo, 2009, 55.)

Totaalisissa laitoksissa on omat erityispiirteensä, jotka määrittävät asukkaiden toimintaa. Goffmanin (1983 13-17) mukaan totaaliset laitokset riistävät asukkaidensa minuutta erilaisin keinoin esimerkiksi eristäen asukkaansa muusta yhteiskunnasta fyysisesti ja sosiaalisesti. Totaalisessa laitoksessa yksilön minuuden rajoitteena on este, jonka totaalinen laitos laittaa asukkaan maailman ja ulkopuolisen maailman välille. Rooleista, joita ulkomaailmassa on totuttu esittämään, eivät ainakaan kaikki ole toteuttamiskelpoisia laitosolosuhteissa. Totaalisten laitosten ympärivuorokautisuus ei helpota asukkaan oloja. Myös Ojajärvi (2009, 79) kirjoittaa, että totaalisessa laitoksessa elävän asukkaan kohdalla fyysisten esteiden lisäksi sosiaalinen vuorovaikutus ulkomaailman kanssa ja poistuminen laitoksesta ovat tarkkaan säädelyjä.

Totaaliseen laitokseen tullessaan asukas menettää ainakin osan identiteettikalustostaan, jolloin hän ei kykene välttämättä esittämään täysin realistista kuvaa itsestään. Näin ollen asukkaan omakuvan esittäminen voi joutua hyökkäyksen kohteeksi. Totaalisissa instituutioissa, kuten armeijassa on ”järjestyssäännöt”, joiden mukaan asukkaiden on toimittava. Asukkaan on noudatettava tiettyjen määräysten ja kieltojen kokoelmaa päävaatimuksineen. Laitokseen sisäänkirjautuessaan asukkaalta riisutaan aikaisempi tuki, ja näin laitos valmistaa tulokastaan järjestyssääntöjä mukailevaan elämään. (Goffman, 1969, 19, 40.)

Totaalisessa laitoksessa yksilön minuutta ”riistetään” muun muassa erilaisin nöyryytyksin. Suojautumisreaktiot kielletään täysin. Käskyihin ja laitosolosuhteisiin alistuminen voi aiheuttaa yksilössä vastareaktioita, jotka totaalinen laitos kuitenkin kieltää. (Goffman 1969, 29-30.) Tämän lisäksi tyypillistä totaalisissa laitoksissa on



asukkaiden fyysisen olemuksen rajoittaminen esimerkiksi hiusten leikkaamisella ja/tai asuste valinnalla. Tämä voi johtaa asukkaan turvallisuudentunteen vähenemiseen. (ks. myös Ojajärvi, 2009, 80.)

Armeijan totaalisisessa laitoksessa varusmies luovuttaa ruumiinsa laitoksen käyttöön palveluksensa ajaksi sillä tavoin, että varusmiehen keho liikkeineen, sijainteineen, asentoineen ja suhteineen muiden ihmisten kanssa, sekä välineineen ja ympäristöineen on osittain instituution määräyksen alaisena. Näiden varusmiehille asettamien rajoitusten kautta armeija-instituutiolla on luja ote palvelusta suorittaviin ajallispaiikallisissa tilanteista. Varusmiehelle jää usein ainoastaan suorittajan rooli. (Värri, 1997, 177.)

Pipping on tarkastellut vuonna 1947 ilmestyneessä väitöskirjassaan erään sotilasyksikön yhteiselämää jatkosodan aikana. Tutkimuksessaan Pipping (1978, 28) toteaa, että yhtäläisyydet armeijan ja minkä tahansa laajemman byrokratian välillä ovat hyvin havaittavissa. Ne, jotka elävät hierarkian alaportaita, kokevat, että olemassaolo on yhtä rajatun ja säännellyn tuntuista, kuin esimerkiksi mielisairaaloissa tai muissa samankaltaisissa totaalisisissa laitoksissa.

Armeijan inhimillistämisprosessit ja simputuksen vastainen työ ovat muuttaneet armeijaolosuhteita sitten 1960-luvun. Tästä huolimatta armeija kuuluu edelleen totaalisiin laitoksiin. Vaikka armeijat totaalilaitoksina yrittää sopeutua omalla tavallaan yhteiskunnan muutoksiin, niin esimerkiksi laitoksessa käytettävät vaatteet, ympärivuorokautinen eristys ulkomaailmasta sekä käskyvaltasuhde ovat piirteitä, jotka puoltavat sen totaalisuutta edelleen. (Ojajärvi, 2009, 83.)

### **3 Tutkimuksen teoreettinen näkökulma**

#### **3.1 Maskuliinisuudesta**

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii ajatukset hegemonisesta

maskuliinisuudesta. Tarkoitukseni on nostaa tutkimusaineistostani esille erilaisia maskuliinisuuksia ja pohtia sitä, miten ne liittyvät kiusaamiseen. Länsimaisessa akateemisessa keskustelussa ihmisen sukupuolesta puhuttaessa on havaittavissa kaksi päälinjaa. Ensinnäkin anatomiset ja fysiologiset selitystavat, joiden mukaan sukupuolta tarkastellaan muuttumattomana asiana. Toinen päälinja, jonka mukaan sukupuolta tarkastellaan, on konstruktivistinen. Konstruktivistisessa sukupuolen tutkimuksessa huomio kiinnitetään sosiaalisen ympäristön, kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutuksiin sukupuolen muodostumisessa. (Huuki, 2010. 19.)

Sukupuolten välisiä eroavaisuuksia tutkitaan monessa eri tieteenalassa. Tieteenalojen käsitykset biologian vaikutuksesta sukupuoleen poikkeavat toisistaan. Toki saman tieteenalan edustajienkin kesken voi olla eri ajatuksia siitä, miten biologinen sukupuoli vaikuttaa yksilöön. Puohiniemen ja Nymanin (2007, 15) mukaan pääsääntöisesti yhteiskuntatieteilijöillä on tapana suhtautua kriittisesti biologisten tekijöiden merkitykseen yksilön elämässä, tai jopa kiistää se kokonaan. Tunnistan tämän myös itsessäni. Kyseenalaista on liittää maskuliinisuus ainoastaan miehen ruumiseen, ja tällä tavoin yrittää sosiaalista selittää biologisen avulla. Tällöin ainoastaan miesten toiminta samaistetaan maskuliinisuuteen. (Connell, 1995, 42-44.)

Sukupuoli on yksi ihmisen ominaisuuksista, jonka mukaan yksilöitä luokitellaan läpi elämän. Ihmiset pyrkivät usein ymmärtämään toisiaan sukupuoliin liitettyjen kategorioiden, miestä maskuliinisuuden avulla, naista puolestaan feminiinisuuden avulla. Tutkimuksissa täytyisi kiinnittää huomio maskuliinisuuteen sukupuoliprojektina, toisin sanoen vuorovaikutussuhteisiin ja prosesseihin, joiden myötä naiset ja miehet molemmat elävät elämää sukupuolittuneesti (Connell, 1995, 71-72).

Sukupuoleen liitetyt odotukset vaihtelevat ajan, paikan, kulttuurin sekä tilanteiden mukaan. Suomalaisessa kulttuurissa esimerkiksi ihmisen tunteet ja yksilön kyky tunnistaa niitä ovat perinteisesti leimautuneet naisille kuuluviksi. Tämän vuoksi naisia pidetään enemmän tunneihmisinä ja miehiä enemmän järki-ihmisinä. Sukupuolten väliset psykologiset erot ovat hyvin pieniä ja johtuvat enemmän kulttuurista kuin biologisista tekijöistä. Maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä tulisi aina peilata sosiaalisen oppimisen ja kulttuuristen odotusten valossa.

Sukupuoli on biologisessa ruumiissa, mutta se näkyy myös ihmisen ajattelussa, puheessa, vaatteissa, eleissä, ilmeissä sekä tyyliissä. Sukupuoli siis on sekä ruumissa että ruumiin pinnalla, näkyvissä. Sekä ruumista että sen pintaa voi halutessaan sekoittaa, hämärtää ja nykyisin jopa vaihtaa. (Jokinen, 2000, 205.) Biologinen sukupuoli rakentuu osaltaan tiedon, vallan ja kielen järjestelmissä.

Connell (1987, 92-93) määrittelee sukupuolen sosiaalisesti rakenteeksi. Hänen mukaansa sukupuolta ei voi jäljitellä ainostaan sosiaalisesta toiminnasta, vaan sukupuoli on pikemminkin sosiaaliin käytäntöihin ujuttautunut pakottaja. Sukupuolen kuvaaminen edellyttää aina sitä, mikä kussakin paikassa ja tilanteessa on käytännön määrittäjänä.

Mies tarkoittaa ihmisen biologista puolta. Mies ei ole sama asia kuin maskuliinisuus tai maskuliininen. Mies esittää maskuliinisuutta. Maskuliinisuus tarkoittaa kulttuuris-sosiaalista performanssia maskuliinisine arvoineen, asenteineen, puheenparteineen, alakulttuureineen ja niin edelleen. (Lehtonen, 1995.) Maskuliinisuus on myös kontekstisidonnainen, eri paikoissa esitetään erilaisia maskuliinisuuksia. Ihmisillä on tapana samaistua kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön paineisiin, jonka seurauksena he vaativat itseltään erilaista näyttöä eri tilanteissa.

Maskuliinisuus ei ole kuitenkaan pelkkä valittavissa oleva tyyli, vaan se kehittyy myös oman ruumiin kokemisen kautta sekä sosialisatiossa, yksilön persoonallisuuden rakenteet huomioiden. Maskuliinisuuden muodostumiseen vaikuttavat ihmisen ympäristö, kulttuuriset ja sosiaaliset odotukset, mutta myös yksilön oma persoona. Miehellä odotetaan, että hän kykenee esittämään tietynlaista maskuliinisuutta huomioon ottaen maantieteellisen ja sosiaalisen paikan ja historiallisen ja ikäkausittaisen ajan. (Jokinen, 2000, 228-229.)

Lehtosen (1995, 42) mukaan maskuliinisuus tuotetaan pitkän ja vaikean prosessin tuloksena. Maskuliinisuuteen kuuluu se, että miehet oppivat valvomaan ja hallitsemaan feminiinisinä pidettäviä puoliaan, joita voidaan nimittää jopa miehen sisäisiksi vihollisiksi. Lehtonen (1995, 108) on kiteyttänyt maskuliinisuuden hyvin kaksiteräiseksi mieheksi, jolla hän tarkoittaa sitä, että toisaalta maskuliinisuutta tarvitaan riittävästi, mutta toisaalta sitä ei saa olla "liikaa", jotta se on sosiaalisesti hyväksyttävää.

Miehenä oleminen edellyttää työtä ja ponnistusta, toisin kuin naisena oleminen. Naiseuteen suhtaudutaan usein luonnollisesti, niin kuin se olisi välttämätöntä sellaisenaan. Maskuliinisuus puolestaan on ominaisuus, joka on hankittava. On yleistä, että pojat määrittelevät mieheyden joksikin, mikä on “ei-naisellista”. Mies “taistelee” syntymästään asti sitä vastaan, että ei olisi nainen. Mieheksi tuleminen, maskuliinisuuden saavuttaminen on toimintaa, joka on tahdonalaista. Se on luotava, se ei tule itsestään. Toisin kuin naiseus, miesidentiteetti hankitaan suurten vaikeuksien kautta, se on saavutettava. Mieheys tulee taistelujen myötä, fyysisen ja psyykkisen kivun uhalla. (Badinter, 1993, 16, 57, 77-105.)

Miehuus kuvaillaan usein negatioiden kautta, kuten mies on olla ei nainen tai homoseksuaali. Mies on olla ei nöyrä, alistettu, eikä riippuvainen toisista ihmisistä. Mies on ulkoiselta olemukseltaan ja käyttäytymiseltään “naismaisen” vastakohta. Mies on ei olla liian läheisissä väleissä toisen miehen kanssa tai seksuaalisissa suhteissa toisen miehen kanssa. Mies on ei olla heikko naisten edessä. (Badinter, 1993, 165.)

Kulttuurinen maskuliinisuus viittaa siihen, mitä tietyssä kulttuurissa mielletään yleisesti maskuliiniseksi. Suomalaisessa kulttuurissa voidaan Jokisen (2000, 68) mukaan maskuliinisuutta kuvata esimerkiksi rationaalisuudeksi, heteroseksuaalisuudeksi sekä fyysiseksi ja henkiseksi voimaksi. Kulttuurinen maskuliinisuus ei kuitenkaan ole jotain sellaista, minkä poikalapsi saa luonnollisesti kasvaessaan, vaan se on jotain, mikä on ansaittava, ja mitä on koko ajan todistettava uudelleen ja uudelleen.

Miehet kohtaavat elämässään sukupuolestaan johtuvia odotuksia. Yksinkertaistaen tällä tarkoitan esimerkiksi tilannetta, johon tarvitaan fyysistä voimaa. Paikalle pyydetään usein vain miehiä. Jokisen (2000, 211) mukaan maskuliinisuutta määritellään suomalaisessa kulttuurissa fyysisen voiman lisäksi tunne-elämän kylmyydellä, kovuudella, itsevarmuudella, kilpailunhalulla, vallanhalulla sekä taipumuksella etsiä seikkailuja ja tappeluja.

Todellinen miehuus ansaitaan erilaisten ja erityisten ansiotehtävien ja suoritusten, “miehuuskokeiden” avulla. Näillä miehuuskokeilla Jokinen (2000, 69) tarkoittaa esimerkiksi fyysisesti raskaita harrastuksia, hengenvaarallisia temppuja ja väkivaltaisia tekoja. Vaikka tehtävät vaihtelevat miesten mukaan, oleellista niissä kaikissa on se, että

miehen fyysinen ja henkinen tasapaino joutuvat varaan, ja hän joutuu sietämään sekä henkistä että fyysistä kipua. Miehuuskokeiden ajatellaan osoittavan miehen maskuliinisuutta. Koska osa miehistä jopa kuolee miehuuskokeissa, voidaan näiden miesten ajatella olevan maskuliinisen mystiikan uhreja, tietysti tekijyydensä ohella.

Kaikilla ihmisillä on sekä feminiinisiksi että maskuliinisiksi omaksuttuja piirteitä. Mies ei saa olla kuitenkaan liian feminiininen, vaan usein miehissä sallitaan vain pieni määrä naisille omaksuttuja feminiinisiä piirteitä, kuten esimerkiksi herkkyyttä. Useiden kulttuuristen ja sosiaalisten määreiden mukaan miehen tulee olla huomattavasti enemmän maskuliininen kuin feminiininen. (Jokinen, 2000, 8-9.)

Tapa, mitä miehestä ajatellaan, ja mitä miehenä olemisesta kerrotaan, on mieheksi kasvavien poikien arkea, ja se vaikuttaa heidän käsitykseen itsestään. Nämä asiat myös määrittävät sitä, mitä kasvavien nuorten poikien tulee olla. Ongelmana ei ole biologinen sukupuoli, vaan miesten odotusten, sosiaalisten ja kulttuuristen mittojen täyttäminen. Roos ja Peltonen (1994, 37) ovat kirjoittaneet katkelman, jossa eräs mies kuvailee isäsuhdettaan ja mieheksi kasvamistaan seuraavalla tavalla: "Isä ei sanalla maininnut, mutta teoilla näytti, ettei meillä miehet itke". Tässä katkelmassa on tulkittavissa selkeästi se, kuinka miestä kategorisoidaan, siirtäen samalla sitä sukupolvelta toiselle. Tämä katkelma viestittää epäsuorasti, että miehet eivät itke, ja sellaiset jotka itkevät eivät ole miehiä.

Maskuliinista kulttuuria käsittelevän kirjallisuuden perusteella (esim. Jokinen, Lehtonen jne.) tulee sellainen mielikuva, että maskuliinisessa kulttuurissa tukahdutetaan inhimillisyyttä tunteita peitellen ja halliten. Lehtonen (1995, 94) kuvailee "maskuliinisuuden traagisuutta" niin, että vain sellainen mies kykenee todellisiin saavutuksiin, joka ei ole riippuvainen muista, ja joka kestää kovankin paineen murtumatta. Kun ihminen pyrkii "hallitsemaan" tunteitaan, merkitsee se sitä, ettei hän ole niistä perillä lainkaan.

Kulttuurinen maskuliinisuus on ristiriitainen ilmiö siinä mielessä, että toisaalta maskuliinisiksi miellettyjen piirteiden oletetaan siirtyvän automaattisesti miehille, mutta toisaalta taas miehet joutuvat koko ajan ansaitsemaan miehuutensa uudelleen, läpäisemällä miehuuskokeita. (Jokinen, 2000, 211.) Siltala (1994, 9) kirjoittaa, että

mikään ei ole yhtä vaikeasti ja epämääräisesti saavutettavissa kuin maskuliininen varmuus ilman kiinnikkeitä.

### **3.2 Hegemoninen maskuliinisuus**

Ihminen muodostaa itsestään käsityksen yhteistyössä itsensä ja ympäristönsä kanssa. Sukupuoli kulkee koko ajan ihmisen mukana joko tiedostaen tai tiedostamatta. Charpentierin (2001, 25) mukaan ihminen oppii jo lapsena merkityksellistämään maailmaa, tutustuen samalla sukupuoltaan määrittävään tarinavarantoon. Toisin sanoen siis ihminen oppii kulttuuriset koodit, jotka auttavat antamaan merkityksiä ympäristölle ja omille kokemuksille.

Ihmisen sukupuoli muodostuu ihmisten teoista. Sukupuolta tuotetaan ja ylläpidetään jatkuvasti erilaisissa käytännöissä. Teemme tätä jatkuvasti enemmän tai vähemmän onnistuneesti ja tiedostetusti, toistaen kulttuurisia ideaaleja sukupuolista. (Charpentier, 2001,23.) Sukupuolentutkimuksessa sukupuoli saa merkityksensä kulttuurisesti määräytyvänä ja sosiaalisesti opittuna moniulotteisena ilmiönä. Sekä maskuliinisuus ja feminiinisyys saavat paljon vaikutteita kulttuurista. Ne ovat ajan, ympäristön ja ihmisen iän suhteen vaihtelevia.

Miehen ymmärretään sosiaalisesti oppivan kulttuurin tarjoamat maskuliiniset määreet ja roolit (Säävälä, 1999, 52-53). Ei ole yhdentekevää miehille, miehiksi kasvaville pojille eikä naisillekaan, mitä miehistä ajatellaan ja millaisena miehen maailma ja mieli nähdään. Maskuliinisuus mielletään tunnetusti muun muassa kovaksi, rohkeaksi, vahvaksi, kontrolloiduksi, feminiinisuuden vastakohtaksi. (ks. Reeser, 2010, 1.) Ei heikoksi, pehmemäksi ja emotionaaliseksi.

Lukiessani suomalaisesta maskuliinisuuden kulttuurista minulla tulee käsitys siitä, että miehenä eläminen maskuliinista kulttuuria kyseenalaistamatta on epäilemättä rankkaa kaikkine kilpailuneen ja miehuuden osoituksineen. Voikin kysyä, miksi ihmiset ylläpitävät tällaisia rakenteita. Tähän kysymykseen on Jokisen (2000, 214) mukaan annettu vastaukseksi hegemoninen maskuliinisuus.

Hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyssä on ollut alusta asti australialainen sosiologi, Connell. Hän (1987, 183) määrittelee hegemonisen maskuliinisuuden patriarkaaliseksi sekä yleisesti hyväksytyksi käsitykseksi miehen sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Hegemoninen maskuliinisuus yhdistää miehiä, ja sen tarkoituksena on palvella kulttuurissa ja tietyssä paikassa johtavaa maskuliinisuuden ideaalia. Hegemonisen maskuliinisuuden tavoitteena on pönkittää johtavan miesluokan asemaa, suhteutettuna toisiin miehiin ja naisiin.

Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuuriseksi tavoitteeksi asetettu maskuliinisuuden ideaali. Hegemoninen maskuliinisuus on valta-asemassa olevaa maskuliinisuutta. Sen valta-asema perustuu sekä naisten että toisten miesten alistamiseen. Hegemonisen maskuliinisuuden tavoitteena on suostutella, houkuttaa, ja jopa pakottaa ymmärtämään hegemonisen maskuliinisuuden ihanteita. (Connell, 1987, 183.)

Käsite hegemoninen maskuliinisuus, joka on sekä nais- ja miestutkimuksen avainkäsitteitä, viittaa pitkälti kulttuureissa oleviin miehiin valtarakenteisiin. Hegemoninen maskuliinisuus näkyy esimerkiksi siinä, kun tutkitaan eri ikäryhmiä, etnisiä ryhmiä ja työluokkia, kiinnitetään huomio pääasiassa ryhmien mies-sukupuolisiin edustajiin. Tyypillistä on se, että naiset ovat varustettuja määritellyllä sukupuolella, kun miehiä kohdellaan helpommin ihmisinä. Toisin sanoen mies samaistetaan ihmiseksi, nainen sukupuoleksi. (Fornäs, 1998, 297.)

Hegemonista maskuliinisuutta on hankala määritellä tarkasti ja pitävästi, sillä se vaihtelee paikan ja ajan mukaan. Connell (1987, 92-94) kirjoittaa, että sosiaalinen sukupuoli ei ole vain ihmisten välisestä sosiaalisesta kanssakäymisestä jäljiteltävissä oleva malli, vaan se on sosiaalisiin järjestelmiin ujuttautunut pakottava toimintamalli, joka määrää tietyissä tilanteissa käytäntöä. Tämän vuoksi hegemoninen maskuliinisuus on kuvailtava aina erikseen ottaen huomioon paikan, ajan sekä käytännön erilaisuuden.

Omassa tutkimuksessani minun täytyy määritellä, millaisen käsityksen saan kirjallisuuden pohjalta armeijan hegemonisesta maskuliinisuudesta. Tässä mielestäni täytyy ottaa huomioon se, että minulle piirtyy kuva ainoastaan kirjallisuuden perusteella, koska en ole itse varusmiespalvelusta suorittanut. Tässä tutkimuksessa määrittelen armeijan hegemonista maskuliinisuutta kirjallisuuteen nojautuen sekä

aineistoani käyttäen.

Hegemonisella maskuliinisuudella korostetaan sitä, että maskuliinisuus ja feminiinisyys eivät muodosta kahta selvärajasta luokkaa vaan pikemminkin jatkumon, johon vaikuttavat myös muut ihmisen yksilölliset seikat, kuten etnisyys. Fornäsin (1998, 300) mukaan sukupuoleen identifioituminen ilmenee monenlaisissa vastakkainasettelemisen prosesseissa. Tällä hän tarkoittaa sitä, että naiset ja miehet käyttävät toisiaan erilaisissa dikotomioissa heijastavina Toisina, joiden avulla he refleктоivat ja muotoilevat itseään. Tämä suhde on kuitenkin epäsymmetrinen, sillä se useimmiten suosii miehisyttä.

Historialliset prosessit ovat asettaneet miehet lähemmäksi erilaisia valtakeskittyjä. Valtaa, niin kuin ei mitään muutakaan piirrettä, voida määrittää miehelle ominaisena piirteenä. (Fornäs, 1998, 300.) Hegemonisen maskuliinisuuden ideaa ylläpidetään miesten välisessä vuorovaikutuksessa. Miesten välinen kilpailu, heteroseksismi ja homofobia ovat osa hegemonisen maskuliinisuuden vahvistamista ja ylläpitämistä.

Vallan lisäksi voima ja rationaalisuus ovat selkeästi yleisiä hegemonisen maskuliinisuuden keskeisiä piirteitä. Heteroseksismi, homofobia sekä miesten keskinäinen kilpailu ovat asioita, jotka ylläpitävät ja vahvistavat hegemonista maskuliinisuutta. Jokisen (2000, 214) mukaan hegemoninen maskuliinisuus selittää miehiin kohdistuvat patriarkaaliset paineet, monien maskuliinisuuksien samanaikaisen esiintymisen sekä patriarkaatin säilymisen. Hegemonia on valtaa, jonka ideologiaan liittyy ihmisten mukauttaminen ja sosiaalistaminen, joka oikeuttaa johtavan luokan toiminnan.

Hegemoninen maskuliinisuus liittyy kaikkiin maskuliinisuuksiin. Miehillä on, toisilla enemmän ja toisilla vähemmän, valtaa patriarkaatissa. Hegemoninen maskuliinisuus on yleisesti hyväksytty ja tuettu, patriarkaalinen käsitys miehen sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. (Jokinen, 2000, 215.) Miehet pyrkivät vähintään kannattelemaan hegemoniaa ja toteuttamaan sen ihanteita, elleivät kykene itse täyttämään siihen liittyviä tehtäviä. Miehet tukevat hegemoniaa, koska se takaa jokaiselle miehelle sukupuoleen perustuvaa valtaa.



Kaikki miehet eivät saavuta hegemonisen maskuliinisuuden ideaaleja tavoitteluistaan huolimatta. Connellin (1995, 78-80) mukaan he ovat kuitenkin osallisia hegemoniseen maskuliinisuuteen joko haastaen tai kannattaen sitä. Hegemonisella maskuliinisuudella on alisteisia maskuliinisuuksia. Alisteisina maskuliinisuuksina pidetään feminiinisiä miehiä ja homoseksuaaleja. Tällaiset miehet eivät todenna hegemonisen maskuliinisuuden pysyvyyttä, heitä pidetäänkin poikkeuksina, naismaisina, homoina tai nörtteinä. (ks. myös Manninen, 2010.)

Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuurisesti hyväksyttävämpi kuin alisteiset maskuliinisuudet. Hegemonista maskuliinisuutta kannatellaan, mutta myös kyseenalaistetaan. Hegemoninen maskuliinisuus yhdistää miehiä, ja tietyssä paikassa ja hetkessä kykenee parhaiten perustelemaan oikeutuksen patriarkaatille. Vaikka suurin osa miehistä ei saavuta hegemonista maskuliinisuutta ideaaleineen, niin he silti hyötyvät patriarkaatista lohkeavasta hegemoniasta, koska alisteisempina ovat vielä naiset. (Connell, 1995, 76-80; Tallberg, 2003, 31.)

Hegemonisia ja ei-hegemonisia maskuliinisuuksia ei voi kuitenkaan pitää jyrkkinä hierarkioina. Ne ovat pikemminkin strukturoituneita valtasuhteita, jotka ovat aina muutettavissa. Hegemonisen maskuliinisuuden haastajat voivat siis onnistuessaan muuttaa maskuliinisuuden sosiaalisia ja kulttuurisia ihanteita. Tällöin myös hegemoninen maskuliinisuus tietyssä ajassa ja paikassa muuttuu. (Connell, 1995, 77.) Tarkoitukseni on tutkia millaisia maskuliinisuuksia omasta tutkimusaineistostani nosuee ja miten ne ovat yhteydessä kiusaamiseen.

### **3.3 Maskuliinisuus armeijassa**

Armeija on instituutio, jossa suurin osa suomalaisista nuorista miehistä viettää aikaa. Instituutiot poikkeavat toisistaan maailmankuviensa, luonteidensa, ideoidensa ja historioidensa suhteen. Instituutioita käyttävät yksilöt hyväksyvät, jotkut enemmän, jotkut vähemmän, instituution ajatusmaailmaa. Kun yksilö on pitkään tietyn instituution ympäröimänä, voi hänen ajattelunsa ja puheensa muuttua kyseisen kontekstin määrittelemäksi. Armeijassa on perinteisesti kyse suomalaisuuden instituutiosta. Se liitetään voimakkaasti suomalaiseen mieheen, ja perinteinen oletus on, että suomalainen mies käy armeijan. Armeijan käymällä nuori mies kuuluu muiden joukkoon, eikä

poikkeaa muista ikäluokkansa miehistä. (Hoikkala, 2009, 47, 128.)

Armeija on yhteiskunnallisesti legitiimi laitos, joka suhtautuu väkivaltaan ja opettaa sitä avoimesti. Se myös mieltää väkivaltakäyttämisen suoraan miehiin ja miehisyyteen. (Jokinen, 2000, 127.) Armeijan suorittaminen on edelleen liian usein asia, joka määrittää suomalaista miehisyyttä. Olen vastikään kuullut kommentteja, että se ei ole mies eikä mikään, joka ei käy armeijaa. Tällainen ajattelutapa herättää minussa muun muassa kysymyksiä; mitä armeijassa tapahtuu, ja mikä armeijassa tekee miehestä ”oikean” miehen? Tämä lienee liittyvän vahvasti ajatteluun, jonka mukaan tappeleminen ja puolustaminen ovat tärkeä osa miesten ja poikien sosiaalista miehuutta (ks. Tolonen, 1996, 109.)

Suomessa armeijan instituutio on toiminut vuodesta 1918 lähtien. Siihen suhteutettuna armeijan käyneiden kokemuksia on tutkittu vähän. Hoikkala, Salasuo ja Ojajärvi (2009, 30) miettivät tutkimuksessaan, jonka he ovat tehneet havainnoimalla armeijakulttuuria ja haastatteleamalla varusmiesten kokemuksia osallistumalla itse varusmiespalvelukseen vuonna 2008, mihin armeija sosiaalistaa miehiä. He pohtivat, onko armeija paikka, jossa pojat kasvavat miehiksi, vai kenties suurin kuntokoulu, joka suomesta löytyy. Tallberg (2003, 7), armeijan maskuliinisuuksia tutkineena kysyy onko armeija ”miesten koulu”, ja millaisia miehiä varusmiespalveluksessa miehistä koulutetaan?

Armeija voidaan mieltää eri tilanteissa esiintyvänä miehuuskokeiden sarjana. Armeijassa suurin osa suorituksista tehdään ryhmissä, joissa yksilö kokee helposti sosiaalista painetta. Painetta tulee kantahenkilökunnalta, mutta alokkaat luovat sitä myös toinen toiselleen. Armeijassa testataan jatkuvasti fyysistä voimaa esimerkiksi painavien tavaroiden kantamisella metsässä. Näin joukosta valikoituvat fyysisesti heikot ja vahvat. (Hoikkala, 2009, 161.)

Armeija uusintaa sukupuolijärjestelmää, mutta tuottaa siihen myös lisää. Tallberg (2003, 7-26) on tehnyt tutkimuskirjallisuuden perusteella hypoteesin, jonka mukaan puolustusvoimat uusintavat ajatusta armeijasta ”miesten kouluna”. Erityisenä totaalisenä laitoksena armeija initioi yksilön sotilaan statukseen, johon kuuluu mieheksi ja kansalaiseksi kasvamisen teema. Armeijassa on helppo vaikuttaa nuoriin kokoamalla samanikäisiä alokkaita vaikuttavaan ja tiukkaan kasvatukseen (Hoikkala, 2009, 43).

Tallberg (2003, 89) on tutkinut armeijassa käytettäviä opetuselokuvia, ja niiden pohjalta alokkaat ovat jännitteisessä positiossa. Varusmieskoulutuksessa käytettävät opetuselokuvat tukevat myyttiä armeijasta miesten kouluna. Opetusvideoissa toistuvat ja konkretisoituvat alokkaan kasvu sotilaaksi, pojan kasvu mieheksi. Tunnelma elokuvissa on feminiinisesti latautunut, maskuliinisuuksien marginaalia. Alokkaan itsehallinta on heikko, ja näin ollen alokas on altis vaaroille. Opetuselokuvissa näyttäytyy, kuinka varusmiespalvelus auttaa miestä maskuliinisuutta koskevissa ongelmissa muun muassa sotilaaksi ja mieheksi kasvamisessa. Miehen elämässä maan ja perheen suojelutehtävät keskeisiä asioita.

Suomalainen armeija asettaa varusmiehelle paineita, ja vaikka jalat lähtisivät alta ei inttiä voi keskeyttää, mikä osoittautuu todeksi Hoikkalan (2009, 164-166) ym. tutkimuksessa. Hoikkala kirjoittaa karskiuden kulttuuripaineesta armeijassa kuvailemalla tilannetta, jossa eräällä alokkaalla on leikkausta vaativa selkävaiva. Alokas ei kuitenkaan suostu lähtemään leikkaukseen ”noin pienen vian takia”. Armeijassa karskius ja lujuus ovat systeemivaatimuksia, miehen särkyvyys puolestaan on kiellettyä, koska silloin keho ei ole taistelukelpoinen.

Hoikkala (2009, 17) kirjoittaa luutnantin todenneen heille varusmiespalveluksen aikana, että särmä taistelija pärjää armeijassa omillaan, eikä kysy neuvoja. Kunnon taistelija ei kitise ja valita, vaan sopeutuu kulloisiinkin ulosuhteisiin panematta vastaan. Hoikkalan ym. tutkimuksessa eräs varusmies toteaa, että intissä pärjää parhaiten, kun ei ala turhaan masentumaan ja hajoilemaan. Ikään kuin yksilössä heräävät ajatukset ja tunteet olisivat täysin hallittavissa, oman valinnan ja tahdon varaisia, eikä luonnollisella tavalla vapaasti virtaavia.

Kipu, pelko ja tappaminen ovat armeijassa siinä mielessä tabuja, ettei niistä juurikaan virallisesti puhuta. ”Vinkuminen” ja ”kitinä” eivät kuulu miehisyiden malliin, jota rakennetaan ja joka rakentuu armeijassa. Vellihoisuiksi ja hiiriksi nimitetään miehiä, jotka eivät kykene täyttämään armeijan vaatimaa karskiutta ja kestävyyttä. ”Konemaisuus”, jossa oleellista on hyvä fyysinen ja psyykinen suorituskyky, katsotaan hyväksi. (Hoikkala, 2009, 240.) Vaivat ja viat sekä kivun tunteminen eivät sovellu inttiä suorittavan miehisyteen. Ojajärvi (2009, 430) kirjoittaa luutnantin sanoneen heille armeijassa, että miehet eivät valita.

Yhä useat suomalaiset ihmiset pitävät itsestäänselvyytenä, että suomalainen mies käy armeijan. Tämä luo paineita nuorelle miehelle, joka pohtii varusmiespalveluksen suorittamista. Hoikkalan, Salasuon ja Ojajärven (2009) tutkimuksen mukaan useat miehet menevät armeijaan, koska se kuuluu normaaleihin tapoihin, ja sitä pidetään ympäristön vaatimuksena. Varusmiespalveluksen suorittaminen liitetään edelleen miehisyyteen, Suomen perustuslakia myöten. Armeijan suorittaminen on suomalaisen miehen velvollisuus ja tehtävä. Hoikkala (2009, 253) kirjoittaa, että jannu, joka ei armeijaa käy, leimataan ”vässykäksi”, luovuttajaksi, eli mieheksi, jonka henkinen kantti ei kestä varusmiespalvelusta.

Ihmettelen Hoikkalan (2009, 224, 177-179) tapaan, miksi niin moni suomalainen nuori mies, joka elää yksilöllisen valinnan polvea, suorittaa varusmiespalveluksen ikään kuin automaattisena pakkovelvollisuutena. Armeija on kenties paikka, jossa miehet kokevat yhteyttä. Se on yhdistävä mieskokemus, jonka suorittamalla mies lunastaa paikkansa miesten yhteisössä, jonka armeija on symbolisesti vihkinyt. Kaikki miehet eivät kuitenkaan ole yhtä vakavissaan mukana armeijan mieskulttuurisessa toiminnassa. Joku voi ottaa ehkä vain kuuntelijan ja sivustaseuraajan roolin, tai jopa tietoisesti ottaa etäisyyttä toisista varusmiehistä. Tästä huolimatta omalle todelliselle persoonalle jää vähän tilaa armeijassa. Persoonien välille ei jää tarpeeksi etäisyyttä sosiaalisesti tiiviissä toiminnassa.

## **4 Tutkimuksen toteuttaminen**

### **4.1 Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset**

Tutkielmani aiheena on varusmiesten kiusaamiskokemukset. Vaikka konteksti antaakin kiusaamiseen oman värityksensä, niin kiusaamiskuviot sellaisenaan ovat usein toistuvia, ja ovat ilmiönä samantyyppisiä keskenään, tapahtumispaikasta riippumatta. Kiusaamista käsiteltäessä kiinnitän erityistä huomiota kiusaamisen sukupuoli näkökulmaan, ja mietin kiusaamista suhteessa hegemoniseen maskuliinisuuteen. Käytän tutkimuksessani teoriapohjana hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa.

Tutkimuskontekstissani, armeijassa erityiseksi kiusaamiskokemukset tekevät sen maskuliininen ympäristö, ja armeijan totaalisuus. Totaalisuuden piirteistä etenkin se,

että varusmiespalveluksen aikana varusmiehet ovat tekemisissä toistensa kanssa lähes koko ajan, omaa aikaa on vähän, ja sosiaalinen kanssakäyminen laitoksen ulkopuolisten ihmisten kanssa on tavallista vähäisempää.

Erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä, kuten armeijassa, rajojen asettamisen välineinä voidaan käyttää ihmisen sukupuolta, sen ideaaleja. Sukupuolen ideaalit muuttuvat ajan, paikan kulttuurin ja arvojen mukaan. Pojat ja miehet joutuvat kuitenkin ottamaan kantaa oman kulttuurinsa ja aikansa maskuliinisuuden ihanteisiin. (Manninen, 16, 2010.) Tutkimuksessani minua kiinnostaa pohtia muun muassa sitä, onko kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakennetulla maskuliinisuudella, jonka taustalla vaikuttaa hegemonisuus, yhteyttä armeijassa tapahtuvaan kiusaamiseen.

Tutkimuksessani ei ole yhdentekevää, millaisessa valta-asemassa aineistooni osallistujat ovat. Ihmiset elävät eri todellisuuksia. Toisin sanoen maailma, jossa ihminen elää, on yksilön itsensä kehittämä. Sellaisten henkilöiden, joilla on enemmän valtaa, on helpompi saada myös oma äänensä kuuluviin. Valtasuhteiden hierakioissa ylimpänä olevat eivät välttämättä näe epätasa-arvoa sosiaalisissa suhteissa. Kun taas hierarkian alimpana olevat saattavat kokea yhteisönsä hyvinkin epätasa-arvoisena. (Manninen, 2010, 26.)

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää sitä, millaisia kokemuksia ja asenteita vuonna 2009 käytyyn verkkokeskusteluun osallistuneilla on armeija väkivallasta, joka on tapahtunut varusmiesten välillä, ja miten tämä liittyy hegemoniseen maskuliinisuuteen. Erityisesti minua kiinnostaa se, miten kiusaaminen on yhteydessä yksilöiden kokemuksiin. Kiinnitän siis huomiota keskusteluun osallistujien kokemustietoon, ja siihen, mitä he ilmiöstä tuovat esille.

Annan tutkimuksessani puheenvuoron etenkin niille, jotka kokevat armeijan ”jermuilun” kiusaamisena, johon puolestaan toiset suhtautuvat pelkkänä hauskanpitoa. Tutkimuksessani haluan nostaa aineiston kautta esille sitä, miten miehet suhtautuvat kiusaamiseen ja väkivaltaan. Suhtautumistapoja on kiusaamiseen monenlaisia, ja ne saattavat olla ristiriitaisia toisiinsa nähden. Hyvin usein kuulee väkivallan, ainakin sen lievät muodot, luonnollistettavan osaksi miesten maailmaa.

Tutkimukseni myötä minulla on tavoitteena löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia kokemuksia kiusaamisesta armeijassa ilmenee ja miten kiusaamiseen suhtaudutaan ?
2. Millaisia maskuliinisuuksia esiintyy, ja miten varusmiesten kiusaamiskokemukset ovat yhteydessä hegemoniseen maskuliinisuuteen?

#### **4.2 Tutkimusaineiston kuvaus**

Tutkimusaineistoni on kahdesta syystä erityinen. Ensinnäkin se on valmis aineisto, joka olisi olemassa ilman tutkijaa, eli minua. Toisaalta taas aineistoni tekee erityiseksi se, että se on verkossa tapahtunut keskustelu. Verkkokeskustelussa kirjoitusten sisältö muuttuu kirjoitusten myötä. Kirjoitukset ohjaavat sitä, mistä keskustellaan. Uusia asioita ja näkökulmia kumpuaa. Tutkija ei voi mitenkään vaikuttaa aineistoon tai ohjalla aineistoa tiettyyn suuntaan.

Tutkijan ei tarvitse kerätä aineistoa aina itse, sillä etenkin laadullisesta tutkimuksesta kiinnostuneella on usein mahdollisuus käyttää valmiita aineistoja (Eskola & Suoranta 1998, 118). Yhteiskunnallinen näkökulma korostaa verkon käytön kontekstia, sillä verkko ei ole kulttuurisesti ja sosiaalisesti tyhjiössä, vaan omalta osaltaan konstruoi näitä konteksteja. Verkkotutkimukset ylittävät jaottelun muun maailman ja verkon välillä tarkastellessa sosiaalisen vuorovaikutuksen jakautumista ja jäsentymistä eri medioissa, ja eri puolilla maailmaa. (Aula, Matikainen & Vili, 2006, 16.)

Verkkokeskustelut voidaan jakaa avoimeen- suljettuun, henkilökohtaiseen- julkiseen, reaaliaikaiseen- sekä ei-reaaliaikaiseen keskusteluun. Aineistoni on kaikille avoin. Siihen on voinut osallistua kuka tahansa. Myös keskusteluviestit ovat kaikkien nähtävillä. Aineistoni on siis julkinen. Aineistoni, joka muodostuu verkkokeskustelusta, keskusteluyhteisöä ei voi mitenkään havaita tai määrittää. Keskusteluun osallistujat eivät kenties hahmota, kuinka monet ihmiset pääsevät heidän kommenttejaan lukemaan. Aineistoni ei ole reaaliaikainen. Keskusteluun osallistujat ovat voineet itse päättää, milloin ovat ottaneet keskusteluun osaa. (Matikainen, 2006, 179.)

Verkkokeskustelu on vuorovaikutuksellista kirjoitettua keskustelua. Keskusteluittain vaihtelee se, kuinka vuorovaikutteisia tai monologisia ne ovat (Matikainen, 2006, 187). Minun aineistoni on vuorovaikutteinen ja reaktiivinen, joka merkitsee sitä, että keskusteluviesteissä otetaan huomioon ja kantaa ketjun edellisiin viesteihin ja viestintäkontekstiin. Keskustelussa kuitenkin vaihtelee se, kuinka aktiivisesti toiset kommentoivat toistensa viestejä. Jotkut viestit ovat herättäneet toisissa paljon ajatuksia, kun taas joihinkin viesteihin ei ole otettu lainkaan kantaa.

Kiusaamiskokemuksista armeijassa muodostuva verkkokeskustelu, joka muodostaa tutkimukseni aineiston, on käyty vuoden 2009 helmikuussa. Keskustelu on kestänyt kolmen päivän ajan. Keskustelu koostuu 125:stä lähetetystä viestistä, joista olen karsinut pois viestit, jotka rajautuvat tutkimusaiheeni ulkopuolelle, eli ne, jotka eivät liity kiusaamiseen. Tällaisissa viesteissä keskusteltiin muun muassa sota-oikeuden käynneistä. Loppujen lopuksi viestejä minulle jäi analysoitavaksi 81. Ne muodostivat yhteensä 30 liuskaa tekstiä.

Viestit, joita keskusteluun osallistuneet ovat lähettäneet ovat eri pituisia keskenään. Toiset niistä ovat lauseen tai muutaman mittaisia, toiset ovat melkein sivun mittaisia. Suurin osa viesteistä on jotakin näiden pituuksien väliltä. Keskustelupalstalle vastanneet ovat kirjoittaneet nimimerkeillä, mutta en aio käyttää niitä tutkimuksessani, jotta vastaajat säilyvät varmasti anonyymeinä. Olen numeroinut keskusteluun lähetetyt viestit niin, että jokaisella vastaajalla on oma numeronsa. Käytän tutkimuksessani sitaatteja, ja laitan kirjoittajille tunnisteet ”kirjoittaja 1” jne. Aineiston karsinnan jälkeen vastaajia on yhteensä 49. Jotkut heistä ovat osallistuneet keskusteluun kirjoittamalla vain yhden viestin, toiset taas ovat kirjoittaneet useamman.

Olen tallentanut verkkokeskustelun internetistä omalle tietokoneelleni. Tutkimusaineisto on hyvin kattava, ja sieltä nousee esille asioita, jotka ovat minun tutkimukseni kannalta oleellisia. Ajattelin ensin, että voisin ottaa analysoitavaksi myös jonkun toisen samasta aiheesta käydyn verkkokeskustelun, mutta totesin kuitenkin aineistoani läpikäydessä, että se on riittävä.

Keskusteluun osallistujista suurin osa on heidän puheidensa mukaan suorittanut varusmiespalveluksen. Joillakin varusmiespalveluksen suorittamisesta on useampi

vuosikymmen. Yksi kirjoittajista sanoo suorittaneensa siviilipalveluksen, koska pelkäsi tulevansa kiusatuksi armeijassa, eikä tämän vuoksi halunnut mennä sinne. Ajattelen, että se, että vastaajia on monenlaisia rikastuttaa tutkimustani, sillä silloin ilmiöön saa monenlaista näkökulmaa. Henkilökohtaisesta kiusaamiskokemuksesta kaikki eivät voi puhua, mutta he voivat ottaa kantaa yleisellä tasolla ilmiöön. Se on myös tutkimukseni yksi tavoite, eli tuoda esille sitä, miten kiusaamiseen suhtaudutaan.

### **4.3 Laadullinen tutkimus ja aineiston analyysi**

Tutkimukseni on laadullinen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 161) mukaan lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Laadullisessa tutkimuksessa on otettava huomioon se, ettei todellisuutta voi pirstoa osiin. Tiedostan myös omassa tutkimuksessani sen, että ihmiset rakentavat jokainen oman todellisuutensa itse, ja tämä vaikuttaa myös heidän kokemuksiinsa. Kokemukset ovat erilaisia keskenään. Elämän tapahtumat muovaavat toinen toistaan. Kaikki vaikuttaa kaikkeen samanaikaisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää ja paljastaa tosiasioita ennemmin kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 1997, 161.) Pyrin aineistostani löytämään uusia vivahteita kiusaamiseen liittyen, joka tapahtuu armeijassa. Tärkeää on tehdä hyvää tutkimusta erilaisilla ja kyseiseen tutkimusongelmaan sopivilla menetelmillä. Karkeimmillaan laadullista tutkimusta voidaan pitää aineiston muodon kuvauksena. (Eskola & Suoranta, 1998, 13-14.)

Laadullinen tutkimus eroaa määrällisestä tutkimuksesta muun muassa siten, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Toisaalta taas laadullisessa tutkimuksessa voidaan pyrkiä ymmärtämään jotain toimintaa antaen sille teoreettista tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 87-88.) Omassa tutkimuksessani pyrin ymmärtämään kiusaamisilmiötä armeijassa sosiaalisen mies-sukupuolen näkökulmasta.

Laadullisessa tutkimuksessa induktiivinen päättely ja teoreettisten yleistysten tekeminen ovat keskeisessä asemassa. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää



mielekkäiden merkitysten tarjoamista tutkittavalle ilmiölle. (Räsänen, 2005, 87.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan informaatioarvon lisääminen mielessä pitäen niin, että aineistosta luodaan selkeä ja mielekäs kokonaisuus. Tutkimusaineistoa analysoimalla pyritään aineiston tiivistämiseen ja järjestämiseen niin, ettei mitään oleellista jätetä tutkimuksen ulkopuolelle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa käydään läpi, erotellaan ja merkitään asiat, jotka kiinnostavat tutkijaa. Aineiston analyysivaiheessa lähdin itekin liikkeelle lukemalla aineistoni läpi useaan otteeseen ja samalla karsin kaikki tutkimukseni kannalta epäolennaisen tekstin pois. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistosta poimitaan tietynlaisia toimintatapoja, samankaltaisuuksia ja poikkeavuuksia. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 21.)

Laadullisessa tutkimuksen analyysissä on yleensä kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja ”arvoitusten” ratkaiseminen. Aineiston pelkistäminen koostuu kahdesta eri vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa aineistoa tarkastellaan niin, että huomio kiinnitetään aina vain tiettyyn teoreettis-metodologiseen näkökulmaan. Näin ollen huomio kiinnitetään seikkoihin, jotka ovat tutkimuksen kysymyksenasettelun ja teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisia asioita. (Alasuutari, 1995, 30-31.) Luin aineistoani läpi mielessä pitäen hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa ja sellaisia kysymyksiä, mitä haluan tutkimukseltani kysyä. Kiinnitin huomiota siihen, millaisia maskuliinisuuksia aineistostani nousee. Kysyin aineistoltani, miten keskusteluun osallistujat suhtautuvat kiusaamiskokemuksiin, ja miten niihin suhtaudutaan.

Aineiston pelkistämisen toisessa vaiheessa aineistosta karsitaan aineistosta tehtyjä havaintoja yhdistämällä niitä. Pelkistäminen voi olla esimerkiksi informaation pilkkomista osiin tai sen tiivistämistä. Pelkistämisen voi tehdä esimerkiksi siten, että aineistosta etsistään tutkimustehtävään viitaavia ilmaisuja, jotka voidaan esimerkiksi työn selkiyttämisen vuoksi alleviivata. ”Arvoitusten” ratkaisemisvaiheessa tulkitaan aineiston pohjalta nousseita tuloksia. Johtolankojen ja vihjeiden avulla tehdään tulkittavasta ilmiöstä merkitystulkintoja. (Alasuutari, 1995, 31-38.)

Aineiston analyysissä olen pyrkinyt tunnistamaan verkkokeskusteluun osallistuneiden kirjoituksista samantapaisia, toistuvia, keskusteluun osallistuneiden keskuudessa

jaettuja tapoja käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä, kiusaamista armeijassa. Toisaalta haluan osoittaa tutkimuksella sitä, että asioihin on monia suhtautumis- asennoitumis- ja kokemustapoja, eikä mikään näistä ole oikea tai väärä.

Tutkimuksessani käytän sisällönanalyysia analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jota käytetään sekä yksittäisenä metodina ja teoreettisena kehyksenä, joka voi olla väljä, ja joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. Periaatteessa useat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat jollain tavalla sisällönanalyysiin. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91.) Sisällönanalyysin keinoin voidaan analysoida sekä suullista että kirjoitettua kommunikointia. Sisällönanalyysin avulla tekstistä pyritään löytämään tapahtumien ja asioiden erilaisia merkityksiä, yhteyksiä ja seurauksia. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää myös verbaalisten, symbolisten ja kommunikatiivisten päätelmien tekemisessä. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 23.)

Aineistoa voidaan analysoida sisällönanalyysisesti kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Aion analysoida aineistoani teoriaohjaavasti. Teorian avulla voidaan helpottaa analyysin ongelmia. Teoriaohjaavassa analyysissä on tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät pohjaudu suoraan teoriaan. Teorian tai teorioiden tehtävänä on toimia analyysin etenemisen apuna. Analyysista tunnistetaan aikaisemman tiedon vaikutus, mutta tiedon merkitys ei testaa teoriaa, vaan pikemminkin aukaisee uusia ajatusvirtoja. (Sarajärvi & Tuomi, 2002, 98.)

Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla samalla tavoin kuin aineistolähtöinenkin analyysi. Näiden kahden analyysintapojen ero on siinä, että aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet nostetaan aineistosta, kun taas teoriaohjaavassa analyysissä käsitteet tuodaan valmiina, jo tiedettynä ilmiöstä. (Sarajärvi & Tuomi, 2002, 116.) Teoriaohjaavan analyysin päättelyn logiikassa on usein kyse abduktiivisesta päättelystä. Teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttävän tutkijan ajatteluprosessissa vilahtelevat vuorotellen aineistolähtöisyys ja valmiit mallit.

Huomasin itsekin tutkimukseni edetessä, että minun täytyi välillä lukea aineistoani läpi, jonka jälkeen taas perehdyin teorian tietoon. Tutkijan tehtävänä on yhdistää teoria ja aineisto keskenään. Tutkimuksessani analyysin ja teoreettisen kehyksen muodostamisessa käytän apuna hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa sekä aikaisempia

kiusaamiseen liittyviä tutkimuksia. Nämä osittain myös ohjaavat aineistoni analysointia. Sisällönanalyysi aloitetaan usein määrittämällä tekstistä analyysiyksiköitä. Analyysiyksiköt voivat olla esimerkiksi sanoja, ajatuskokonaisuuksia, lauseita, lauseen osia tai sanayhdistelmiä. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen, 2001, 25.) Kun olin käynyt aineistoani läpi useampaan kertaan, aloin huomata tekstissä tietyn tyyppisiä ajatuksia ja asennoitumisia kiusaamiseen liittyen. Muodostin neljä tyyppiryhmää, maskuliinisuutta, sen pohjalta, miten kiusaamiseen suhtaudutaan. Nimesin nämä neljä ryhmää: kunkuiksi, kannattelijoiiksi, kyseenalaistajiksi ja pullamössöpojiksi.

Alleviivasin ensin aineistostani yleisesti kiusaamiseen liittyviä asioita. Tämän jälkeen kiinnitin huomiota siihen, millaisia muotoja kiusaaminen saa, ja millaisia muotoja sille annetaan. Pikkuhiljaa tekstistä alkoi nousta toistuvia analyysiyksiköitä, kuten se, miten kiusaamiseen suhtaudutaan, millaiset ovat omat kokemukset kiusaamisesta, miten kiusaamista luonnollistetaan. Kiinnitin huomiota siihen, miten kiusaaminen luonnollistetaan miehisyyteen kuuluvana, miten se ilmenee hierarkian hakemisena, ja miten sitä tehdään huumorin varjolla. Näitä kaikkia analysoin suhteessa aineistostani nostamiini maskuliinisuustyyppien; kunkut, kannattelijat, kyseenalaistajat ja pullamössöpojat, valossa.

#### **4.4 Tutkimuksen metodologinen paikantuminen**

Tutkimukseni ulottuu kriittisen miestutkimuksen alueelle, joka pyrkii sekä patriarkaattien ja muiden alistavien yhteiskunnassa ilmenevien rakenteiden kyseenalaistamiseen. Tällaisten ilmiöiden tiedostaminen ja tunnistaminen helpottavat sosiaalityöntekijänä työskentelyä. Voidakseen auttaa ihmisiä sosiaalityöntekijöiden on kyettävä tunnistamaan yhteiskuntansa ilmiöitä ja niiden takana piileviä rakenteita.

Miestutkimus tarkastelee maskuliinisuutta historiallisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuna sosiaalisen sukupuolen toimintana ja rakenteena, ei biologisena sukupuolena. (Jokinen, 1999, 22.) Miestutkimuksen tarkoituksena ei ole kiistää biologisten sukupuolten välisiä eroavaisuuksia (Jorma Sipilä, 1994, 19), vaan kyseenalaistaa sosiaalisiin sukupuoliin suhtautuminen tietynlaisina, miehiin maskuliinisina ja naisiin feminiinisinä. Voin yhtyä Connellin (1987) ajatteluun siitä, että sukupuolittuneet käytännöt syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Miestutkimuksen keskeisimpiä kysymyksiä on; mitä mies sukupuoli merkitsee miehelle, ja miten miehet rakentavat ja tuottavat sukupuoltaan. Maskuliinisuutta rakennetaan tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa eri tavoin, ja taustalla vaikuttaa hegemoninen maskuliinisuus. Hegemoninen maskuliinisuus on maskuliinisuutta, joka on valta-asemassa. Se antaa kaavat sukupuolisille suhteille. Omassa tutkimuksessani kiinnitän huomiota muun muassa siihen, millainen hegemoninen maskuliinisuus nousee tutkimusaineistossani esille, ja miten se on yhteydessä armeijassa tapahtuvaan varusmiesten väliseen kiusaamiseen.

Hegemonisella maskuliinisuudella viitataan myös patriarkaattiin, joka hyväksyy vain tietynlaisen sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden tietyssä ajassa ja paikassa. (Connell, 1995, 76-77.) Kriittinen miestutkimus voi löytää uusia ulottuvuuksia vallan ytimeistä sekä tuoda yhteiskunnan vähemmistöissä oleville ja valtakulttuureissa leiman saaneille äänen. Omassa tutkimuksessani pyrin antamaan tilan miehille, jotka ovat kokeneet tulleen kiusatuksi, ja ovat alisteisessa asemassa muihin miehiin nähden. Kriittinen maskuliinisuustutkimus voi vaikuttaa yhteisötasolla niin, että eri instituutioissa ja kulttuurisissa merkityksissä voi tulla muutoksia miehiin suhtautumisessa. Yksilötasolla se voi lisätä itseymmärrystä, muuttaa suhtautumistapoja sekä tuoda kyvykkyyttä sosiaaliseen kanssakäymiseen ja rakentaa positiivisempaan miehisyyttä. (Sipilä, 1994, 8.)

Tutkimukseni ulottuu kriittisen miestutkimuksen alueelle siinä mielessä, että tutkimuksessani korostan sitä, että miehillä on erilaisia tapoja kokea asioita, tässä tapauksessa kiusaamista. Miehille annetaan liian vähän tilaa olla enemmän tai vähemmän maskuliininen tai feminiininen, etenkin tutkimuskontekstissani, armeijassa. Liika tunteilu, joka perinteisesti on mielletty naisten kokemusmaailmaan, ei sinne kuulu. Miesten ja maskuliinisuuksien muutos on edennyt Suomessa vauhdilla, mutta yhteiskunnassamme elää samanaikaisesti vanhoja ja uusia miehisyyden malleja ja käytöntöjä (Jokinen, 1999, 41).

Tutkimukseni ulottuu myös fenomenologisen tutkimuksen alueelle. Fenomenologinen tutkimus korostaa ihmisen kokemuksen tärkeyttä ja todellisuutta sellaisenaan. Tutkimuksessani jokainen yksilö voi kokea kiusaamisen omalla tavallaan. Kiinnitän huomiota siihen, mitä merkityksiä varusmiehet kiusaamiselle antavat. Tällä tavoin pyrin

tuomaan esille ihmisen yksilöllisyyttä, ja kokemusten arvokkuutta.

Fenomenologisessa tutkimuksessa kiinnitetään huomio ihmisen kokemuksen tutkimiseen, jossa kokemus tarkoittaa ihmisen kokemuksellista suhdetta maailmaan, jossa hän elää. Kokemuksen tutkimuksessa tutkitaan yksilön suhdetta hänen omaan todellisuuteensa. Ihmiselämä on muun muassa toimintaa ja havainnointia sekä kokemusten ymmärtävää jäsentämistä. Kokemukset valottuvat ihmisen suhteessa toisiin ihmisiin, kulttuuriin tai esimerkiksi luontoon. Kokemus syntyy, kun ihminen on vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. (Laine, 2007, 29.) Tässä tutkimuksessa kiusaamiskokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa muiden varusmiesten kanssa, armeijakulttuurissa, jossa vaikuttaa tietynlaisen maskuliinisuuden tavoittelu.

Fenomenologinen tutkimusfilosofia tutkii kokemuksen lisäksi ihmisen antamia merkityksiä ilmenevälle maailmalle. Fenomenologia keskittyy tutkimaan ihmisten välistä yhteisöllisyyttä. (Laine, 2007, 28.) Tutkimuksessani pohdin miesten kiusaamiskokemuksia armeijayhteisössä. Tutkin sitä, miten miehet kokevat kiusaamisen ja miten tämä on suhteessa hegemoniseen maskuliinisuuteen ja armeijaympäristöön.

Fenomenologisen tutkimuksen lähtökohtana on objektiivisuus, toisin sanoen se, että kokemusta tutkitaan tieteellisesti sellaisena, kuin sen oletetaan olevan olemassa ja ymmärrettävissä. Tässä on kysymys siitä, kuinka perusteellisesti tutkimuskohteena oleva asia saavutetaan sellaisena kuin se on tutkimuskysymysten kannalta todellisuudessaan olemassa. Tutkijan tehtävä on miettiä, mitä hän haluaa tutkimuksessaan ymmärtää. (Perttula, 136-137.)

Hermeneuttinen ajattelu on antanut vaikutteita fenomenologiaan. Keskeisin idea hermeneuttisessa filosofiassa on merkitysten etsiminen asioista ja ilmiöistä. Sosiaalinen ja kulttuurinen todellisuusmaailma on aina merkitysten täyttämää. Niitä tutkittaessa etsitään ilmiöiden merkityksiä. Näin sosiaalinen ja kulttuurinen ovat olemassa merkityksien kautta. (Juden-Tupakka, 2007, 64.) Tässä tutkimuksessa minun on otettava huomioon se, mitä merkityksiä minä itse annan tutkittavalle asialle. Mihin kiinnitän huomiota, ja kuinka minuun itseäni on vaikuttanut sosiaalinen ja kulttuurinen.

Fenomenologisessa tutkimuksessa teoreettisia viitekehyksiä ei käytetä niin, että tutkimuskohdetta ohjaisi tiukasti jokin tietty, ennalta määritelty teoreettinen malli. Fenomenologiassa tiukkaa taustateoriaa pidetään tutkimuksessa esteenä, kun pyritään nostamaan esille kokemusten maailmaa. (Laine, 2007, 35.) Tutkimuksessani on taustateorianä hegemoninen maskuliinisuus. Aion käyttää sitä tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana ja apuna aineistoani analysoidessa, mutta antaa myös aineistooni osallistujien puhua tärkeällä kokemuksen äänellä.

Fenomenologisessa tutkimuksessa esimerkiksi haastattelut pyritään tekemään usein avoimiksi, luonnollisiksi ja keskustelut sellaisiksi, joissa haastateltavalle ihmiselle annetaan mahdollisimman paljon tilaa puhua. (Laine, 2007, 37.) Tutkimusaineistoni sopii mielestäni hyvin fenomenologiseen tutkimukseen siinä mielessä, että keskustelua kiusaamisesta on ollut avointa, enkä minä ole voinut tutkijana rajata keskustelua millään tavoin.

#### **4.5 Tutkimusetiikan pohdintaa**

Kaikkiin tutkimuksiin liittyviin ongelmiin on mahdotonta laatia yksiselitteisiä eettisiä sääntöjä. Tämän vuoksi tutkija etsii tapauskohtaisesti tutkimukseensa liittyvät eettiset ratkaisut itse. Internetiä käytetään tutkimuksissa nykyisin paljon. Niin kuin muissakin tutkimuksissaan, myös tutkimuksissaan internetiä käyttävä tutkija perustelee ja tekee sekä toteuttaa tutkimuksen eettiset valinnat itse. (Kuula, 2006, 12, 169.)

Tutkimuksen teon eri vaiheissa nousee väistämättä monessa kohtaa mieleen eettisiä kysymyksiä. Tutkimusta tehdessä on hyvä pohtia sitä, millainen on hyvä tieteellinen käytäntö, millaista tietoa tutkijalla on oikeus hankkia, sekä sitä, mistä tutkimusaiheeseen liittyvää informaatiota voi hakea. (Pietarinen & Launis, 2002, 46.) Tutkija on itse vastuussa siitä, mitä hän tutkii (Kuula, 2006, 21), ja mitä tuloksia hän tutkimuksellaan tuottaa.

Kaikkia tutkimuksia, tieteestä riippumatta, yhdistää neljä seuraavaa hyvää peruslähtökohtaa, joihin aion myös omassa tutkimuksessani pyrkiä: 1. Tunnustaa tiedeyhteisöni toimintatapoja, joka tarkoittaa rehellisyyttä, tarkkuutta sekä huolellisuutta tutkimustyössä, 2. Käyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerit huomioiden eettisesti

kannattavia tutkimus-, arviointi- sekä tiedonhankintamenetelmiä. Tämän lisäksi pyrin toteuttamaan avoimuutta julkaistessani tutkimustuloksia. 3. Kunnioittaa muiden tutkijoiden tutkimustuloksia ja antaa niille arvon. 4. Sunnitella ja toteuttaa tutkimusta tieteelliset vaatimukset huomioiden. (Kuula, 2006, 34-35.)

Tutkimusetiikan ja tietosuojan kannalta internetin käyttö aineistonkeruumenetelmänä on suhteellisen selkeä silloin, kun aineistoon osallistuvat ihmiset voivat itse harkiten päättää, mitä tietoa he haluavat luovuttaa. Näin se toimii, kun käytetään esimerkiksi sähköpostia, postikyselyä tai verkkolomaketta. (Kuula, 2006, 177.) Omassa tutkimuksessani aineistoni olen poiminut julkiselta keskustelupalstalta. Keskusteluun osallistujat eivät siis tiedä, että käytän keskustelua tutkimusaineistoni. Tästä johtuen joudun olemaan erityisen tarkka sen suhteen, ettei keskusteluun osallistujat tule julki.

Haastavaa on se, etten kykene kysymään keskustelupalstalle vastanneiden mielipidettä siihen, voinko käyttää keskustelua tutkimuksessani hyödyksi. Keskustelupalstalle kirjoittaneet ovat käyttäneet nimimerkkejä, mutta en aio käyttää niitä tutkimuksessani, jotta vastaajat säilyvät varmasti anonyymeinä. Kuulan (2006, 185, 198) mukaan nimimerkit eivät ole aina anonyymejä sellaisille, jotka käyvät paljon keskustelua virtuaalimaailmassa, eri keskustelupalstoilla. Jotkut aktiivisesti keskustelupalstoille osallistuvat ihmiset käyttävät aina samaa nimimerkkiä palstasta riippumatta.

Verkkokeskusteluihin osallistuvilla ihmisillä on erilaisia motiiveja osallistua keskusteluihin. Jotkut haluavat kertoa omia mielipiteitään kulloisestakin keskustelussa olevasta aiheesta, toiset haluavat jakaa kokemuksia, joku puolestaan kertoo henkilökohtaisia asioita, joista ei muualla puhu. Minun tutkimusaineistossani kirjoitetaan osittain henkilökohtaisista ja arkaluontoisistakin asioista, joka pakottaa minut tutkimuseettiseen varovaisuuteen. Varovaisuuteen niin, ettei tutkimukseen osallistujat ole tunnistettavissa. Mikään ei kuitenkaan lainsäädännöllisesti estä tutkijaa käyttämästä tutkimusaineistona nimimerkein käytyjä verkkokeskusteluja. (Kuula, 2006, 185-186.)

Aion tutkimuksessani käyttää sitaatteja, jotta tutkimuksen lukijan on mahdollista seurata aineiston käyttöä sekä arvioida tutkijan tekemien tulkintojen luotettavuutta. (Eskola & Suoranta, 1996, 140). Jotta keskusteluun osallistujat pysyvät anonyymeinä, muutan

sitaatteja käyttäessäni sanoja ja sanojen paikkoja. Teen tämän kuitenkin niin, että tekstin merkitys ja asiasisältö eivät muutu.

Kun tutkimusaineisto pohjautuu internetiin aineiston lähteenä, on määriteltävä ensiksi se, onko tutkimukseen liittyvä internetyhteisö julkinen vai yksityinen. Ihmiset, jotka internetiin kirjoittavat, voivat pitää internetiä yksityisenä paikkana, toisin kuin sanomalehteen kirjoittaessa tai televisiossa puhuttaessa. Verkkokeskusteluun osallistuvat voivat kokea olevansa muiden katseilta suojassa. Internetissä voi kokea vapautta itsensä ilmaisussa eri tavalla. Yksityisyyden ja julkisuuden eroa on hyvä määritellä, kun käyttää tutkimuksessa verkkokeskustelua aineistona. Tärkeää on myös miettiä, tarvitaanko näiden lähtökohtien valossa tutkimuksen toteuttamiseen verkkokeskusteluun osallistujien suostumus. (Waern 2001, 8.)

Internet-tutkimuksissa verkkokeskustelun avoimuus on suhteessa tutkimusaineiston avoimuuteen. Sillä, onko verkkokeskusteluun esimerkiksi ikärajoituksia, sisäänkirjatutumista tai muita käyttöohjeita, on väliä. Jos verkkokeskusteluun on rajoituksia, on tutkijan tärkeä kysyä, voiko hän tallentaa tekstiä tutkimusaineistoksi. (Kuula, 2006, 195.) Aineistoni koostuu vuonna 2009 käydystä keskustelusta internetissä. En koe eettisesti oikeutetuksi kertoa sitä, mikä keskustelufoorumi on tarkalleen ottaen kyseessä, ettei keskusteluun osallistujat tule varmasti tunnistetuiksi. Kyseessä on joka tapauksessa tunnettu sivusto, jossa käydään keskusteluja eri aiheista.

Verkkokeskustelut ovat internetissä näkyvillä eri mittaisia aikoja. Kuulan (2006, 196) mukaan on hyvä ottaa selvää siitä, onko verkkoaineistolla ennaltamäärätty säilytysaika. Minun aineistoni on ollut internetissä nähtävillä noin pari vuotta. Kuulan mukaan verkon käyttäjät voivat ajatella, että heidän tekstinsä ovat vain hetken kaikkien nähtävillä, jos tietävät, että palveluun tuotettu teksti on siellä vain tietyn ajan. Tällöin on pohdittava aineiston tallentamista tutkimusaineistoksi. Minun on lähes mahdotonta lähteä jäljittelemään verkkokeskusteluun osallistujia. Keskustelu on käyty noin kolme vuotta sitten, ja keskustelu on kestänyt kolmen päivän ajan. Keskusteluun on osallistunut suuri joukko ihmisiä, ja verkkokeskustelu on jo nyt suljettu.

Huolimatta siitä, käyttäkö internetiä tutkimusaineiston lähteenä, vai onko tapa jokin muu, niin tutkimuksen lähtökohtana on oltava aina se, että tutkittavien ihmiarvoa ja



itseäänmääräämisoikeutta kunnioitetaan, vahinkoja vältetään ja tutkittavien yksityisyyttä suojataan. (Kuula, 2006, 192.) Pidän myös näitä ajatuksia lähtökohtina omassa tutkimuksessani.

Tutkimustani tehdessä aion myös kiinnittää huomiota Pietarisen (2002, 59) määrittämään eettiseen perusvaatimukseen tutkimustyössä, joka on informaation luotettava tuottaminen. Informaatio tässä tarkoittaa tutkimusilmion kuvailemista, selittämistä ja tulkitsemista. Informaation luotettavuus vaatii kriittistä perustelua, joita käytetään tutkimuksen eri alueilla. Mitä paremmin tutkija kykenee perustelemaan informaatiota, sitä enemmän hän auttaa toteuttamaan päämääriä, joita hän on tutkimukselleen asettanut.

#### **4.6 Tutkijan paikka**

Se, että nainen haluaa tutkia maskuliinisuutta on luultavasti kysymyksiä herättävää. Olen kohdannut paljon hämmennystä, kun olen kertonut ihmisille, mistä aion tutkimukseni tehdä. Olen joutunut itsekin pohtimaan tarkemmin sitä, miksi olen lähtenyt tutkimaan maskuliinisuutta ja kiusaamista, sekä näiden yhteyttä toisiinsa. Usein kuulee graduseminaareissa istuttaessa, miten ihmisillä on selkeä yhteys tutkimukseensa, selkeät motiivit kulloisenkin aiheen tutkimiseen. Itselläni on mennyt aikaa, ennen kuin olen hahmottanut tietoisesti, miksi tutkin kyseistä aihetta, kiusaamiskokemuksia armeijassa.

Kiinnostukseni maskuliinisuuden ja kiusaamisen tutkimiseen lähtee siitä, että olen elänyt koko lapsuuteni ja suurimman osan nuoruuttani tiiviissä yhteisössä, jossa vallitsee mielestäni osittain hyvin vahva patriarkaatti. Tutkimukseni aihe on siis jollain tavalla minulle henkilökohtainen. Sain kyseisessä yhteisössä ollessani tarpeekseni siitä, että koin, että tietyillä miehillä oli valta määrittää, miten muiden miesten ja naisten tulee elää. Tämä on saanut minut myöhemmällä iällä, yhteisöstä lähdettyäni pohdiskelemaan miesten asemaa laajemmalla yhteiskunnassa sekä hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä.

Epäilen, että voin olla monien mielestä hieman hupaisa, en niin tosissaan otettava, ”neitimäisten miesten” puolustaja, niin kuin erään kerran olen saanut kuulla. Ehkä

puutun asioihin, jotka tulisi jättää omaan arvoonsa, rauhaan. Ehkä tässä täytyy todeta, että en tiedä paljon mielenkiintoisempia asioita maailmassa kuin yhteisöihin ja kulttuureihin muodostuneiden rakenteiden kyseenalaistamisen, joita tietyissä tilanteissa pidetään itsestäänselvyyksinä, mutta jotka eivät välttämättä ole niin mustavalkoisia.

Aiheeni valinta liittyy myös opintoihini. Pääaineenani opiskelen sosiaalityötä, jonka tehtäviin kuuluu yhteiskunnallisten ongelmien ehkäiseminen, jota myös kiusaaminen armeijassa on. Sivuaineena olen opiskellut psykologiaa, joka auttaa ymmärtämään muun muassa ihmisen kokemuksia ja kehityksen kulkua. Tämän lisäksi olen lukenut naistutkimusta, joka käsittelee sukupuolten sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita sekä niiden muodustumista ja uusintamista ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Tutkimustani tehdessä olen miettinyt paljon sitä, mitä rajoitteita nais-sukupuolen mahdollisesti tuottaa tehdessäni tutkimusta aiheesta, joka ulottuu kriittisen miestutkimuksen alueelle. Voi olla hieman hankalaa tutkia sellaista ilmiötä, johon ei oikein itse pääse sisälle, kun edustaa itse vastakkaista sukupuolta. Näin ollen ei itse kykene näkemään asioita ilmiön sisäpuolelta käsin. Kiusaaminen on ilmiö, joka koskettaa luultavasti jokaista ihmisistä jollain lailla hänen elämänsä aikana, joko niin, että näkee sitä tapahtuvan, kokee itse sitä tai toimii kenties kiusaajana. Armeijaa en ole käynyt, enkä nähnyt siellä kiusaamista ja toisaalta taas havainnoinut minkälaisia maskuliinisuuksia armeijassa rakennetaan. Olen kuitenkin tutustunut aiheeseen lukemalla siihen liittyvää kirjallisuutta.

## **5 Tutkimuksen luotettavuus**

Tutkija pyrkii saavuttamaan tutkimuksellaan luotettavia tutkimustuloksia. Laadullisen tutkimuksen negatiivisena puolena on pidetty usein sitä, että laadullisessa tutkimuksen luotettavuutta on haasteellista osoittaa (Grönfors, 1985, 173, Soininen, 1995, 122). Tutkimuksen teon perusvaatimuksena on se, että tutkija antaa tarpeeksi aikaa tutkimuksensa teolle (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 139). Tämä tuo luotettavuutta tutkimukseen, koska näin tutkija ehtii paremmin perehtyä myös tutkimuksen taustateoriohin. Omaa tutkimustani olen tehnyt yhteensä noin kaksi vuotta. Ensin tein sitä vuoden, sitten pidin vuoden taukoa, jonka jälkeen taas jatkoin sen tekemistä. Tauko teki hyvää tutkimukselleni, koska palatessani tutkimukseeni osasin katsoa sitä

ulkopuolisin silmin, ja suhtautua siihen kriittisesti.

Tutkimuksen uskottavuutta lisää kirjallisuuteen ja kerättyyn aineistoon huolellisesti perehtyminen. Koska olen antanut tutkimukseni teolle paljon aikaa, olen ehtinyt perehtyä siihen liittyvään kirjallisuuteen huolellisesti. Perehdyin kiusaamisaiheeseen ensin monesta eri näkökulmasta, kunnes minulle alkoi hahmottua se, miten haluan tutkimukseni rajata. Minulle on karttunut siis paljon tietoa kiusaamisen eri näkökulmista. Käytin myös tutkimusaineistoni lukemiseen runsaasti aikaa, ja poimin siitä tarkasti kaiken tutkimukseni kannalta oleellisen tiedon ylös.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija pohtii aineistotyypistä riippumatta seuraavia kysymyksiä; onko aineisto yhteiskunnallisesti ja paikallisesti merkittävä, onko aineisto riittävä ja kattava, ja miten tutkimuksessa käytettyä analyysiä voidaan arvioida ja toistaa. Tutkijan on kyettävä argumentoimaan, miksi hänen tutkimusaineistonsa on yhteiskunnallisesti ja paikallisesti tärkeä. (Mäkelä, 1990, 47-48, Eskola & Suoranta, 2001, 208-215, 60-63,)

Tutkimusaineistoni muodustui verkkokeskustelusta, jonka aiheena oli varusmiesten kiusaamiskokemukset. Varusmiesten välillä tapahtuvaa kiusaamista on Suomessa tutkittu vähän verrattaessa muihin kiusaamistutkimuksiin, vaikka varusmiespalvelus koskettaa suurta osaa suomalaisista miehistä. Tämä oli yksi syy, miksi rajasin tutkimukseni koskettamaan varusmiesten välistä kiusaamista. Armeijassa tapahtuva kiusaaminen on yhteiskunnallinen ongelma, jota tulisi sekä tutkia että nostaa enemmän yhteiskunnalliseen keskusteluun. Verkkokeskustelu toimi aineistona hyvin, ja antoi tutkimukselle relevanttia tietoa.

Laadullisesta tutkimusta tehdessään tutkijan on hyvä pohtia tutkimusaineiston kokoa. Aineiston kokoa on mahdotonta määrittää etukäteen. Aineistoa ei kuitenkaan kannata olla liikaa, mutta sen täytyy olla niin kattava, että tietyt asiat alkavat toistua niin, ettei lisäaineistosta olisi hyötyä. Laadullisen tutkimuksen teossa herää kysymys siitä, kuinka laaja tutkimusjoukon täytyy olla, jotta tutkimus olisi yleistettäväksi kelpaavaa sekä tieteellistä. (Mäkelä, 1990, 47-48, Eskola & Suoranta, 2001, 208-215, 60-63,.)

Tutkimusaineistossani karsinnan jälkeen kirjoittajia oli yhteensä 49, eli melko suuri

joukko. En pitänyt sitä kuitenkaan epäkohtana tutkimuksessani, sillä kirjoitukset jakautuivat tutkimusaiheittani ajatellen melko tasaisesti tiettyjen ajatusten kannattajiksi. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa perinteisesti aineisto muodostuu pienemmän joukon haastatteluista, niin kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa määrän sijaan sen laatu on tärkeämpää (Eskola & Suoranta 1996, 13). Tutustuin aineiston analyysivaiheessa toiseen samasta aiheesta käytyyn verkkokeskusteluun, ja mietin olisinko ottanut myös sen analysoitavaksi tutkimukseeni. Mutta kun olin analysoinut aineistoani jonkin aikaa ja tehnyt tuloksista luonnostelmia, huomasin, että aineistoni on varsin kattava, eikä tarvitse lisäystä.

Tutkimusaineistoni oli internetistä löydetty keskustelu. Internetiä voidaan käyttää tutkimusvälineenä, tutkimuskohteena tai aineiston lähteenä (Kuula, 2006, 169). Omassa tutkimuksessani käytin internetiä aineiston lähteenä. Internet tarjoaa mittaamattomasti resursseja tutkimuksen näkökulmaan. Keskeinen kysymys internetiä tutkimusaineistona hyödynnyttäessä onkin, miten kaikesta tarjolla olevasta informaatiosta rajaa omaan tutkimukseen aineiston. Löysin itse tutkimusaineistoni nopeasti, ja koska se tuntui heti hyvältä ja antoisalta tutkimustani ajatellen, valitsin sen tutkimukseeni. Kuvailin aineistoni tarkasti ja yksityiskohtaisesti aineiston sisältö luvussa, jotta lukija pääsee käsiksi siihen, millainen tutkimusaineisto on kyseessä. (emt, 170.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 188) kirjoittavat, että valmiiseen aineistoon tulee suhtautua kriittisesti, ja sen luotettavuutta on arvioitava. Valmiita aineistoja käytettäessä lähteitä on arvioitava kriittisesti. Verkosta saa uudenlaisia tutkimusaineistoja ja tiedonkeruutapoja verkkokeskusteluineen, verkkosivuineen ja blogeineen. Verkkokeskustelua aineistoa käyttäessä on syytä ottaa huomioon monimuotoinen kirjoittelu, ja usein verkossa tapahtuva ”anything goes”- ajattelun vahva asema. (Aula, Matikainen ja Vili, 2006, 18.) Kokemusten tutkimisessa, käyttäpä aineistona mitä tahansa muotoa, on otettava huomioon se, että tutkittavat kertovat kokemuksensa omasta näkökulmastaan käsin.

Verkkokeskustelussa, jota aineistonani käytin, keskusteltiin kiusaamiskokemuksista. Varusmiesten kiusaamiskokemukset herättivät avointa keskustelua. En voi olla täysin varma siitä, kuinka rehellisesti keskusteluun osallistujat ovat kokemuksistaan kirjoittaneet, mutta sitä lienee aina hankala todentaa tutkimuksissa, olipa kyseessä

minkäläinen tutkimus tahansa. Tutkimusaineiston luotettavuutta pohdittaessa jää tutkijan harteille arvio siitä, kuinka luotettavana hän tutkimusaineistoa pitää. En voinut omassa tutkimuksessani muuta kuin luottaa omaan arviointikykyyni aineistoni suhteen, ja se sanoi, että verkkokeskustelussa oltiin käyty rehellistä, monipuolista ja avointa keskustelua.

Tutkimusaineistooni osallistujista joillakin oli kulunut pitkä aika varusmiespalveluksen suorittamisesta, ja näin ollen myös kiusaamiskokemuksista. Rigby (2004, 40) kirjoittaa, että tutkimusten validiteetti on sidoksissa ihmisten muistiin sellaisissa tutkimuksissa, joissa ihmisten kokemuksista on kulunut aikaa. Toisaalta omaa tutkimustani ajatellen jermuilukiusaamisen dynamiikka oli pysynyt suhteellisen samanlaisena kokemusten tapahtumisajasta riippumatta. Voi olla kuitenkin mahdollista, että verkkokeskusteluun osallistujat voivat muistaa tapahtumat eri tavalla, kuin ne todellisuudessa ovat menneet, ja ovat voineet listätä todellisuuteen jotain lisää, tai unohtaneet jotain.

Laadullista tutkimusta tehdessään tutkijan on pohdittava aineiston määrää, mutta myös tutkimusongelman ja aineiston teoreettista merkitystä suhteessa tutkimusongelmaan. (Eskola & Suoranta, 2001, 60.) Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo se, että tutkija perustelee tekemänsä valinnat tarkasti, ja kykenee kuvailemaan tutkimusprosessin kulkua tarkasti. (Grönfors 1985, 178, Syrjälä, 1985, 272.) Lähdin tutkimuksessani liikkeelle kiusaamisen eri näkökulmien avaamisesta, jotka olivat tutkimukseni kannalta oleellisia, ja perustelin, miksi valitsin juuri tietyt kiusaamisen näkökulmat tutkimukseeni. Avasin myös tutkimuskontekstia, eli armeijaa, siitä näkökulmasta, miksi se on erityinen paikka kiusaamiskokemusten ja miehenä olemisen kannalta ajatellen. Esitin myös laajasti hegemonisen maskuliinisuuden teorian, ja perustelin, miksi se on relevantti teoria kiusaamisen tutkimuksessa.

Käytin paljon hegemonisen maskuliinisuuden pohdinnassa Connellin ajatuksia, joita on myös kritisoitu. Näen tässä tutkimuksen osiossa tärkeäksi hiukan avata kyseistä kritiikkiä, jotta lukijalle varmistuu, että olen tietoinen siitä, ettei Connellin ajatuksia hegemonisesta maskuliinisuudesta pidetä täysin aukottomina. (ks. myös Tallberg, 2003, 32) Connellin ajatuksia hegemonisesta maskuliinisuudesta on kritisoitu sen vuoksi, että hegemoniselle maskuliinisuudelle alistettujen maskuliinisuuksien tunnistaminen ja niiden aseman rakentuminen jää liian vähälle pohdinnalle. Alistetuiksi

maskuliinisuuksiksi korostetaan Connellin teorisoinnissa homoseksuaalit. Myös hegemonisia maskuliinisuuksia, voisi olla yhden sijaan monia. (Sipilä, 1994, 21, 28-29.)

Omassa tutkimuksessani hegemonisen maskuliinisuuden teoria toimi hyvin, ja löysin siihen liittyvää hierakiaa ajatellen ongelmitta neljä eri maskuliinisuusryhmää, joista toiset olivat selkeästi alisteisessa asemassa hegemonisen maskuliinisuuden edustajiin nähden. Kunkut osoittautuivat maskuliinisuustyypeiksi, joilla oli valta määrittää rajat kiusaamiskokemuksille, ja sille, miten kiusaamiseen tulisi suhtautua. Kykenin mielestäni perustelemaan hyvin sitä, miksi maskuliinisuusryhmät asemoituivat tietyillä tavoilla.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden yksi perusta on se, että lukijalla on oltava mahdollisuus seurata tutkijan päättelyä analyysin arvioitavuuden osalta, ja sen perusteella muodostaa omat mielipiteensä tutkijan tulkinnoista. Lukijalla tulee olla edellytykset joko samaistua tutkijan tulkontoihin tai asettaa ne kyseenalaisiksi. Analyysin toistettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen luokittelu- ja tulkintasäännöt on nostettu esiin tavalla, jonka vuoksi muutkin tutkijat päätyisivät samoihin tuloksiin soveltamalla niitä. (Mäkelä, 1990, 53.)

Tutkimusraportti on myös yksi keskeinen tutkimuksen luotettavuuden osa-alue. Tutkimuksen raportointi voidaan määrittää laadullisen tutkimuksen kulmakiveksi. (Kiviniemi, 2001, 81.) Olen pyrkinyt raportoinnissa tekemään mahdollisimman perusteellista ja tarkkaa työtä. Olen käyttänyt kirjoittamiseen paljon aikaa tehden monta luonnosta tutkimuksen eri osista, ennen kuin olen hyväksynyt tekstin viimeisimmäksi versioiksi.

Tutkimuksen yhdeksi luotettavuutta puoltavaksi tekijäksi voidaan mieltää se, että muista samaa tutkimusaihetta käsittelevistä tutkimuksista on saatu samantyyppisiä tuloksia. (Grönfors, 1985, 174.) Olen pyrkinyt viittamaan tutkimuksessani moniin eri lähteisiin, jotka tukevat tutkimukseni tuloksia. Tärkeänä kuitenkin pidän myös sitä, että tutkimuksella tuotetaan uutta tietoa. En löytänyt yhtään tutkimusta, joka olisi käsitellyt kiusaamista juuri varusmiespalveluksessa, joten olen tutkimuksessani soveltanut erilaisia kiusaamistutkimuksia ja hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa, ja tuonut niiden avulla uutta tietoa esille varusmiespalveluksessa tapahtuvasta kiusaamisesta.

Hirsjärvi ym. (2001, 189) kirjoittavat, että tutkittavan täytyy saada halutessaan tarkistaa tutkimustulosten todellisuus. Omassa tutkimuksessani se oli mahdotonta. Käytin tutkimuksessani sitaatteja, jotta lukija kykenee niiden avulla seuraamaan aineiston käyttöä, ja arvioimaan sen luotettavuutta. Sitaattien avulla lukija näkee, miten aineistoa on käytetty, ja mistä aineistossa on keskusteltu. Moilasen ja Räihän (2001, 62-63) mukaan sitaattien käytössä täytyy lyötyä hyvä rytmi. Sitaattien ei ole hyvä olla liian pitkiä, eikä niitä tule olla liikaa, ettei käy niin, että lukija lukee vain ne tai hyppää niiden yli. Laitoin sitaatteja tutkimukseni tuloksiin tasaisesti. Ne kuvailivat aineistoani hyvin, ja elävöittivät tutkimustani.

Tutkimuksessani korostuu se, että kaikki elävät omia todellisuuksiaan. Tutkimukseni liittyy osittain yhteiskuntatieteellisiin rakenteisiin, ja niistä keskusteltaessa viriää monia mielipiteitä. Joskus on hankala sanoa, mikä on totuus, vai onko totuuksia monia. Omassa tutkimuksessani pidin tärkeänä tutkimusaineistostani kumpuavaa kokemustietoa. Tutkimukseni tarkoitus oli tuoda esille monenlaisia kokemuksia, ja esittää erilaisia ajattelutapoja.

## **6 Jermuilu kiusaamismuotona**

### **6.1 Jermuilusta yleisesti**

Tässä tutkimuksen osiossa esitän tutkimukseni tulokset. Ensimmäiseksi avaan käsitettä jermuilu, joka korvasi aineistossani useaan kertaan kiusaamiskäsitteen. Tämän jälkeen kirjoitan siitä, millaista kiusaamista varusmiehet olivat kokeneet varusmiespalvelustaan suorittaessaan, jotta lukija pääsee käsiksi siihen, millaisesta kiusaamisesta tässä tutkimuksessa on kysymys. Tämän jälkeen nostan esille syitä, mitä varusmiehet ovat antaneet kiusatuksi joutumiselle. Sitten kirjoitan maskuliinisuustyypeistä, jotka olen aineistostani nostanut, ja siitä millaisia kokemuksia kiusaamisesta eri maskuliinisuustyyppien edustajilla on, sekä siitä, miten he toisten kiusaamiskokemuksiin suhtautuivat. Tämän jälkeen nostan esille sitä, mitä selityksiä kiusaamisilmiölle annetaan, ja miten ne ovat yhteydessä maskuliinisuustyyppeihin.

Tässä tutkimuksessa käytän kiusaamisesta myös käsitettä jermuilu, koska sitä käytettiin tutkimusaineistossani kiusaamiskäsitettä korvaten. Verkkokeskustelussa kiusaamisesta

keskusteltaessa jotkut käyttivät käsitettä kiusaaminen, mutta jotkut taas puhuivat jermuilusta. Jermuilu tulee todennäköisesti sanasta jermu, jolla viitataan varusmieheen. Koska tutkimusainestossani käytettiin kiusaamisesta keskusteltaessa sekä käsitettä kiusaaminen että jermuilu, niin päädyin harkinnan jälkeen siihen, että käytän myös itse molempia käsitteitä, ja välillä näiden sanojen yhdistelmää; jermuilukiusaaminen.

Kaikki verkkokeskusteluun osallistujat tunnistivat käsitteen jermuilu, ja käyttivät sitä, toiset enemmän, toiset vähemmän. Verkkokeskustelussa jermuilulla viitattiin varusmiesten välillä tapahtuvaan toimintaan, jonka kuvailtiin olleen muun muassa jäyniä, joita toisille varusmiehille tehtiin. Jermuilun kerrottiin tapahtuneen sellaisissa tilanteissa ja paikoissa, joissa armeijan henkilökuntaa ei ollut näkyvillä. Tupa oli yleisin paikka, jossa jermuilua kerrottiin tapahtuneen. Leirit ja teltat myös nousivat kirjoituksissa esille mietittäessä paikkoja, joissa jermuilua tapahtui.

Jermuilu jakoi mielipiteitä sen suhteen, ajateltiin ko sen olevan kiusaamista vai ei. Jotkut kokivat jermuilun väkivaltaisena kiusaamisena, toiset puolestaan eivät ymmärtäneet, miten joku voi kokea sen kiusaamisena. Aineistossa nousi useaan otteeseen esille se, että jos jermuilu kohdistuu kaikkiin, niin se ei ole kiusaamista. Tästä huolimatta verkkokeskusteluun osallistujista moni koki sen kiusaamisena, epämiellyttävänä toimintana, jota ei olisi halunnut varusmiespalvelustaan suorittaessaan tapahtuneen. Jermuilulla kerrottiin haettavan porukasta herkimmat yksilöt, jotka ärsyyntyvät helposti, ja joiden kohdalla kiusaaminen muuttui myöhemmin systemaattiseksi. Vaikka jermuilu kaikkiin kohdistuvana ei joidenkin mielestä ollut kiusaamista, niin yhteen varusmieheen kohdistuva systemaattinen kiusaaminen määrittyi kaikkien mielestä kiusaamiseksi.

Jos jermuilun kaltaista toimintaa tapahtuisi jossain muussa ympäristössä, olisi se selkeämmin määriteltävissä kiusaamiseksi. Jermuilukiusaaminen luonnollistettiin monessa kohtaa keskustelua normaaliksi toiminnaksi, joka tapahtuu armeijaolosuhteissa. ”*Jos kaupassa työskentelevältä henkilöltä piilotettaisiin vaihtovaatteet hänen työpäivänsä aikana, niin, että hänen tulisi etsiä niitä työpäivänsä päätteeksi, olisi se selkeästi työpaikkakiusaamista*”. (kirjoittaja nro 17.)

Jermuilu osoittautui toiminnaksi, jossa jotkut miehistä olivat olleet mielellään mukana, kun taas toiset eivät olisi halunneet sitä tapahtuvan lainkaan. Miesten on vähintään



otettava jollain tavalla kantaa armeijassa tapahtuvaan jermuiluun. Kamppailu hegemonisen maskuliinisuuden ideaalista on rankkaa ja hankalaa sellaisille, jotka osallistuvat siihen aktiivisesti, mutta myös niille, jotka haluaisivat toimia toisin. (Manninen, 2010, 32).

Tämä osoittautui selkeäksi myös omassa tutkimuksessani. Sellaisten, jotka vastustivat armeijassa tapahtuvaa jermuilua, oli hankala olla vastarinnassa sellaisia vastaan, jotka perustelivat jermuilun olevan oikeutettua toimintaa sen vuoksi, että se oli heidän mielestään luonnollista miesten kesken. Toisaalta taas tasapainoilu eri konteksteissa vaadittujen performanssien välillä voi tuottaa hankaluuksia, sillä ihmiset sosiaalisissa suhteissa ja yhteisöissä asettavat erilaisia toivomuksia käyttäytymiselle. Ne ilmenevät usein hankalasti huomattavina kirjoittamattomina sääntöinä. (Manninen, 2010, 32.)

## **6.2 Henkinen ja fyysinen jermuilu**

Keskustelupalstalle kirjoittaneet jakaantuivat sen suhteen, olivatko he kokeneet jermuilukiusaamista, olivatko he nähneet sitä tapahtuvan, olivatko he itse olleet toiminnassa mukana vai uskoivatko he lainkaan, että armeijassa voisi tapahtua kiusaamista. Useat verkkokeskusteluun osallistuneet kertoivat, että he olivat kokeneet kiusaamista muutaman vuoden sisällä varusmiespalvelustaan suorittaessaan. Jotkut kirjoittajista olivat puolestaan vanhempia, ja heidän varusmiespalveluksen suorittamisajasta, ja näin ollen myös kiusaamiskokemuksista, oli kulunut jopa parikymmentä vuotta. Jermuilukiusaaminen oli monenlaista, mutta se ei ollut muuttanut ajan kuluessa huomattavasti muotoaan. Kaikki kiusaaminen tässä tutkimuksessa oli tapahtunut varusmiesten välillä.

Tapoja, miten varusmiehiä oli kiusattu palveluksen aikana, esiintyi monia. Kiusaaminen oli ollut sekä henkistä että fyysistä. Jermuilu oli ollut esimerkiksi toisten lyömistä, sotilaskotiin pääsyn estämistä, kattoon roikkumaan ripustamista sekä vesipetien ja lentopetien tekemistä. Vesipedin tekeminen tarkoittaa sitä, että toisen sänky kastellaan niin, ettei sitä huomaa, ennen kuin asettuu siihen makoilemaan, ja näin tehdessään kastuu. Lentopedin tekeminen tarkoittaa sitä, että sänky viritetään niin, että se römähtää,

kun siihen asettuu.

Housujen vetäminen alas, ja sen jälkeen käytävään työntäminen kuvailtiin toiminnaksi, jota oli tehty monelle varusmiehelle. Diplomitason jermuilun kerrottiin olleen toimintaa, joka tapahtui tilanteissa ja paikoissa, joissa varusmiehelle oli annettu vain vähän aikaa jonkin asian suorittamiseen, ja toiset varusmiehet estivät varusmiehen mahdollisuuden suorittaa hänelle annetun tehtävän. Tällaista toimintaa oli kokenut varusmies esimerkiksi tilanteessa, jossa hänen maihareidensa narut oli solmittu yhteen juuri ennen kuin hänen olisi täytynyt kiirehtiä paikasta toiseen.

*”Minulta estettiin pääsy sotilaskotiin, ja tarkastettiin sukupuolielimet keskellä tupaa. Minua kohtaan myös harjoitettiin jatkuvaa henkistä painostusta. Armeijasta lainatut pelipaita, rukkaset ja verkkopaita varastettiin, joten jouduin maksamaan ne itse, jotta pääsin armeijasta pois.”* (kirjoittaja nro 1.) *”Minut sidottiin vuoteeseeni kiinni, ja sänkyni nostettiin katonrajaan langoilla kiinni”* (kirjoittaja nro 30).

Tutkimuksessani kiusaaminen oli tapahtunut olosuhteissa, joissa varusmiehet suorittavat tehtäviään lähes koko ajan muiden ryhmäläisten katseiden alla. (ks. myös Hoikkala, 2009, 163) Keskustelussa jermuilukiusaamisen kohteeksi kuvailtiin joutuneen helposti, jos epäonnistui tehtävissään. *”Eräs kaveri joutui koko komppanian silmätikuksi loppu varusmiespalveluksen ajaksi, kun möhli eräissä harjoituksissa. Hänelle naureskeltiin, häneltä vedettiin housut alas ja työnnettiin käytävään ja häntä valelyötiin, eli huitaistiin lähelle kasvoja, jota kaveri säikähti ja sen seurauksena käpertyi peloiissaan nurkkaan.”* (kirjoittaja nro 20.) *”Minun punkkani kannettiin kuivaushuoneeseen, ja toiselle tyypille laitettiin lankkia ovenkahvaan, joka jäi hänen käteensä kiinni, ja hänen lomakassinsa piilotettiin ennen liikkeellelähtöä”* (kirjoittaja nro 22).

Kiusaaminen jakautuu suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Epäsuoraksi kiusaamiseksi luokitellaan muun muassa toisten pilkkaaminen, ryhmästä poissulkeminen ja kuiskuttelu. (Aaltonen ym. 2003, 327). Myös omassa tutkimuksessani nousi esille se, että jotkut olivat kokeneet tulleensa syrjityksi ja eristetyksi ryhmästä. *”En joutunut jekkujen uhriksi, mutta sain vajaaälyisen leiman, koska juttelin erään hyljeksityn tyypin*

*kanssa. Minua alettiin karttamaan. Olin kuitenkin onnekas, koska sain myöhemmin siirron toiseen tupaan.*”(kirjoittaja nro 29.) Varusmiespalveluksessa kerrottiin joutuneen helposti ”henkisen puukotuksen” kohteeksi, jos erehtyi paljastamaan jotain heikkoutta itsessään.

### **6.3 Arveltuja syitä jermuilulle**

Kiusaamiseen littyvissä tutkimuksissa nostetaan esille syitä, miksi jotkut ihmiset mahdollisesti joutuvat kiusaamisen kohteiksi. (esim. Salmivalli, 1999, 98-103.) Varusmiesten välisestä kiusaamisesta keskusteltaessa syitä kiusaamisen kohteeksi joutumiselle arveltiin olleen monia. Jermuilu kuvattiin kohdistuvan ensin kaikkiin, mutta toiminnan edetessä joukosta valikoitui tietyt tyypit, joiden kohdalla kiusaaminen muuttui systemaattisemmaksi. Kiusaamista selitettiin kiusatun henkisillä ja fyysisillä ominaisuuksilla. Verkkokeskusteluun osallistuneet arvelivat syitä sille, miksi toisia varusmiehiä kiusattiin. Toisaalta keskustelua herätti myös se, miksi itse joutui kiusaamisen kohteeksi.

Keskustelussa hyvin tyypilliseksi kiusaamiseseen johtaneeksi syyksi nousi halu olla varusmiespalveluksen aikana omissa oloissaan. Eräs varusmies epäili syrjäänvetäytymisen halunsa olleen uhka muille tuvan miehille. *”Halusin olla omissa oloissani. En ollut sosiaalinen kaveri.*”(kirjoittaja nro 1.) Se, että varusmiespalveluksen aikana halusi opiskella, lukea muun muassa pääsykokeisiin, esiintyi myös usemman kerran keskustelussa perusteluksi kiusaamisen kohteeksi joutumiselle. Varusmiehen koulutuksen kerrottiin olleen syy siihen, että kiusattiin. Keskustelussa viitattiin esimerkiksi siihen, että se, että oli tupansa ainoa lukion käynyt, aiheutti kiusaamista. *”Olin ainoa lukion käynyt ja halusin keskittyä pääsykokeisiin lukemiseen. Siksi jouduin kiusatuksi*”. (kirjoittaja nro 30.)

Kiusaamistutkimuksissa kiusaamista perustellaan tapahtuvan yksilön fyysisen poikkeavuuden vuoksi. Tutkimukset osoittavat, että riskejä, joiden vuoksi voi joutua kiusaamisen kohteeksi on esimerkiksi lihavuus, laihuus tai motorinen kömpelyys (Salmivalli, 2003, 28-32). Verkkokeskustelussa perusteltiin varusmiehen fyysisen erilaisuuden olleen syy kiusaamiselle. Fyysisiä ominaisuuksia, joiden vuoksi arveltiin

tiettyjen varusmiesten joutuneen kiusaamisen kohteeksi oli varusmiehen heikko ja kömpelö olemus.

Kiusaamistutkimukset osoittavat, että kiusaamista tapahtuu myös kiusatun henkisen olemuksen vuoksi. Salmivallin (2003, 38-42) mukaan jotkut yksilön henkiset piirteet voivat vaikuttaa siihen, että joutuu kiusatuksi. Yleisiä vaikuttavia tekijöitä ovat yksilön temperamentti ja luonne, etenkin se kuinka vetäytyvä, arka tai helposti hermostuva yksilö on. Salmivallin tutkimusten mukaan kaikkein vaikuttavimpia tekijöitä kiusaamisen kohteeksi joutumiselle on yksilön huono itsetunto ja arkuus sosiaalisissa tilanteissa.

Arkuus ja pelokkuus nousivat myös yleisimmiksi perusteluiksi verkkokeskustelussa, kun mietittiin, mitkä yksilön henkiset ominaisuudet altistavat kiusaamisen kohteeksi joutumiselle. Kiusatun häsläävän ja kämmäilevän olemuksen kerrottiin olleen altistavia piirteitä sille, että joutui kiusatuksi. Heikkona oleminen johti helposti siihen, että joutui henkisesti alistetuksi. Myös varusmiehen luonteen piirre, joka oli jollain tavalla erilainen arveltiin olleen kiusatuksi joutumisen syynä. Tätä erilaisuutta ei välttämättä sen kummemmin selitetty. Toisin sanoen todettiin vain, että kiusattiin, koska on erilainen, ryhmästä poikkeava yksilö.

Kiusaamisen kohteeksi voi joutua toistuvasti, vaikka yhteisö tai ryhmä vaihtuu. Aineistossani nousi myös sama asia esille. ”*Armeija oli minulle jatketta koulukiusaamiselle. Ja mies ei voi siellä valittaa. Se varusmiespalvelus oli jatkuvaa joidenkin kiusaamista ja mielivaltaa. Jutut olivat sovinnostisia ja rasistisia. Kielenkäyttö oli lapsellista. Sinne pakottaminen on väärin.*” (kirjoittaja nro 33.)

Keskusteluun osallistujista osa kirjoitti myös, ettei heitä oltu kiusattu, eivätkä he olleet kiusanneet ketään. Aineistoni koostui myös sellaisista henkilöistä, jotka eivät olleet osallistuneet kiusaamiseen, mutta olivat havainneet sellaista tapahtuvan. Poikien ja miesten erilaisuudesta huolimatta voidaan sanoa, että väkivalta koskettaa jokaista poikaa jollain tavalla. Jokainen poika ottaa siihen jollain tapaa kantaa, käyttää sitä viihteenä tai saavuttaa sillä sosiaalisia etuja. (Tolonen, 1996, 115.)

## 6.4 Maskuliinisuudet

Tässä tutkimuksen osiossa pohdin sitä, millaiseen maskuliinisuuteen keskustelijat asemoituivat verkkokeskustelussa. Luokittelin verkkokeskusteluun osallistujat karkeasti neljään eri maskuliinisuustyyppiin sen perusteella, miten he armeijassa tapahtuvaan jermuiluun ja kiusaamiseen suhtautuivat. Tämän lisäksi he erosivat toisistaan sen suhteen, miten he suhtautuivat miehenä olemiseen. Jaottelin nämä neljä maskuliinisuustyyppiä kunkuiksi, kannattelijoiiksi, kyseenalaistajiksi ja pullamössöpojiksi. Maskuliinisuustyyppittelyssä maskuliinisuus oli sosiaalisten suhteiden rakenne, joka muodostui tietyssä ajassa ja paikassa (ks myös. Sipilä, 1994, 20).

Maskuliinisuustyyppittelyssä käytin ideana Connellin maskuliinisuusajattelua, jossa olennaista, on se millaiseen maskuliinisuuteen ja valta-asemaan yksilöt asettuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä (Connell, 1995, 77-83). Käytin myös Sari Mannisen (2010, 79-81) tutkimusta ideana muodostaessani maskuliinisuustyyppejä. Manninen on kouluväkivaltaa tutkiessaan jaotellut tutkimuksessaan pojat koviksiin, rauhallisiin poikiin ja suosittuihin poikiin, käyttäen myös ideana Connellin maskuliinisuusteoriaa.

Hegemoninen maskuliinisuus on sellainen, joka sekoittui kaikkiin aineistostani nousseisiin maskuliinisuuksiin. Miehillä oli eri määrä hegemoniaa. Mitä ylemmäs hierarkiassa mennään, sitä enemmän miehillä on valtaa. Omassa tutkimuksessani kunkut olivat maskuliinisuuksista hierarkian portaissa ylimpänä, he edustivat hegemoniaa. Heillä oli eniten valtaa muihin maskuliinisuuksiin nähden. Muut olivat kunkuille alisteisia maskuliinisuuksia.

Syy, miksi valitsin kunkut ylimpään asemaan oli se, että he pystyivät sanelemaan, mikä oli kiusaamista, ja mikä ei, ja kuinka kiusaamiseen olisi tullut suhtautua. Jermuilu ei heidän mielestään ollut kiusaamista. Jos ei jermuiluun osannut suhtautua "oikealla lailla", niin leimautui kunkujen edessä pullamössöpojaksi. Kunkut olivat karskeja tyyppejä, kaiken sekä henkisesti että fyysisesti kestäviä ja urheilullisia. Kunkut rehvastelivat sillä, mitä armeijassa oli toisille varusmiehille tehty.

Maskuliinisuudet, jotka ovat marginalisoituneita tai marginalisoituja, joko tukevat tai

vastustavat maskuliinisuuden hegemoniaa. Heiltä kuitenkin puuttuu siihen liittyvää valtaa. (Manninen, 2003, 54.) Kannattelijat olivat yksi marginaalisista ryhmistä tässä tutkimuksessa. Kannattelijat muodostivat ryhmän, joka ihanoi kunkkujen kaiken henkisesti ja fyysisesti kestävästä asennesta, mutta eivät saavuttaneet kunkkujen tavoin valtaa, koska epäröivät, mitä kaikkea toimintaa toisten tekemänä tulee kestää. Sellaiset miehet ja pojat, joilla on tavoitteena omaksua hegemonisen maskuliinisuuden piirteitä, mutta eivät kuitenkaan saavuta niitä, ovat Connellin (1995, 77-83) mukaan rikoskumppaneita.

Kannattelijat olivat kunkkujen rikoskumppaneita tässä tutkimuksessa. Kannattelijat kertoivat, että jermuilukiusaaminen tuntui välillä inhottavilta, mutta ajatelevat, että se tulee kuitenkin kestää. Kannattelijoilla oli ristiriitainen suhtautuminen ruumiinhallintaan ja voimaan. Kannattelijat ihannoivat voimakkuutta. Toisaalta he kuitenkin kertoivat, että jermuilukiusaaminen ei tuntunut mukavalta. (ks. myös Tolonen, 1996, 107.)

Ensimmäinen paikka, mistä kannattaa hegemonisen maskuliinisuuden potentiaalisia kapinoitsijoita etsiä, ovat alistettujen maskuliinisuuksien joukko (Sipilä, 1994, 21). Kyseenalaistajat olivat tässä tutkimuksessa sellaisia. Kyseenalaistajat vastustivat kunkkujen ajatuksia jermuilukiusaamisesta, ja uskalsivat seistä mielipiteidensä takana. Näin ollen kyseenalaistajat vastustivat hegemonista maskuliinisuutta, ja rajautuivat sosiaalisen yhteisön reunaan (ks. myös Jokinen, 2000, 220). Kyseenalaistajat olivat tässä tutkimuksessa sellaisia, jotka loivat uudenlaista maskuliinisuutta, ja saavuttivat tällä hiukan hegemoniaa.

Alistetuilla miehillä, tässä tutkimuksessa pullamössöpojilla, ei ollut lainkaan valtaa ja kannattelijoilla ja kyseenalaistajilla oli vain vähän valtaa (ks. myös Jokinen, 2000, 215). Pullamössöpojat käsite tuli siitä, että kunkut kutsuivat verkkokeskustelussa pullamössöpojiksi sellaisia miehiä, jotka eivät sietäneet minkäänlaista kiusaamista ja jermuilua, ja jotka olivat herkkiä, ja valittivat kunkkujen mielestä liikaa. Pullamässäpojat, jotka tässä tutkimuksessa osoittautuivat hegemonisen maskuliinisuuden vastustajiksi, olivat arkoja kokemustensa suhteen. Pullamössöpojat piilottelivat ja häpesivät kokemuksiaan.

Verkkokeskustelussa tuotiin esille selityksiä siitä, miksi armeijassa jermuilukiusattiin.

Kunkut edustivat keskustelussa ryhmää, jotka pitivät jermuilua luonnollisena toimintana, joka kuuluu miehenä olemiseen. Toistuvina selityksinä he antoivat jermuilukiusaamiselle sen, että sillä haetaan miesten välistä hierarkiaa, se on viihdyttävää ja sitä tehdään huumorilla, ja se on luonnollista armeijaolosuhteissa. Näihin kaikkiin oli eri maskuliinisuustyypeillä erilainen suhtautuminen. Nämä kiusaamisilmiöön liittyvät näkökulmat antoivat raamit tutkimukseni kiusaamiselle. Lähdän tarkemmin pohtimaan niitä seuraavaksi. Pysin tutkimuksessani osoittamaan sitä, että hegemoninen maskuliinisuus, jota tässä siis kunkut edustavat, on alisteisia maskuliinisuuksia kulttuurisesti hyväksytympi, mutta silti sellainen, jota voi jatkuvasti kyseenalaistaa sukupuolten välisissä suhteissa. (Connell, 1987, 183-185.)

### 6.5 Jermuilukiusaamiskokemukset ja niihin suhtautuminen

Tässä tutkimuksen luvussa kesityn siihen, miten eri maskuliinisuustyypit kokivat armeijassa tapahtuvan jermuiluun, ja miten he suhtautuivat toistensa kokemuksiin. Verkkokeskustelu osoitti, että kiusaaminen on yhteydessä yksilön subjektiiviseen kokemukseen. Sama toiminta oli jonkun mielestä hauskaa huvia, kun taas toinen koki sen kiusaamisena. Oleellista tässä on se, onko kaikilla ryhmän jäsenillä tasapuolinen oikeus kertoa kokemuksistaan, ja kunnioitetaanko kokemuksia samanvertaisina, vai onko jollakin enemmän valtaa määrittää toisen puolesta, miten kiusaaminen tulee kokea, ja miten siihen tulee suhtautua.

Kunkut edustivat keskustelussa ryhmää, jotka eivät olleet kokeneet kiusaamista varusmiespalveluksensa aikana. Kunkut myös epäoivivat, oliko armeijassa tapahtunut kiusaamista lainkaan. Keskustelussa ilmeni, että kunkut olivat sellaisia, jotka olivat olleet eniten jermuilukiusaamisessa mukana. *”Itse olin varusmiespalvelusta suorittaessani ”leikeissä”, eli jermuילussa, mukana. Niistä ei kyllä mitään traumoja jäänyt. En usko, että kenellekään jäi.”* (kirjoittaja nro 36.) *”Jotkut kokevat vekkulit tempot kiusaamisena, jotkut taas eivät. Ne nyt tulisi kuitenkin kestää.”* (kirjoittaja nro 4).

Kannattelijat kertoivat kokeneensa kiusaamista armeijassa. He olivat epävarmoja kokemustensa kanssa. Hyvin tyypillinen kuvaus kannattelijoilla oli sellainen, että he kirjoittivat ensin kokeneensa kiusaamista, ja kertoivat sen tuntuneen inhottavalta.

Tämän jälkeen he kuitenkin kuittasivat heihin kohdistuneet teot huumoripitoisiksi, ja sellaisiksi, joihin tulee suhtautua kuin mies.

Kyseenalaistajat olivat myös kokeneet armeijassa kiusaamista. He muodostivat joukon, jotka kertoivat kokemuksistaan avoimesti, ja uskalsivat kyseenalaistaa kunkkujen kiusaamiselle määrittelemiä rajoja. Kyseenalaistajat pitivät armeijassa tapahtuvaa jermuilua kiusaamisena. Pullamössöpojat olivat myös kokeneet kiusaamista armeijassa. Pullamössöpoikien mukaan jermuilu oli kiusaamista, ja sitä ei heidän mielestään pitäisi tapahtua armeijassa. Toisin kuin kyseenalaistajat, pullamössöpojat olivat arkoja kokemustensa suhteen. *”Armeija oli minulle jatkettua koulukiusaamista. Mieshän ei kuitenkaan valita.”* (kirjoittaja nro 33.) *”Minulla meni 20 vuotta siihen, että uskalsin tunnustaa, että minua kiusattiin armeijassa. Olen hävennyt kokemuksiani paljon.”* (kirjoittaja nro 1.)

Kaksi seuraavaa aineistostani lainattua sitaattia kuvaavat hyvin sitä, miten erilaisia armeijan jermuilukiusaamiseen verkkokeskustelussa suhtauduttiin: *”Minä en kokenut kiusaamista, monia hauskoja temppuja tehtiin toinen toisillemme, muun muassa sidottiin eräs tyyppi kattoon köydellä roikkumaan.”* (kirjoittaja nro 4) *”Jermuilu on sikamaisuuksia, mitä miehet tekevät armeijassa toisilleen.”* (kirjoittaja nro 15.)

Kiusaaminen on osittain suhtautumiskysymys. Ihmiset suhtautuvat kiusaamiseen eri tavoilla. Koska kiusaaminen tapahtuu usein ryhmässä, on myös sillä merkitystä, miten ryhmän eri jäsenet suhtautuvat kiusaamiseen. Suhtautumistavat vaikuttavat siihen, miten avoimesti kiusaamiskokemuksista voidaan puhua. Erilaisilla suhtautumistavoilla kiusaamiseen on myös erilaiset sosiaaliset seuraukset (Tolonen, 1996, 115). Yhteisöissä olisi hyvä määritellä kiusaamiselle yhteiset rajat.

Verkkokeskustelussa ilmeni monenlaista suhtautumista jermuilukiusaamiseen. Kunkut edustivat aineistossani hypermaskuliinisuutta, eli maskuliinisuutta, joka yleisesti ottaen mielletään kovaksi, vahvaksi, kontrolloiduksi sekä feminiinisuuden vastakohtaksi, jossa ei ole heikoutta, pehmeyttä ja emotionaalisuutta (Reeser, 2010, 1). Kunkut viittasivat useaan otteeseen siihen, ettei armeijassa jermuilusta voi suuttua, eikä siitä voi jäädä kenellekään trauma. Tämä oli ristiriitaista sen vuoksi, että osa keskustelijoista



suhtautui jermuiluun inhottavana toimintana, eivätkä olisi halunneet olla sellaisessa toiminnassa osallisina.

Kunkut määrittivät keskustelussa, miten jermuiluun tuli suhtautua. *”Jos ei jermuiluun osaa suhtautua leikkimielisesti, ei kyllä kuulu armeijaan ollenkaan.”* (kirjoittaja nro 7.) Kunkut vähättelivät kiusaamiskokemuksia, ja heidän mielestään kiusaamiskokemukset tulisi sivuuttaa elämästä. *”No voivoi, inhottavaahan tuo kiusaaminen on. En kyllä itse sitä kokenut. Joku saattoi joskus nukkua lentopetiin. Nämä olivat vain palautteita häslääjille, jotka eivät osanneet hoitaa hommiaan.”* (kirjoittaja nro 18.)

Kiusaamisesta keskusteltaessa kunkut viittasivat armeijan kovaan kuriin. Armeijassa ei heidän mielestään ollut aikaa ja tilaa herkistellä. *”Armeijassa on kova kuri, ja siellä tehdään pullamössöpojista kunnon miehiä. Siellä kyllä pärjää, jos asennoituu oikein.”* (kirjoittaja nro 27.) Edellä mainittuun kommenttiin sopii hyvin Reeser'n (2010, 17) esittämä kysymys, siitä, kuka maskuliinisuuden luo ja mistä se tulee? Edellinen sitaatti kuvaa selkeästi sitä, millainen maskuliinisuus miehellä armeijassa tulee olla. Kovaa kuria täytyy kestää, ja herkemmästä pojasta tehdään kunnon mies.

Kiusamiskokemuksia kyseenalaistettiin keskustelussa. *”Kyllähän sitä koulussaki kiusataan, suurinta osaa. Nykyään ollaan niin pehmoja, ettei keestetä mitään negatiivista palautetta. Ennen kiusaamistilanteissa kostettiin. Nykyään määristään keskustelupalstoilla kokemuksiaan.”* (kirjoittaja nro 35.) Osa jopa kyseenalaisti toisen kertoman kiusaamiskokemuksen kokonaan. *”Todella perusteetonta väittää, että kiusattiin armeijassa, kun siellä on ihan hyvää jengiä ja tiukat säännöt.”* (kirjoittaja nro 42.)

Toisen kokemukseen ei välttämättä osaa aina samaistua, mutta suhtautua siihen voi kuitenkin monella tavalla. Verkkokeskustelussa kirjoitettiin, ettei kiusaamiskokemuksiin välttämättä oikein osaa suhtautua, koska ei ymmärrä, millaista on kokea kiusaamista. Lienee mahdotonta löytää absoluuttisia rajoja sille, mitä kaikkea toisten tekemänä tulee sietää. Jokaisen yksilön oikeutena kuuluu kuitenkin olla omien rajojen asettaminen.

Kiusaamiseen suhtatumiseen liittyvässä keskustelussa löytyi kuitenkin mielipiteitä sen puolesta, että kiusaamiskokemukset tulisi vain ohittaa. *”Kiusaaminen toisin sanoen*

*hevosenleikki tapahtuu yleensä varusmiesten kesken. Kyllä normaali ihminen kuitenkin kestää ne traumaotia.*” (kirjoittaja nro 16). Tässä tulee kuvattua mielestäni hyvin hegemoniseen maskuliinisuuteen yleisesti ottaen miellettyjä piirteitä, kuten tunteiden hallintaa (Jokinen, 2000, 217). Ikään kuin ihminen voisi aina vain päättää tuntevansa jollain tavoin, traumatisoitumatta siitä.

Ihmiset ovat joskus epävarmoja sen suhteen, mitä kaikkea toimintaa toisten osalta tulee sietää. Tutkimuksessani kannattajat olivat sellaisia, jotka eivät selkeästi tienneet, miten he kiusaamiseen suhtautuisivat. Kannattelijat saattoivat ensin kertoa, että heihin kohdistui inhottavaa toimintaa armeijassa, jonka jälkeen he kuitenkin kuittasivat, että kyllä se tulee kestää, tai kyllä sen mies kestää. Kannattelijat pyrkivät kestäämään kaiken herkistelemättä, vaikka saattoivat ensin epäröidä, oliko jermuilukiusaaminen hauskaa.

*”Minua yritettiin kiusata. Se oli kuitenkin pientä ja harmitonta, kuten sängyn nostamista kattoon, vuoteeseen kiinni sitomista jne. Ihan pientä ja harmitonta se oli, mutta kun palaa lomilta ärsyyntyneenä, niin on välillä vaikea nauraa. Ei sitä pidä kuitenkaan vakavasti ottaa. Kiusaaminen siirtyi helpompiin kohteisiin, koska olin niin sanavalmis. Oikeasti sitten kiusattiin pelokkaampaa kaveria, jonka tavaroita varastettiin, ja jolle kaikki nauroivat.”* (kirjoittaja nro 30.)

Ihmisten välillä vaihtelee se, miten paljon he uskaltavat näyttää omia aitoja tunteitaan sekä kertoa rehellisesti ajatuksistaan, pelkäämättä sitä, mitä heistä ajatellaan. Tutkimuksessani kyseenalaistajat edustivat joukkoa, jotka uskalsivat pelottomasti tuoda esille omia tuntemuksiaan ja ajatuksiaan keskusteltaessa jermuilusta. Kyseenalaistajat kertoivat suhtautuvansa jermuiluun kiusaamisena. Jermuilu oli heidän mielestään rasittavaa ja lapsellista touhua. Kyseenalaistajat eivät lähteneet varusmiespalvelustaan suorittaessaan jermuilukiusaamiseen mukaan, mutta eivät kuitenkaan tämän vuoksi ajatelleet olevansa ”nössöjä”, siitä huolimatta, että kunkut leimasivat pullumössöpojiksi jermuilukiusaamisesta suuttuvat.

*”Koska asevelvollisuus on pakko suorittaa, pitäisi olla taattua se, ettei ketään kiusata varusmiespalveluksen aikana. Tilanne on nolo, jos ihminen on herkkä kokemaan kiusatuksi tulemistä, ja kokee sitä armeijassa. Tällaisen ihmisen tilannetta ei ainakaan helpota se, että miesten ja poikien maailmassa pienet kepposet ja naljailu ovat*

*hyväksytyjä. Piristeenäkin.* ” (kirjoittaja nro 36.)

Kyseenalaistajat kyseenalaistivat kunkkujen, ajattelua siitä, että kaikkien tulisi kestää jermuilu. ”*Huomaan, että tässäkin keskustelussa inttikiusaaminen pyritään vaientamaan ikäänkuin se olisi jotain raukkamaista ja turhaa narinaa*” (kirjoittaja nro 10.) ”*Armeijakiusaaminen on tabu.*” (kirjoittaja nro 15.) Kyseenalaistajat suhtautuivat armeijassa tapahtuvaan jermuiluun niin, että jokainen kokee ne omalla tavallaan ja jokaisella on myös oikeus kertoa, miltä häneen kohdistuva jermuilukiusaaminen tuntuu.

Kyseenalaistajien suhtautuminen jermuiluun liittyy hegemoniseen maskuliinisuuteen. Hegemoninen maskuliinisuus ei ole vakiintunut, aina ja joka puolella samantyyppinen rakenne, vaan se on aina kyseenalaistettavissa. Hegemoninen maskuliinisuus on valta-asemassa olevaa maskuliinisuutta, joka antaa kaavat sukupuolisille suhteille (Connell, 1995, 76-77.) Tässä tutkimuksessa kunkut antoivat ohjeita sille, miten miehen tulee suhtautua armeijassa jermuilukiusaamiseen. Kyseenalaistajat kyseenalaistivat kunkkujen suhtautumistapaa jermuiluun. Näin he mursivat myös hegemonista maskuliinisuutta.

Kyseenalaistajien mukaan jermuilun kohteella täytyisi olla oikeus päättää, haluaako hän olla toiminnan kohteena. ”*Jermuilu ja kepposet voivat olla hauskoja, jos ne ovat kaikille ok, ja tuntuvat kaikkien mielestä hyvältä.*” (kirjoittaja nro 45.) Teon kohteena olevalla on oikeus määritellä kokemustaan peilaten toiminta väkivaltaiseksi, vaikka tekijä ei olisikaan tarkoittanut tekoaan väkivaltaiseksi (Manninen, 2010, 25). Jermuilukiusaamista ei tule sietää vain sen vuoksi, etteivät kaikki määrittele sitä väkivallaksi.

Kyseenalaistajat mursivat ajatusta siitä, että kaikkien täytyisi suhtautua asioihin samalla tavalla, ja kaikkien tulisi kokea asiat samalla tavoin, vain koska ovat miehiä. Monille miehille tuttu erilaisuuden tai epätäydellisyyden kokemus saattaa tuottaa nöyrää ja alistettua maskuliinisuutta, mutta samaan aikaan syntyy uudelleenajattelua, jossa alistumisen sijaan aletaan vierastaa ja arvostella hegemonista maskuliinisuutta (Sipilä, 1994, 23).

Verkkokeskustelussa pullamössöpojat edustivat sellaista ryhmää, jotka eivät sietäneet minkäänlaista kiusaamista ja ärsyttämistä. *”En halunnut ottaa kantaa miesten välisiin juttuihin, ja halusin vain vetäytyä pois ”leikeistä”, ja tämän vuoksi koin olevani uhka muille miehille, koska osoitin, etten tykkää miesten välisistä kiusaamisista, joka pitäisi joidenkin mielestä olla hauskaa”* (kirjoittaja nro 29.) *”Minulle jäi armeijasta ainoastaan negatiivinen mielikuva. Siellä kiusattiin, käytettiin mielivaltaa ja kielenkäyttö oli sovinnostista. Minulle on ihan sama, mitä siellä tehdään, kunhan varusmiespalvelus muutetaan vapaaehtoiseksi.”*(kirjoittaja nro 33.) Pullamössölällyporukka olivat tutkimuksessani joukko, jotka rikkoivat miesten keskeisen maskuliinisuuden esittämän kaikenkestävän myytin.

Kunkut korostivat keskustelussa tunteiden hallintaa ja sitä, että jos oikealla tavalla asioihin asennoituu, niin pärjää tilanteessa kuin tilanteessa. Tähän liittyi muun muassa keskustelua siitä, tulisiko kiusaamistilanteissa kohteen osata puolustautua kiusaamista vastaan. *”Jos ei kiusaamista vastaan osaa puolustautua, niin ei kyllä kuulu inttiin ollenkaan. Ei kai ”kiusaamisesta” kannata meteliä nostaa. Mutta jos haluaa välttämättä syrjimisestä valittaa, niin pitää kyllä silloin myöntää, että itsessään voi olla jotain vikaa”* (kirjoittaja nro 31.) Pojilla olennainen osa sosiaalista miehuutta on tappelaminen ja puolustaminen. Itsensä puolustamisen kyky on vähimmäisvaatimus, vaikka itse ei kuuluisikaan jengeihin, ja haluaisi ajautua tappeluihin. Karkuun juokseminen ja tappelamisen välttäminen lisää riskiä tulla leimatuksi, kiusatuksi ja sosiaalisesti nörtiksi. (Tolonen, 2002.)

## **6.6 Mieheyden ja jermuilun yhteys**

Miten biologinen mies-sukupuoli suojaa ihmistä kiusaamisen aiheuttamilta tunteilta? Voiko olla niin, että mies biologisena sukupuolena tarkoittaa sitä, että kiusaamista tulee sietää? Fausto-Sterling (1995, 127) kirjoittaa, että mies sukupuoli on sosiaalisen konstruktioisuuden tulos. Mies syntyy biologisesti, mutta ei sosiaalisesti. Ihmiset konstruoivat maskuliinisuutta sosiaalisissa diskursseissa, kuten runoissa, urheilussa ja jopa psykoterapiassa. Nämä kaikki vaikuttavat siihen, miten miehiin suhtaudutaan, ja millaisia rajoja miehet itselleen asettavat.

Kiusaamista käsittelevät tutkimukset osoittavat, että kiusaamisessa on havaittavissa sukupuoliin liittyviä eroja (esim. Olweus 1992, Salmivalli 1999). Arkielämässä kuulee puheita siitä, kuinka poikien välinen nujakointi on luonnollista, ja kuuluu asiaan. Omassa tutkimusaineistossani myös keskeiseksi keskustelua herättäneeksi aiheeksi nousi se, onko kiusaaminen miesporukassa luonnollista, ja tuleeko siihen myös suhtautua luonnollisena toimintana. Mielipiteet asian suhteen poikkesivat toisistaan. Mielipiteen muodostumiseen vaikutti selkeästi se, miten kiusaamisen kokee, suhtautuuko siihen huumorilla, ja kokeeko helposti tulevansa kiusatuksi.

*”Sehän vaan menee niin, että varusmiehet kiusaavat toisiaan, mutta mies kyllä sen kestä.”* (kirjoittaja nro 21.) *”Pojat ovat kuin sonnit keväällä laitumella, kun lähtevät ekaa kertaa pidemmäksi ajaksi pois kotoa. Se on ihan varma, että rytisee.”* (kirjoittaja nro 23.) Mieheyden ja jermuilun yhteyteen viitattiin useasti verkkokeskustelussa. Jermuilukiusaaminen luonnehdittiin luonnolliseksi miesten keskuudessa tapahtuvaksi toiminnaksi. Tähän vaikuttaa kenties se, että mieheyden vartioiminen ja normittaminen on olennaista armeijan kaltaisissa paikoissa, joissa vallitsee mieskeskeisyys. Toisin sanoen miehen tulee olla riittävän maskuliininen. (Jokinen, 2003).

Ihmisten toimintaa katsotaan kaksijakoisesti silloin, kun tiettyjä piirteitä pidetään naisisina ja tiettyjä miehisinä. Kiusatuksi joutumisessa olennaista on se, millä tavalla ryhmään kuuluvat yksilöt suhtautuvat kiusattuun tietyn sukupuolen edustajana. Toisaalta huomiota tulisi kiinnittää siihen, että millainen asema kiusatulla on sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Huuki, 2003, 35-36.)

Verkkokeskustelussa viitattiin useaan otteeseen siihen, että kiusaamista tai epäasiallista käyttäytymistä oli kohdattu, mutta siihen tulisi suhtautua kuin mies. Keskustelussa kunkut osoittautuivat sellaisiksi, jotka pitivät kiusaamista ja poikien välisiä kahakoita luonnollisena asiana. Se näyttäytyi heille elämäntapana, ja luonnollisena osana elämää. (ks. myös Tolonen, 1996, 105.) *”Nuorten miesten keskuudessa on aina pilantekoa ja irtavilua. Miesporukassa esiintyy aina kiusaamista ja toisten jäynäyttämistä, mutta kenenkään ei tarvitse sitä ottaa vakavasti.”* (kirjoittaja nro 37.)

Keskustelussa nousi useita kommentteja, joiden mukaan kiusaamiskokemukset tulisi ohittaa elämästä. *”On ihmisiä, joita voidaan kiusata, ja on ihmisiä, joita ei voida*

*kiusata. Kiusaamiskokemukset kuitenkin unohdetaan ja sivuutetaan elämästä. Ei niihin tule suhtautua akkamaisesti.*” (kirjoittaja nro 36.) Toisin sanoen siis on miehiä, jotka sietävät kiusaamista vain sen vuoksi, että he ovat sattuneet syntymään miehen kehoon. Ja jos kiusaamista ei kestä, niin on akkamainen, joka tässä yhteydessä on vähemmän arvostettu sukupuoli.

Miehen leimaamista akkamaiseksi tai symbolisesti feminiiniseksi voidaan käyttää strategiana tilanteissa, joissa alisteisia maskuliinisuuksia rajataan ulos hegemonisesta maskuliinisuudesta (Connell, 1995, 78-81). Väkivalta voidaan nähdä sukupuolisena silloin, kun toista yksilöä kontrolloidaan tai alistetaan hänen sukupuolensa tai maskuliiniseksi tai feminiiniseksi omaksuttujen piirteidensä vuoksi (Sunnari ym. 2003, 13).

Verkkokeskustelussa nostettiin esille, että kiusaamiskokemukset voivat jopa tehdä miehestä miehemmän. *”Kiusaaminen, mistä tässä keskustelussa puhutaan ei voi ketään vahingoittaa vakavasti, se kasvattaa rintakarvoja.*” (kirjoittaja nro 16.) Connell (1987, 167) kirjoittaa, että kun ihmisen sukupuoli psykologisoidaan, niin miehet ja naiset jakautuvat piirteineen aivan omiin luokkiinsa. Näin ollen miehillä ja naisilla tulisi olla toisistaan poikkeavat temperamentit, luonteet, taidot, mielipiteet, kenties koko persoonallisuuden rakenne.

On kuitenkin ymmärrettävä, että maskuliinisuus on sosiaalisten suhteiden rakenne, eikä mikään rooli. Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuurinen konstruktio, joka pitää yllä tiettyjen miesten valtaa tietyssä paikassa ja ajassa, ja jota suuri osa miehistä mielellään tukee. Hegemoninen maskuliinisuus ei vastaa kuitenkaan miesten enemmistön todellisia ominaisuuksia. (Sipilä, 1994, 20.)

Verkkokeskustelussa heräsi myös sellaisia ajatuksia, että jos mies ei kestä jermuilukiusaamista, niin ei hän tule pärjäämään elämässään. *”Jos ei kestä poikien välistä kiusoittelua, niin elämän eväät ovat melko huonot tosikoitoksia ajatellen.*” (kirjoittaja nro 26.) Hämmästyttävää on se, että kiusaamista täytyy tapahtua. Eikö ihmisen pitäisi pyrkiä tietoisempaan toimintaan, ja ottaa itse vastuu omista tunteistaan ja ajatuksistaan niin, ettei pyri purkamaan niitä muihin kiusaamalla? Vaikuttaa siltä, että poikien ja miesten keskinäiseen sosiaaliseen menestykseen tarvitaan tappelua ja

nahistelua, muuten sosiaalinen asema ja valta menetetään. Tolosen (1996, 110) mukaan poikien keksinäinen nahistelua ylläpitää sosiaalista mainetta, jossa toiset pojat ovat välineitä maineen ylläpitämisessä heidän keskinäisessä kilpailussaan.

Aineistoni ei koostunut ainoastaan niistä, jotka olivat sitä mieltä, että kiusaaminen miesten kesken on luonnollista, ja se tulee kestää siksi, että on sattunut syntymään miehen kehoon. Keskustelu mieheen liitetystä suojaavasta panssarista kiusaamista vastaan herätti myös kyseenalaistusta. Kyseenalaistajat edustivat keskustelussa sellaista ryhmää, jotka ihmettelivät ajatusta, jonka mukaan miesten elämään kuuluisi olennaisena osana kiusaamisen sietäminen. Pullamössöpojat edustivat myös ryhmää, jotka vastustivat kiusaamisen kestämisen ja miehisyiden yhteyttä.

Keskustelussa kritisoitiin ajatuksia siitä, että kiusaamiskokemukset pyrittiin lopettamaan haukkumalla kiusaamisesta avautuvia miehiä pullamössöpojiksi ja nössöiksi. *”Minua kuvottaa tässä keskustelussa puheet miesten koulusta ja pullamössöpojista. Niillä pyritään vaientamaan kiusaamiseen liittyvä keskustelu, ja tulee sellainen olo, että kiusaamista pitäisi sietää, koska se kuuluu mieheksi kasvamiseen. Mieheksi kasvamista on sitten kai itse kiusantekokin.”* (kirjoittaja nro 45.) Kysymyksiä herättävää on se, mitä kaikkea tietty sukupuoli takaa ihmisen elämään. Connell (1987, 167) kysyy, mikä ihmisen sukupuolella loppujen lopuksi on biologista ja mikä kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentunutta? Hän myös miettii tähän liittyvää näkökulmaa siitä, mitä sukupuolella voidaan pitää luonnollisena ja normaalina.

Kiusaamisen kestäminen miehisyteen kuuluvana herätti keskustelua myös siitä, että kiusaaminen on tabu armeijassa, ja yleensä sellaisia, jotka eivät kestä sitä, syytetään. *”Miesten täytyisi kuunnella toistensa kokemuksia. Kiusaamisongelma on vaiettu, ja syyt saa niskoilleen yleensä se, joka kokee tulevansa kiusatuksi.”* (kirjoittaja nro 17.) *”Onko jonkun mielestä mukava palata kotilomalta takaisin tupaan, jos vaatteet on varastettu, sänky kaadettuna tai patja märkänä? En näe yhtäläisyyttä tällaisella toiminnalla miehuuden kanssa, enkä ylipäätään armeijalla ja miehuudella.”* (kirjoittaja nro 1.)

Poikien ja miesten välistä kiusaamista luonnollistetaan myös muualla kuin armeijassa. Tolonen (1996, 102) pohtii myös koulukiusaamistutkimuksessaan poikien välisen kiusaamisen luonnollistamista. Hän kirjoittaa, että opettajat ja muut oppilaat eivät ota

kantaa poikien väliseen nahisteluun, koska se kuuluu asiaan. Tällainen ajattelu voi johtaa siihen, että oletetaan, että ”kunnon pojan” kuuluukin hiukan nahistella ja tapella, ollakseen ”normaali”. Tolosen tutkimus osoittaa, että osa pojista kokee joutuvansa ottamaan osaa nahisteluun ja tappeluun säilyttääkseen sosiaalisen menestymisen, muuten tappelijan maine sekä sosiaalinen valta ja asema ovat uhattuna.

Ovatko ihmiset liian tottuneita kuulemaan miehisyyteen liitetystä kahakoinnista, ja kovuudesta, ja onko sen ”luonnollisuuteen” sokeuduttu? *”Kysymyksiä herättävää on, että onko mies-sukupuolella jotain, mikä suojaa kaikelta ulkopuoliselta psyykkiseltä ja/tai fyysiseltä pahalta? Onko kenties miehillä jo syntyessään kehossaan panssari, joka suojaa ulkopuoliselta pahalta ja hylkii sitä?”* (kirjoittaja nro 17.)

Siltala pohtii edellä mainittua asiaa (1994, 10) kirjoittaen, että miehet käyvät kamppailua siitä, ovatko he syntyneet miehiksi vai epämiehiksi. Riippuvuuden havaitseminen voi olla miehelle kohtalokasta, koska toisten tarvitsemisen havaitseminen voi herättää heikkoiden tunteita. Mies ei tällöin olisikaan yksinäinen sankari, joka selviää kaikesta itseksensä.

Verkkokeskustelussa kyseenalaistettiin miehen psykologisointia tietynlaiseksi, ja tähän liitteyn kiusaamisen kestämistä. *”Minulle miehisuus on jotain aivan muuta kuin kiusaamista oikeuttavat pullamössökommentit. Miehisyyteen ei voi mielestäni kuulua toisten kiusaaminen, varsinkaan heikomman, ja varsinkaan suurella porukalla.”*(kirjoittaja nro 45.) Butler (2006, 92) kirjoittaa, ettei ihmisen psykologista sukupuolta voi kategorisoida tietynlaiseksi. Silloin, kun ihmisen biologiselle sukupuolelle annetaan luonnollistetun jaon sijaan pinnallinen ja sisäinen merkitys, niin sosiaaliset sukupuolet ovat helpommin syrjäytettävissä ja kumottavissa. Näin ollen luonnollistetut käsitykset ihmisen sukupuolesta hegemonisen maskuliinisuuden tukijoina kyseenalaistuvat. Tällaista kyseenalaistusta heräsi myös verkkokeskustelussa.

## 6.7 Huumori ja jermuilukiusaaminen

Jermuilukiusaamista perusteltiin tapahtuneen myös sen vuoksi, että varusmiehet saivat sillä hauskuutta aikaan. Jermuilulla kerrottiin kohotettavan yleistä ilmapiiriä. Jermuilua



kuvailtiin muun muassa ”hyvällä kiusaamiseksi”, jossa toiminnan kohteen oletettiin suhtautuvan toimintaan huumorilla. Jermuilua luonnehdittiin muun muassa vekkuleiksi tempuiksi, joihin jotkut ryhmän osalpuolet suhtautuvat leikkimielisesti, mutta jotkut eivät.

Kiusaamisen ja väkivallan tutkimuksessa huumorin tutkiminen on jäänyt vähäiseksi. (Manninen, 2010, 92.) Huumorilla kiusaaminen määritellään usein toiminnaksi, jossa oletetaan, että kaikkien toiminnan osapuolten tulee suhtautua siihen humoristisesti. Usein on niin, että tekijän tarkoituksena on saada kohotettua yhteisön ilmapiiriä, eikä hän välttämättä tiedosta toimivansa niin, että toiminnan kohde ei tunne oloaan mukavaksi.

Varusmiesten välisessä kiusaamiskeskustelussa osoittautui hyvin selkeästi se, että tietyt tyypit suhtautuivat jermuiluun yleisenä hauskanpitoa. Huukin (2010, 75) tutkimus osoittaa, että korkeammassa henkilökohtaisessa valta-asemassa olevan on helppo verhota toimintansa huumoripitoiseksi. Myös oma tutkimukseni puolsi tällaista ajattelua. Kunkut edustivat tutkimuksessani ryhmää, jotka kertoivat jermuilukiusanseen huumori mielessä.

*”Jermuilu tarkoittaa sitä, että huumorin varjolla puretaan patoutunutta turhaumaa ja vihaa. Kyseessä ei ole kiusaaminen.”* (kirjoittaja nro 23.) *”Hyväntahtoisia temppuja ja kiusaamista ei pidä sekoittaa yhteen. Ne ovat ihan eriasioita, ja tästä huolimatta, jotkut ajattelevat niiden olevan sama asia.”* (kirjoittaja nro 32.) Näissä edellä mainituissa sitaateissa tulee selkeästi kuvailtua sitä, että ihminen voi tehdä toiselle hyväntahtoisiksi luokiteltuja tekoja siitä huolimatta, että toinen kokee ne kiusaamisena. Verkkokeskustelu osoitti kuitenkin, että osa ihmisistä koki tulleensa kiusatuksi, vaikka tekijä ei tekoaan olisikaan tarkoittanut väkivaltaiseksi.

Sellaisen henkilön, jolla on enemmän valtaa, on helpompi asettaa rajat sille, miten toisten toimintaan tulee suhtautua. Huumori on usein hyvää yhteishenkeä rakentavaa ja positiivisen ilmapiirin tuoja, mutta se voi olla myös ryhmästä ulossulkevaa. Tämän lisäksi huumoripitoinen sosiaalinen vuorovaikutus voi olla yhteydessä väkivaltaan. (Manninen, 2010, 93.) Keskustelussa jermuilu osoittautui toiminnaksi, jolla toiset saivat hauskuutta aikaan ryhmässä, ja toiset kärsivät näistä hauskoiksi tarkoitetuista

tempuista.”*Kaikenlaisia kepposia ja källejä tehtiin armeijassa. Niistä ei pidä kenenkään suuttua. Oli varmaan niitäkin, jotka eivät kepposhuumoria kestä. Tämän vuoksi olisikin hyvä, että olisi olemassa vapaaehtoinen asevelvollisuus. Kiusaamisharmeilta vältyttäisiin näin.*” (kirjoittaja nro 39.)

Toisin sanoen siis varusmiehille jätetään vain vähän vaihtoehtoja sen suhteen, millä tavalla jermuilukiusaamiseen olisi hyvä suhtautua. Varusmiehen tulisi kestää toisen tekemät teot sen vuoksi, että toinen pyrkii kohottamaan sillä ilmapiiriä. Keskustelussa mietittiin, millaista toimintaa miesten täytyy sietää sen vuoksi, että se on toisten mielestä hauskaa. *”Kuinka paljon miesten täytyy sietää kiusaamisen kokemista, jota toiset tekevät huumorin varjolla, joka itsestä kuitenkin tuntuu inhottavalta, kiusaamiselta”* (kirjoittaja nro 17). *”Pienet kepposet ja daltonit ovat hauskoja. Ja ne tulisi kyllä kestää, jos niitä ei kestä, ei kuulu kyllä armeijaankaan”* (kirjoittaja nro 4). Huumori toimii strategiana silloin, kun kiusaamiselle ja väkivallan käytölle haetaan oikeutta verhoamalla se huumorin taakse. (Manninen, 2010, 93.)

Kannattelijat muodostivat keskustelussa ryhmän, jotka olivat epävarmoja sen suhteen, mitä kaikkea toisen tekemänä tulee sietää vain sen vuoksi, että toinen tekee sen huumorinvarjolla. Kannattelijat suhtautuivat varmuuden vuoksi kaikkiin tekoihin huumorilla. *”Armeija oli outo paikka, ja siellä tuli tehtyä kaikenlaista koirankuria.”* (kirjoittaja nro 31). *”Armeijassa tehtiin monenlaista jippoja. Joskus oli vitutuskäyrä korkealla, mutta se oli kuitenkin ihan hauskaa.”* (kirjoittaja nro 14.)

Tutkimuksessani kyseenalaistajat suhtautuivat armeijassa tapahtuvaan jermuiluun niin, ettei sitä voi kuitata huumorilla, jos tekojen kohteena oleva ei koe oloaan mukavaksi. *”Varusmiesjekut ovat mielestäni etovia, en ymmärrä, miten joku voi pitää hauskana toisten ärsyttämistä paitojen kastelulla tms.”* (kirjoittaja nro 1.) Sipilä (1994, 21) kirjoittaa, että jotkut alistettuihin maskuliinisuuksiin asemoituvat miehet pyrkivät haastamaan hegemonista maskuliinisuutta, ja näin tekemään kilpailevan maskuliinisen identiteetin. Tässä tutkimuksessa kyseenalaistajat tekivät näin suhteessa kunkkuihin esimerkiksi kyseenalaistaen kunkkujen suhtautumista kiusaamiseen humoristisena toimintana.

Keskustelussa heräsi ajatuksia siitä, että miesten täytyisi osata valikoida porukasta

sellaiset, jotka haluavat olla jermuilussa mukana, ja jättää rauhaan sellaiset, jotka eivät halua olla toimintaan osallisina. *”Voisivatko miehet valita kiusan kohteeksi sellaiset, jotka siitä pitävät. Ihmetyttää tuollainen vaatimus, että toisen pitäisi osata puolustautua kiusaamista vastaan”* (kirjoittaja nro 17). Matalassa asemassa olevien on hankalampi vastustaa nimittelyä ja muuta ikävää toimintaa verrattaessa henkilöihin, joilla on yhteisössä enemmän valtaa (Manninen, 2010, 94).

Aineistoni kyseenalaistajat edustavat ryhmää, joiden mukaan jermuilua voi harrastaa, kunhan toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista. *”Olen huumorintajuton ja tosikko, enkä ymmärrä hevosenleikkiä ja armeijan jermuilua. Jos minun kamat kätkettäisiin tai vuode kannettaisiin pihalle, kokisin tulevani kiusatuksi.”* (kirjoittaja nro 15.) Kunkut puolestaan määrittelevät, että jermuilu tulee kestää, ja se on hauskaa ja oikeudenmukaista toimintaa, koska sen kohteeksi joutuu moni varusmies.

Jotkut miehet eivät ymmärtäneet, miten toiset miehet kokivat heidän mielestään hauskat temput kiusaamisena. *”Sellaisten, jotka nauttivat toisten kiusaamisesta huumorin varjolla, voi olla hankalaa ymmärtää, että se juuri on toisten mielestä kiusaamista”* (kirjoittaja nro 17). Mannisen (2010, 94) mukaan sellaiset pojat ja miehet, jotka ovat korkeassa valta-asemassa eivät välttämättä tiedosta, miten heidän käyttäytymänsä piiloinen, hauskanpitoon verhottu väkivalta vaikuttaa heidän tekojensa kohteisiin.

Kaikki eivät koe jäynien tekoja, tavaroiden piilottamisineen, toisen hankaluuksiin laittamisineen sen vuoksi, että piristää itseään ja muita, hauskana, vaan pikemminkin tukalana toimintana, johon ei haluaisi itse olla osallisena. *”Osa pojista ja miehistä kärsii siitä, että toiset etsivät viihdykettä elämäänsä jermuilukiusaamisella. Tässä ei tunnu löytyvän hyvää ratkaisua, vaan on tehtävä ratkaisu sen suhteen, ottaako kärsivät mustelmat sieluunsa vai suostuuko toiset luopumaan jermuilukiusaamisesta.”* (kirjoittaja nro 17.)

Jermuilukiusaamisen vastarinta voi olla hankalaa, jos tekijä ei tunnista tekoaan kyseenalaiseksi. Huumori voi toimia sekä maskuliinisen statuksen hakukeinona, mutta myös väkivallan välineenä. (Manninen, 2010, 95.) Kiusaamisen kokemuksista kertominen voi olla hankalaa ja tuottaa häpeää. Se nousi myös aineistossani esille. Hankalammaksi asiasta kertomisen tekee se, että tekijä voi odottaa kohteeltaan, että hän

kykenee suhtautumaan tekoihin huumorilla. Jos ei tekoihin pysty suhtautumaan huumorilla, voi leimautua tosikoksi. Tutkimuksesaineistossani pullamössöpojat olivat sellaisia, jotka eivät sietäneet toisten hännäämistä, mutta joutuivat jermuilun kohteeksi, niin kuin moni muukin armeijassa. *”Intti tuntui tukalalta jo muutenkin, kun siellä täytyi olla kahdeksan kuukautta. Tähän päälle piti vielä kestää sitä niin sanottua keskenkasvuisten poikien huumoria.”* (kirjoittaja nro 29.)

## 6.8 Jermuilukiusaaminen valtahierarkian hakemisena

Connellin maskuliinisuusteoria avaa näkökulman, jonka mukaan voidaan analysoida sekä sukupuolten välisiä että sen sisäisiä hierarkioita. Maskuliinisuus on feminiinisyttä usein kulttuureissa hallitsevampaa ja parempana pidettyä. Näin ollen naiset ja toisaalta taas feminiiniseksi määritellyt miehet ovat hierarkiassa alempana kuin maskuliiniset miehet. (Manninen, 2010, 60.) *”Varusmiesten välinen nokkimisjärjestys oli armeijassa selkeä. Kärjessä olivat suuriääniset idiootit, ja pohjalla itsekseen oleskeleva pohdiskelija.”* (kirjoittaja nro 37.)

Useissa kiusaamiseen liittyvissä tutkimuksissa kiusaamista selitetään tapahtuvan sen vuoksi, että sillä selvitetään ihmisten välistä valtahierarkiaa. (esim. Anatol, 1990, Tallavaara, 2003.) Myös oma tutkimukseni puoltaa tätä ajattelua. Verkkokeskustelussa jermuilukiusaamista perusteltiin tapahtuvan miesten välisen valtahierarkian hakemisen vuoksi. Aineistoni kunkut osoittautuivat sellaisiksi, jotka pitivät luonnollisena sitä, että miehet kiusaavat toisiaan, koska heidän on löydettävä jokaiselle oma paikkansa heidän keskinäisessä hierarkiassaan.

*”Minulla on sen verran elämäkokemusta, että voin sanoa, että kiusaamisessa, josta tässä verkkokeskustelussa puhutaan, on kyse ihan luonnollisesta nokkimisjärjestyksen selvittämisestä. Miesten välinen arvojärjestys ratkaistaan samalla tavoin kuin hevoset tekevät sen keväisin laitumilla, purien ja potkien toisiaan. Näin selviää porukasta ne yksilöt, joita voidaan kiusata ja ne, joita yksinkertaisesti ei voida kiusata.”* (kirjoittaja nro 36.)

Kiusaamista kuvailtiin toiminnaksi, joka on oikeutettua sen vuoksi, että se kohdistuu kaikkiin. Toisaalta kuitenkin keskustelussa ilmeni, että jermuilukiusaamisella haettiin miesten keskinäistä hierarkiaa, ja kun hierarkia oli löytynyt, siirtyi kiusaaminen rajumpana ja systemaattisempaan tiettyihin tyyppihin. Jermuilukiusaaminen voi siis toimia avaimena systemaattisempaan kiusaamiseen. *”Joukko muodostuu niin, että ensin ollaan pelokkaita ja kaikki tyypit joutuvat testattaviksi, tämän jälkeen heikoimmat valikoituvat kiusattaviksi”* (kirjoittaja nro 30). Väkivalta voi olla jatkumoa, jonka toisessa päässä on harmittomalta tuntuva kiusoittelu ja toisessa päässä raat väkivallan teot (Manninen, 2010).

Verkkokeskustelussa kerrottiin, että jermulukiusaamisella haettiin joukosta tyypit, jotka ärsyyntyivät helposti. Helposti ärsyyntyvien kerrottiin joutuneen helpommin systemaattisen kiusaamisen kohteeksi. *”Pojat härnäävät toisiaan. Kiusaaminen kohdistuu aluksi kaikkiin, jonka jälkeen löytyvät tyypit, joilla on herkin mieli ja lyhyt pinna, tai jotka ovat kömpelöitä tai tekevät virheitä. Sitten kiusaaminen heidän kohdallaan muuttuu rajummaksi.”* (kirjoittaja nro 17.)

Jermuilulla kuvailtiin löytyneen joukosta myös sellaiset tyypit, joita ei saanut ärsyyntymään. He valikoituivat joukon johtajiksi. *”Kun joukko nuoria miehiä viettää tiiviisti aikaa yhdessä, on aivan luonnollista, että miehet testaavat toisensa ja valikoivat porukasta johtajatyypit. Näin myös testataan, ketä voi ärsyttää ja ketä ei.”* (kirjoittaja nro 40.) Kyseenalaistajat arvelivat, että jermuilukiusaamisella haettua hierarkiaa tarvittiin johonkin. Hierarkiaa arveltiin haettaneen sen vuoksi, että hierarkian yläpään asetuville miehille olisi ollut tappio, jos jermuilukiusaaminen olisi kielletty.

Miesten välillä viriävillä tarinoilla haetaan korkeampaa asemaa ryhmässä. Miesten keskuudessa kerrotaan sellaisia tarinoita, joissa liioitellaan, pelotellaan ja haetaan toisilta kunnioitusta. Kun pelko alkaa tarinoiden myötä nousta esille ryhmässä, on tarinoihin lähes pakko ottaa jollain tavalla kantaa. Jotkut ryhmässä saavuttavat kunkkujen paikan, ja osa liittoutuu heidän kanssaan väkivallan uhan vuoksi. (Tolonen, 1996, 105.) Tyypillistä on myös halveksia sellaisia, jotka eivät kykene puolustamaan itseään ja kontrolloimaan omaa ruumistaan.

Keskustelussa kunkut kertoivat mielellään, mitä toisille varusmiehille oli armeijassa tehty. Esimerkiksi erään varusmiehen varpaille kerrottiin virittäneen sängyn, ja tuloksena oli se, että hänen varpaistaan lensi verta. Keskeinen osa poikien ja miesten välistä valta- ja asemapeliä ovat tarinat, joissa kerrotaan, mitä kaikkea on toisille tehty. Tämän kaltaista poikien välillä tapahtuvaa toimintaa Tallavaara (2003, 28, 33) kutsuu omassa tutkimuksessaan lesottamiseksi. Pojat lesottavat jutuillaan, joiden avulla he ajattelevat hyötyvänsä poikien keskuudessa vallitsevassa valta- ja asemapelissä.

Verkkokeskustelussa hegemonisen maskuliinisuuden hierarkian yläpäähän asettuvat kunkut arvostelivat pullamössöpoikien herkkyyttä, ja olivat sitä mieltä, että pullamössöpoikien tulisi kestää enemmän, ja herkistellä vähemmän. On erilaisia tapoja toimia maskuliinisena olentona, ja ne myös antavat eri mahdollisuuksia asettua hierarkiaan, ja käyttää valtaa. Niillä, jotka käyttäytyvät yhteisössä arvostetun maskuliinisuuden mukaan, on usein enemmän valtaa. Puolestaan niillä, jotka eivät täytä hegemonisen maskuliinisuuden vaateita, ovat suuremmassa uhatta joutua väkivallan kohteeksi ja asettua hierarkian portaissa alhaalle. (Huuki, 2003, 50.)

## 6.9 Jermuilun luonnollisuus armeijassa

Jermuilua perusteltiin tapahtuneen myös sen vuoksi, että armeijassa olosuhteet ovat niin erityiset. Useat verkkokeskusteluun osallistuneet toivat esille, että kiusaaminen on luonnollista armeijassa, koska sen ympäristö ja olosuhteet ovat erilaiset kuin mihin varusmiehet ovat aiemmin elämässään tottuneet. Keskustelussa kerrottiin, että varusmiehet elävät armeijassa tiiviissä kanssakäymisessä toistensa kanssa, ja tämä aiheuttaa stressiä, jota puretaan toisiin kiusaamalla.

Kiusaamisen kerrottiin myös olevan ihmisille lajityypillistä tiiviissä yhteisöissä. *”Kun kymmeniä poikia sullotaan pieneen tilaan asumaan, mitä muutakaan on odotettavissa kuin, että tyhmyys tiivistyy porukassa ja kiusaamista tapahtuu.”* (kirjoittaja nro 23.) Osa porukasta leimautuu erilaisiksi, ja saa tuntea sen nahoissaan. (kirjoittaja nro 32.) *”Toisten kiusaaminen on lajityypillistä ihmisille tilanteissa, joissa ihmiset elävät tiiviisti yhdessä”* (kirjoittaja nro 62).

Useat verkkokeskusteluun osallistuneet pitivät jermuilukiusaamista luonnollisena toimintana armeijassa sen vuoksi, että varusmiespalvelus sisältää paljon odotustilanteita, jotka saavat varusmiehet turhautumaan. *”Toimettomuus armeijassa aiheuttaa sen, että ihmisen pahimmat puolet tulevat esille, ja varusmiehet kiusaavat.* (kirjoittaja nro 37). *”Kun 100-120 miestä on koulutettavana, tiiviisti yhdessä, on ihan varma, että vallan saa joskus ”pojat-on-poikia” tunnelma”* (kirjoittaja nro 41).

Toimettomuuteen kouluttaminen kuuluu olennaisena osana varusmiespalvelukseen. Sodassa on paljon hetkiä, joissa vain odotetaan vihollisen hyökkäystä. Tämän kerrottiin aiheuttaneen stressiä varusmiehille. Myös se, että miehet sulloutuivat keskenään pieniin tupiin nukkumaan, ja joutuivat valvomaan välillä paljon, aiheutti keskustelijoiden mielestä hankalaa oloa, ja tämän myötä sitä, että paha olo purettiin toisiin kiusaamalla. *”Kiusaamiselta ei voi välttyä, kun samaa ikäluokkaa olevat miehet touhuavat keskenään stressaavissa olosuhteissa”* (kirjoittaja nro 13).

Toisaalta keskustelussa otettiin kantaa siihen, että niin sanotusti hyvällä kiusaaminen on aivan luonnollista varusmiespalveluksessa. *”Hyväntahtoinen kiusaaminen kuuluu asiaan intissä. Ei ketään pahalla kiusata.”*(kirjoittaja nro 22.) Tämä on ristiriitainen väite siinä mielessä, että keskustelussa ilmeni myös, että moni koki armeijassa tapahtuvan jermuilun inhottavana toimintana, eikä haluaisi sitä tapahtuvan.

Jermuilu nähtiin keskustelussa luonnollisena osana varusmiespalvelusta, mutta se sai myös vastaväitteitä. Se, että jotkut jermuilukiusaavat, ja ovat kuulleet, että jermuilua tapahtuu varusmiesten kesken, ei välttämättä tarkoita sitä, että se on luonnollinen asia, ja sitä välttämättä tarvisi tapahtua. *”Armeijan jermuilusta on tehty luonnollista. Jos samoja juttuja tehtäisiin esimerkiksi kaupan kassalle, kuten piilotettaisiin tavaroita niin, että hän etsisi niitä työpäivän jälkeen, olisi tämä hyvin selkeästi työpaikkakiusaamista.”* (kirjoittaja nro 17.)

Keskustelua herätti myös se, että kiusaamista tapahtuu aina ja joka paikassa. Kiusaaminen ikään kuin luonnollistettiin ”normaaliksi” toiminnaksi sillä, että sitä on aina tapahtunut ja tulee tapahtumaan. *”Kiusaamista tapahtuu joka paikassa, eikä ihminen muutu armeijassa muunlaiseksi, kuin hän luonnostaan on”* (kirjoittaja nro 7). *”Joka paikassa, niin armeijassa, kuin työpaikoillakin on sama ”laulu”. Ja se vaan*

*kuuluu asiaan.* ” (kirjoittaja nro 4.) Tämänkaltaiset ajatukset saivat keskustelussa myös kritiikkiä aikaan, nostaten ajatuksia esille siitä, että ihmisessä on myös hyvä puoli, ja myös sitä puolta ihmisessä voidaan vahvistaa. *”Ihmisille on lajityypillistä rikollisuus ja väkivalta, samoin kuin huolenpito ja hellyyden osoitukset. Me ihmiset kuitenkin valitsemme, kumpaa puolta vahvistamme. Valitsemme myös joko nollatoleranssin kiusaamiselle tai ylivallan joillekin, jotka kiusaavat.*” (kirjoittaja nro 17.)

## **7 Johtopäätökset**

Koko tutkimukseni teon ajan minua on vaivannut ajatus siitä, että tutkin kiusaamiskokemuksia, jotka ovat tapahtuneet instituutiossa, jonka ideologiaa vastustan ja pidän järjettömänä. Mietin pitkään, voinko tehdä tutkimuksen, jonka kontekstista minussa herää vaikeita ajatuksia ja tunteita. On hämmästyttävää, että edelleen maailmassa niin suuri joukko ihmisiä kannattaa armeijan toimintaa, toisen ihmisen tappamisen opettamisen instituutiota. Tämä viittaa mielestäni ihmisten kollektiiviseen hulluuteen. Yhdessä on helpompi toimia järjettömästi.

Ristiriitaisista puolustusvoimiin liittyvistä ajatuksistani huolimatta ymmärsin sen, että suurin osa suomalaisista miehistä suorittaa edelleen varusmiespalveluksen, ja näin ollen varusmiesten kiusaamiskokemusten tutkiminen ja ilmiöön puuttuminen on erityisen tärkeää. Tutkimuksia kiusaamiskokemuksista armeijassa on tehty verrattaessa muihin kiusaamitutkimuksiin vähän. Viimeisin laaja valtakunnallinen varusmiehille tehty tilastollinen kiusaamiskokemuksia kartoittanut kysely osoitti, että kiusaamiskokemusten määrä on huolestuttava. Ilmiötä tulisi tutkia enemmän, ja siihen puuttumiseen olisi löydettävä ratkaisuja.

Puolustusvoimissa tulisi kiinnittää huomioita siihen, miten ja missä kiusaamista pääsee tapahtumaan, ja miten se voitaisiin estää. Tutkimuksessani ilmeni, että etenkin paikoissa ja tilanteissa, joissa varusmiehet viettivät keskenään aikaa, tapahtui kiusaamista. Tällaisia paikkoja kerrottiin olleen tuvat, leirit ja teltat. Sosiaalityöntekijän työhön kuuluu yhteiskunnallisiin ongelmakohtiin ja rakenteisiin puuttuminen, sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen eri yhteisöissä. Armeijassa työskentelevän sosiaalikirjuriin, eli sosiaalityöntekijän rooliin sopisi hyvin kiusaamisilmiön avaaminen eri näkökulmista, sekä kiusaamiselle rajojen asettaminen yhdessä



varusmiesten kanssa, jotta päästäisiin yhteisymmärrykseen sen suhteen, mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Kiusaamiskokemuksia voitaisiin kartoittaa säännöllisesti esimerkiksi haastatteluiden ja kyselylomakkeiden avulla. Eri tilanteiden havainnoiminen olisi myös tärkeää, jotta kiusaamiseen päästäisiin puuttumaan.

Olosuhteet armeijassa ovat erilaiset verrattaessa siihen, mihin varusmiehet ovat aiemmin elämässään tottuneet. Varusmiehet elävät tiiviisti toistensa kanssa, ja toimivat tiukan kontrollivallan alaisina. Tämän oli moni verkkokeskusteluun osallistunut kokenut stressaavana asiana, ja ajatteli kiusaamisen olevan lajityypillistä ja luonnollista ihmiselle tällaisissa olosuhteissa. Armeijassa olisi hyvä pohtia sitä, miten varusmiehet voisivat purkaa turhautuneisuuden ja jännittyneisyyden tuntemuksia jollain muulla tavalla, kuin kiusaamalla toisiaan.

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää millaisia kokemuksia ja suhtautumistapoja kiusaamisesta armeijassa ilmentyy, ja miten armeijassa tapahtunut kiusaaminen on yhteydessä hegemoniseen maskuliinisuuteen. Kiusaamiseen suhtauduttiin monella eri tavalla, ja kiusaamiskokemuksia nousi tutkimuksessani monenlaisia. Hegemonisen maskuliinisuuden ja kiusaamisen yhteys oli ilmeinen. Niillä, joilla oli enemmän valtaa, oli selkeä käsitys siitä, miten kiusaamiseen tulee suhtautua.

Tutkimuksessani keskityin enemmän epäsuoraan kiusaamiseen, joka luonnollistetaan usein ”normaaliin” kanssakäymiseen kuuluvaksi. Jermuilukiusaamista luonnehdittiin normaaliksi osaksi ihmisten välistä kanssakäymistä. Kunkut perustelivat jermuilukiusaamista tapahtuvan sen vuoksi, että se on normaalia, koska ollaan miehiä, ja se on normaalia, koska sillä haetaan miesten välistä valtahierarkiaa. Kunkkujen mukaan jermuilukiusaamisella myös kevennettiin ilmapiiriä, ja se oli heidän mielestään luonnollista, koska elettiin tiiviisti toisten varusmiesten kanssa armeijaolosuhteissa.

Tutkimuksessani käytettiin kiusaamisesta myös käsitettä jermuilukiusaaminen. Jermuilukiusaaminen oli ollut sekä henkistä että fyysistä, Jermuilukiusaamisen kerrottiin olleen muun muassa nimittelyä, paikkoihin menemisen estämistä, punkkien räjäyttelyä ja sänkyjen kastelua. Koska jotkut suhtautuivat jermuilukiusaamiseen leikkimielisenä toimintana, ja jotkut kokivat sen väkivaltana, olisi hegemonisen

maskuliinisuuden käsitettä tärkeä avata myös armeijassa. Tässä oleellista on se, mihin valta-asemaan yksilöt miesporukassa asettuvat. Niiden, jotka ovat hierarkiassa korkeammalla, on helpompi määrittellä, miten kiusaaminen olisi ideaalia kokea.

Hegemonisen maskuliinisuuden käyttäminen tutkimuksen teoreettisena näkökulmana ei ollut aivan helppoa, koska hegemoninen maskuliinisuus on tietyssä ajassa ja paikassa kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuva. Näin ollen ideaali hegemonisesta maskuliinisuudesta vaihtelee kontekstittain. Sain kuitenkin muodostettua aineistostani hegemonisen maskuliinisuuden ylläpitäjät, ja niille alisteiset ryhmät. Muodostin ryhmät sen perusteella, millaisiin maskuliinisuuksiin he asemoituivat, kuinka paljon heillä oli valtaa, mitä he kiusaamisesta ajattelivat, ja miten heihin suhtauduttiin kiusaamiskokemusten vuoksi.

Kunkut päätyivät hegemonisen maskuliinisuuden edustajiksi, koska he pystyivät määrittelemään, miten kiusaamiseen tulisi suhtautua. Heillä oli valta määrittää sellaiset miehet, jotka eivät kestäneet minkäänlaista hännämistä, pullamössöpojiksi. Kiusaamistilanteissa tärkeä lähtökohta on kiusatuksi tulleen subjektiiviset kokemukset. Ihmisten välillä vaihtelee se, millaista toimintaa he toisten osalta sietävät. Yhteisössä voi olla yksilöitä, jotka eivät siedä hännämistä lainkaan, kun taas toinen voi kestää sitä pitkään.

Tutkimukseni osoitti, että jos jermuilukiusaamiseen ei puututa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, niin se voi johtaa systemaattisempaan kiusaamiseen, joka kohdistuu tiettyyn yksilöön säännöllisesti. Jermuilukiusaamisen kerrottiin kohdistuneen ensin kaikkiin, jonka seurauksena porukasta löytyivät ne, joita kiusattiin, ja johtajatyypit, joita ei voitu kiusata.

Tutkimukseni kunkkujen mukaan armeijassa pärjää, jos asennoituu oikein, ja sivuuttaa kiusaamiskokemukset, eikä turhasta hajoile. Kunkkumaskuliinisuus osoittautui sellaiseksi maskuliinisuudeksi, jossa esiintyi yleisesti hegemonisen maskuliinisuuteen liitettyjä piirteitä, kuten henkisesti ja fyysisesti kestävä, urheilullinen sekä tunnekylmyys. Pullamössöpojat puolestaan osoittautuivat herkiksi ja tunteellisiksi, joilla oli vaarana joutua systemaattisemman kiusaamisen kohteeksi armeijassa, koska he olivat sellaisia, jotka ärsyyntyivät helposti jermuilukiusaamisesta, eivätkä osanneet

puolustautua.

Tutkimukseni osoitti, että miesten kesken toisten kiusoittelu ja kiusaaminen on osittain hyväksyttyä. Miesten välinen väkivalta kuitataan usein ”pojat ovat poikia”-lausahduksella. Se, että miesten välinen kahakointi luonnollistetaan osaksi normaalia kanssakäymistä, tuottaa hankaluuksia kiusaamiskokemusten kanssa kipuilevalle miehelle. Varusmiespalvelusta suorittavalla yhteys ulkomaailmaan on rajoitettua. Toisaalta armeija on maskuliinisuutta korostava ympäristö, jossa kovuutta, henkistä ja fyysistä kestävyyttä pidetään arvossa. Tällaisessa ympäristössä ei ole helppo avautua kiussamiseen liittyvistä kokemuksista, koska tulee helposti leimatuksi pullamössöpojaksi.

Tutkimuksessani jermuilukiusaaminen kuvailtiin huumorilla kiusaamiseksi toisin sanoen ”hyvällä kiusaamiseksi”, jossa toiminnan kohteelta odotetaan, että hänkin suhtautuu siihen huumorilla. Kunkkujen oli helppo kuitata jermuilukiusaaminen huumoripitoiseksi, koska he osoittautuivat sellaisiksi, jotka olivat korkeammassa valta-asemassa toisiin miehiin nähden. He olivat niitä, jotka kokivat jermuilukiusaamisen leikkinä, ja halusivat olla toiminnassa mukana. Pullamössöpoikien, jotka tässä tutkimuksessa olivat matalammassa asemassa kunkkuihin nähden, oli hankala vastustaa kunkkujen hauskaksi määrittelemää jermuilukiusaamista.

Ihmisiä ehdollistetaan ajattelemaan miehistä, niin kuin naisistakin, tietyllä tavalla. Ihmisiä myös ehdollistetaan toimimaan tietyllä tapaa heidän sukupuolensa vuoksi. Sukupuolten välisiä rooleja on kuitenkin alettu kyseenalaistamaan yhteiskunnallisessa keskustelussa monella tavalla. Eismerkiksi sukupuolineutraalin avioliiton laillistamisesta keskustellaan ympäri maailmaa. Sukupuolitettuja rooleja pyritään murtamaan. Tässä tutkimuksessa hegemoninen maskuliinisuus, joka on tietyssä paikassa sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksyttyä maskuliinisuuden tavoittelua, ja jonka edustajat pyrkivät vaatimaan miehiä käyttämään tietyin tavoin, osoittautui murenevaksi. Tutkimukseni osoitti, että hegemoninen, yleisesti hyväksytty maskuliinisuus on kyseenalaistettavissa, kunhan siihen on rohkeutta.

Kyseenalaistajat olivat tässä tutkimuksessa sellaisia, jotka uskaltautuivat

kyseenalaistamaan kunkkujen kiusaamiselle määrittelemiä rajoja. Kyseenalaistajat loivat uudenlaista maskuliinisuutta, ja tapaa olla mies. Tutkimuksessani miesten kokemukset kiusaamisesta olivat erilaisia keskenään. Miehet myös suhtautuivat toistensa kiusaamiskokemuksiin eri tavoilla. Kyseenalaistajat antoivat kaikkien kokemuksille arvon.

Kyseenalaistajat edustivat tutkimuksessani myös joukkoa, joiden mukaan oli kyseenalaista liittää maskuliinisiksi, ja ainoastaan maskuliinisiksi omatut piirteet miehisyyteen kuuluviksi. Miehen toimintaa ja kokemuksia ei voi asettaa tiettyyn kaavaan sen vuoksi, että hänellä on biologinen miehen keho. Tutkimukseni osoitti, että on monia eri tapoja olla mies, ja on myös erilaisia tapoja toimia maskuliinisena olentona. Kokemusten ainutlaatuisuus korostui tutkimuksessani. Yhtä oikeaa tapaa kokea asiat, olipa sitten biologisesti nainen tai mies, ei ole.

Tutkimustani tehdessä minulla heräsi monessa kohtaa kiinnostus mennä havainnoimaan armeijan kulttuuria paikanpäälle. Näin olisi myös ollut helpompi ymmärtää armeijan toimintaa, ja mahdollista kiusaamisen dynamiikkaa siellä. Päädyin kuitenkin tekemään tutkimukseni verkkokeskustelun avulla, joka olikin mielenkiintoista siinä mielessä, etten voinut ohjailla omilla ajatuksillani verkkokeskusteluun osallistujia, vaan he kirjoittivat kokemuksistaan juuri sitä, mitä halusivat. Tutkimustani tehdessä minulla on herännyt toivo siitä, että armeijassa tapahtuvaa kiusaamista tutkittaisiin enemmän, sillä ilmiö on saanut yhteiskunnallisessa keskustelussa aivan liian vähän tilaa.

**Lähteet**

- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2003: Nuoren aika. WSOY. Porvoo.
- Aho, Sirkku 2004: Teoksessa Aho, Sirkku & Laine, Kaarina (toim.) Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otava. Helsinki.
- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2004: Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otava. Helsinki.
- Alasuutari, Pertti 1994: Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere.
- Anatol, Pikas 1990: Irti kouluväkivallasta. Weiling+Göös. Espoo.
- Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Vili, Mikko 2006: Verkkoviestintäkirja. Yliopistopaino. Helsinki.
- Badinter, Eliabeth 1993: Mikä on mies? Suomentanut Lehto, Leevi. Vastapaino. Tampere.
- Charpentier, Sari 2001: Sukupuoliusko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliitto keskustelussa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Connel, R.W. 1987: Gender and power. Society, the person and sexual politics. Polity press. Cambridge.
- Connell, R.W. 1995: Masculinities. Polity press. Cambridge.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Painettu Gummerus kirjapaino Oy:ssä. Jyväskylä.
- Fausto-Sterling, Anne 1995: How to build a man. Teoksessa Berger, Maurice & Wallis, Brian & Watson, Simon (toim.): Constructing masculinity. Routledge. New York.
- Fornäs, Johan 1998: Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Suomentanut Lehtonen, Mikko. Vastapaino. Tampere.
- Goffman, Erving 1983: Totala institutioner. Fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor.

Tema nova. Raben & Sjögren.

- Goffman, Erving 1969: Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. Marraskuun liike. Helsinki.
- Grönfors, Martti 1985: Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. WSOY:n graafiset laitokset. Juva.
- Hamarus, Päivi 2006: Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 1997: Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hoikkala, Tommi 2009: Ryhmät osa 2: Sodan ajan ryhmä: Leirit metsässä. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (toim.): Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Hoikkala, Tommi 2009: Tutkijat varusmiespalveluksessa. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (toim.): Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Hoikkala, Tommi 2009: Varusmiesten terveystaju. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (toim.): Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Huuki, Tuija 2003: Poikien suosion tavoittelu ja väkivalta koulun sosiaalisen kentällä. Teoksessa Heikkinen, Mervi & Kangasvuo, Jenny & Kuorikoski, Niina & Sunnari, Vappu (toim.): Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino. Oulu.
- Huuki, Tuija 2010: Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa. Oulun yliopisto. Oulu.
- Jokinen, Arto 1999: Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press. Tampere.
- Jokinen, Arto 2000: Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere University Press. Tampere.

- Jokinen, Arto 2003: Yhdestä puuta: Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere University Press. Tampere.
- Juden-Tupakka, Soila 2007: Askelia fenomenologiseen analyysiin. Teoksessa Syrjäläinen, Eija & Eronen, Ari & Värrö, Veli-Matti (toim.): Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere University Press. Tampere.
- Kiviniemi, Kari 2001: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus kirjapaino oy. Jyväskylä.
- Laine, Timo 2007: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Bookwell oy. Juva.
- Launis, Veikko & Pietarinen, Juhani 2002: Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-paino. Tampere.
- Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2001: Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.): Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. WS Bookwell Oy. Juva.
- Lehtonen, Mikko 1995: Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Vastapaino. Tampere.
- Lindoors, Ritva 1995: Yrittäjien työelämäkerrat ja ammatissa selviytyminen. Työministeriö. Helsinki.
- Manninen, Sari 2003: Maskuliinisuudet, valtahierarkia, väkivalta ja sosiaalinen asema monikulttuurisessa luokkayhteisössä – tapaustutkimus. Teoksessa Sunnari, Vappu Kangasvuo, Jenny, Heikkinen, Mervi & Kuorikoski, Niina (toim.) :Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – seksuaalisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopisto. Oulu.
- Manninen, Sari 2010: ”Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista” : Maskuliinisuudet, poikien

hierarkiat ja väkivalta koulussa. Oulun yliopisto. Oulu.

- Marttunen, Mauri, Nokelainen, Petri, Punamäki, Raija-Leena & Tirri, Kirsi 2011: Suomalaisen tiedeakatemian kannanottoja. Yhteiskunnalliset ja psykologiset taustat ja ehkäisy.
- Matikainen, Janne 2006: Tutkielmamatka verkkoviestintään. Toim. Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko. Yliopistopaino. Helsinki.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2001: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Mäkelä, Klaus 1990: Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Painokaari Oy. Helsinki.
- Nyman, Göte & Puohiniemi, Martti 2007: Mies. Arvot, roolit ja tunteet. Limor. Espoo.
- Ojajärvi, Anni 2009: Mikä totaalinen laitos? Teoksessa Hoikkala, Tommi, Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (toim.): Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Olweus, Dan 1992: Kiusaaminen koulussa. Otava. Helsinki.
- Peltonen, Eeva & J.P.Roos 1994: Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Perttula, Juha 2005: Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Dialogia oy. Helsinki.
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-paino. Tampere.
- Pipping, Knut 1978: Komppania pienenishteiskuntana. Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamayksiköstä 1941-1944. Otava. Helsinki.
- Reeser, Todd, W. 2010: Masculinities in theory. Chichester. Wiley-Blackwell.
- Rigby, Ken 2004: Bullying in schools: how successful can interventions be? Toim: Smith, Peter K. & Pepler, Debra & Rigbe, Ken. Cambridge University Press. Cambridge.



- Räsänen, Eila 1995: Koulukiusaaminen. Teoksessa Arajärvi, Terttu (toim.): Tasapainoinen koululainen. WSOY. Porvoo; Helsinki; Juva.
- Räsänen, Pekka 2005: Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa Räsänen & Pekka, Anttila & Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Ws Bookwell Oy. Juva.
- Salasuo, Mikko 2009: Varusmiespalveluksen rutiineja ja marssimerkkejä. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (toim.): Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Salmivalli, Christina 1998: Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Gaudeamus. Helsinki.
- Salmivalli, Christina 1999: Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Christina Salmivalli. Tammer-paino oy. Tampere.
- Salmivalli, Christina, 2003: Koulukiusaamiseen puuttuminen. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Sarjajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Sharp, Sonia & Smith, Peter K. 1994: School bullying: insights and perspectives. Routledge. London.
- Siltala, Juha 1994: Miehen kunnia. Modernin miehen taistelu häpeää vastaan. Otava. Helsinki.
- Sipilä, Jorma 1994: Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto (toim.): Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Vastapaino. Tampere.
- Soininen, Marjaana 1995: Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun Yliopisto. Turku.
- Sunnari, Vappu 2000: Teoksessa Räsänen, Rauni & Sunnari, Vappu (toim.): Ethical challenges for teacher education and teaching: special focus on gender and multicultural issues. Oulun yliopisto. Oulu.
- Sunnari, Vappu 2003: Osio 1 Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden representaatiot ja

- väkivalta koulussa. Teoksessa Sunnari, Vappu & Kangasvuo, Jenny & Heikkinen, Mervi & Kuorikoski, Niina (toim.): Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino. Oulu.
- Syrjälä, Leena 1985: Elämäkerrat kasvatustieteen tutkimusaineistona. Teoksessa Kalaoja Esko (toim.): Kohtaaminen ja kasvu. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Oulun yliopisto.
- Säävälä, Hannu 1999: Mieheyden psykologiaa. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.): Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.
- Tallavaara, Anu 2003: Vähä ärsyttävää!! Teoksessa Sunnari, Vappu & Kangasvuo, Jenny & Heikkinen, Mervi & Kuorikoski, Niina (toim.) :Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopisto. Oulu.
- Tallberg, Teemu 2003: Miesten koulu? Mieskuva varusmieskoulutuksessa käytettävissä opetuselokuvissa. Stakes. Helsinki.
- Tolonen, Tarja 1996: Väkivaltaa ja sosiaalista järjestystä. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.): Miehenkuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Gaudeamus. Helsinki. 102-117.
- Tolonen Tarja 1998: Everyone at schools thinks I am a nerd- Schoolboys fights and ambivalence about masculinities.
- Tolonen Tarja, 1999: Hiljainen poika ja äänekäs tyttö. Teoksessa Tolonen, Tarja (toim.): Suomalainen koulu ja kulttuuri. Osuuskunta vastapaino. Tampere.
- Tolonen Tarja 2001: Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Gaudeamus. Helsinki.
- Värrö, Veli-Matti 1997: Hyvä kasvatustieteiden tutkimusaineistona. Teoksessa Kalaoja Esko (toim.): Kohtaaminen ja kasvu. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Oulun yliopisto.

**Muut lähteet:**

[Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438, 2 § 1 mom.](#)

Hämäläinen, Marko & Väisänen, Outi 2012: Puolustusvoimat yllättyi

kiusaamiskyselyn tulokseista. Helsinginsanomat. 31.10.2012

Jantunen, Jyrki 2008: Kauhajoen koulusurmaaja Matti Saari: Käytös muuttui viikonloppuna. Suomenkuvalehti. 25.09.2008

Manninen, Sari 2011: Väkivallasta välittämiseen koulussa. KTK. Oulun yliopisto.

[http://sel.fi/sivut/wp-content/uploads/2010/02/Väkivallasta-välittämiseen-Sari-](http://sel.fi/sivut/wp-content/uploads/2010/02/Väkivallasta-välittämiseen-Sari-Manninen-2011.pdf)

[Manninen-2011.pdf](http://sel.fi/sivut/wp-content/uploads/2010/02/Väkivallasta-välittämiseen-Sari-Manninen-2011.pdf)

Waern, Yvonne 2001: Ethics in global internet research. Report from the department of communication studies. Linköping university. Sweden .  
<http://www.cddc.vt.edu/aoir/ethics/public/YWaern-globalirethics.pdf>